

Antti Kyllönen

OSALLISTUVA BUDJETOINTI
- KUNTALAISTEN NÄKÖKULMIA DELIBERATIIVISTEN
DEMOKRATIAATEORIOIDEN VALOSSA

Pro gradu –tutkielma

Hallintotiede

2019

Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: OSALLISTUVA BUDJETOINTI – Kuntalaisten näkökulmia deliberatiivisten demokratiateorioiden valossa

Tekijä: Antti Kyllönen

Koulutusohjelma/oppiaine: Hallintotiede

Työn laji: Pro gradu –tutkielma X Laudaturtyö ____

Sivumäärä: 83 + 7 liitesivua

Vuosi: 2019

TIIVISTELMÄ

Osallistuva budjetointi on Brasiliassa kehittynyt kansalaisosallistumisen malli, jossa kansalaiset pääsevät osallistumaan päätöksentekoprosessiin ja päättämään yhdessä muiden kansalaisten kanssa yhteisten julkisten varojen käytöstä. Menetelmän tavoitteena on vahvistaa kansalaisten toimijuutta yhdistämällä talous ja demokratia. Tässä pro gradu –tutkielmassa osallistuvaa budjetointia käsitellään kansalaisten näkökulmasta suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa.

Tutkimuksen tutkimusongelma tarkastelee osallistuvaan budjetointiin osallistumista sekä tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämistä kansalaisnäkökulmasta. Tutkimuksen keskeisenä tehtävänä on selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat kuntalaisten motivaatioon ja mahdollisuuksiin osallistua osallistuvaan budjetointiin sekä millaisilla tekijöillä on merkitystä tulevaisuudessa toteutettavien osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämisen kannalta. Samalla tutkimus tarkastelee, millaisena kuntalaiset kokevat vuorovaikutuksen merkityksen osallistuvassa budjetoinnissa suhteessa deliberatiivisiin demokratiateorioihin. Keskeisiä käsitteitä tutkimuksessa ovat deliberatiivinen demokratia, osallisuus, budjetti ja osallistuva budjetointi. Sisällöllisesti tutkimus käsittelee sekä osallistuvan budjetoinnin lähtökohtia ja periaatteita että käytännön soveltamista ja tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja tulkitseva tutkimus, jonka tavoitteena on tarkastella tutkimusaihetta uudeltaisista näkökulmista ja pyrkiä ymmärtämään aineiston taustalla olevia merkityksiä. Tutkimus ei siten tuotakaan täysin yksiselitteisiä yleistyksiä vaan tarjoaa tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittäjille kansalaisten näkemyksiin perustuvia näkökulmia. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu deliberatiivisten demokratiateorioiden ympärille. Tutkimusaineistona tutkimuksessa toimivat Tampereella asuvien aikuisten 18-64-vuotiaiden ihmisten mielipiteet ja kokemukset osallistuvasta budjetoinnista, joita tutkimuksessa kartoitettiin sähköisen lomakekyselyn avulla. Kerätyn aineiston analyysiin sovellettiin määrällisen ja laadullisen analyysin piirteitä yhdistellen teorialähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksen johtopäätöksinä tutkimus tuotti näkökulmia siitä, millaisten merkitysten huomioiminen on tärkeää tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämisessä tulevaisuuden vaikuttavien ja legitiimisti hyväksyttävien tulosten aikaan saamiseksi. Tutkimuksen tulosten perusteella osallistuvaan budjetointiin osallistumiseen vaikuttavia merkittäviä osallistumista mahdollistavia tai rajoittavia tekijöitä ovat erityisesti osallistumisen kohde, osallistumisen vaihe, osallistumiseen käytettävä aika sekä osallistumisen käytännön toteutustapa. Tutkimuksen perusteella ihanteellinen osallistuminen muodostuisi erityisesti omaan asuinalueeseen kohdistuvasta alkuideoinnista ja lopullisesta päätöksenteosta, jossa osallistuminen tapahtuisi helposti ja nopeasti erityisesti sähköisten osallistumismuotojen kautta. Keskeinen merkitys hankkeisiin osallistumisessa on myös vuorovaikutuksella, jonka tutkimukseen osallistuneet kansalaiset toivoivat perustuvan vapaaehtoisuuteen ja olevan todellisuudessa vaikuttavaa osallistumisen kohteiden kehittämisen kannalta. Deliberatiivisten demokratiateorioiden valossa kansalaisten vähäinen halu keskustella toistensa kanssa luo kuitenkin haasteita osallistuvan budjetoinnin käytännön toteuttamisen kannalta.

ASIASANAT: osallistuva budjetointi, osallisuus, budjetti, deliberatiivinen demokratia

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
1.1 Tutkimuksen tausta ja näkökulma.....	5
1.2 Tutkimuksen tavoitteet, rajaus ja tutkimusongelma	8
1.3 Aihepiirin aiempaa tutkimusta.....	9
1.4 Tutkielman rakenne.....	12
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET.....	14
2.1 Deliberatiivinen demokratia.....	14
2.2 Vahvan demokratian teoria.....	21
2.3 Osallistuva budjetointi kansalaisia osallistavana menetelmänä.....	24
2.3.1 Osallistuvan budjetoinnin käsite	24
2.3.2 Lähestymistavat osallistuvaan budjetointiin	28
2.3.3 Osallistuvan budjetoinnin hyödyntäminen, toteutustavat ja prosessi	29
2.4 Yhteenveto teoreettisista huomioista	31
3 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄ.....	34
3.1 Tutkimusaineiston rajaus, määrä ja laatu.....	34
3.2 Kyselylomakkeen laadinta ja aineiston kerääminen.....	35
3.3 Aineiston analyysimenetelmä.....	37
3.4 Analyysin toteutus	39
3.5 Tutkimuksen luotettavuus	43
4 TUTKIMUKSEN KESKEISET TULOKSET.....	45
4.1 Motivaatio ja mahdollisuudet.....	45
4.1.1 Nuoret haluavat ideoida ja osallistua lopulliseen päätöksentekoon	46
4.1.2 Keski-ikäiset ovat valmiita käyttämään aikaa osallistumiseen	50
4.1.3 Ikääntyviä kiinnostavat erityisesti itseään lähellä olevat asiat	54
4.2 Vuorovaikutuksen merkitys ja deliberatiiviset demokratiateoriat	58
4.2.1 Keskustelutilaisuudet mahdollistavat laaja-alaisen mielipiteiden vaihtamisen.....	59
4.2.2 Sähköiset alustat tarjoavat rajallisen mahdollisuuden vuorovaikutukseen	61
4.3 Yhteenvetoa analyysin tuloksista	62
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	69
5.1 Kuntalaisten osallistumista rajoittavat ja mahdollistavat tekijät	69
5.2 Näkökulmia vuorovaikutukseen	70
5.3 Kuntalaisten huomioiminen tulevaisuuden hankkeiden suunnittelussa	72
5.4 Pohdinta tulosten perusteella ja jatkotutkimusmahdollisuudet	79
LÄHDELUETTELO	80
LIITE 1	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Määrällisten kysymysten teoriaohjaavan sisällönanalyysin eteneminen	40
Taulukko 1. Deliberatiivisen osallistumisprosessin elementit	16
Taulukko 2. Osallistuvan budjetoinnin neljä toteutustapaa	30
Taulukko 3. Osallistuvaan budjetointiin käytettävissä oleva aika nuorilla	48
Taulukko 4. Nuorten kokemukset keskustelutilaisuuksiin osallistumisesta	48
Taulukko 5. Nuorten kokemukset sähköisesti tapahtuviin menetelmiin osallistumisesta.....	49
Taulukko 6. Osallistuvaan budjetointiin käytettävissä oleva aika keski-ikäisillä	52
Taulukko 7. Keski-ikäisten kokemukset keskustelutilaisuuksiin osallistumisesta	52
Taulukko 8. Keski-ikäisten kokemukset sähköisesti tapahtuviin menetelmiin osallistumisesta	53
Taulukko 9. Osallistuvaan budjetointiin käytettävissä oleva aika ikääntyvillä	56
Taulukko 10. Ikääntyvien kokemukset keskustelutilaisuuksiin osallistumisesta	56
Taulukko 11. Ikääntyvien kokemukset sähköisesti tapahtuviin menetelmiin osallistumisesta.....	57
Taulukko 12. Syitä osallistuvaan budjetointiin osallistumattomuuteen	64
Taulukko 13. Hankkeiden suunnittelussa huomioitavia käytäntöjä	73

1 JOHDANTO

Tämän pro gradu -tutkielman aihe on osallistuva budjetointi. Tutkimuskysymystensä kautta tutkimus tarkastelee osallistuvaan budjetointiin osallistumista kansalaisten näkökulmasta. Tutkimuksen keskeisenä tehtävänä on selvittää, millaiset tekijät vaikuttavat kuntalaisten motivaatioon ja mahdollisuuksiin osallistua osallistuvaan budjetointiin sekä millaisilla tekijöillä on merkitystä tulevaisuudessa toteutettavien osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämisen kannalta. Samalla tutkimus tarkastelee, millaisena kuntalaiset kokevat vuorovaikutuksen merkityksen osallistuvassa budjetoinnissa suhteessa deliberatiivisiin demokratiateorioihin.

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä tutkimuksessa ovat deliberatiivinen demokratia, osallisuus, budjetti ja osallistuva budjetointi. Sisällöllisesti tutkimus käsittelee sekä osallistuvan budjetoinnin lähtökohtia ja periaatteita että käytännön soveltamista ja tulevaisuuden mahdollisuuksia. Tutkimuksen toteutuksen taustalla on ajatus hyvien käytäntöjen löytämisestä, joiden avulla voidaan luoda pohjaa kuntalaisten budjettiosallisuuden kehittämiseksi kaikissa osallistuvan budjetoinnin toteuttamisesta kiinnostuneissa kunnissa. Tutkielma onkin tarkoitettu osallistuvasta budjetoinnista ja suorasta kansalaisosallistumisesta kiinnostuneiden henkilöiden lisäksi osallistuvan budjetoinnin kehittämistä kiinnostuneille ja sen parissa työskenteleville ihmisille.

1.1 Tutkimuksen tausta ja näkökulma

Pro gradu –tutkielmassani päädyin tarkastelemaan osallistuvaa budjetointia useastakin eri syystä. Ensimmäinen aiheen valintaan vaikuttanut syy oli henkilökohtainen mielenkiintoni tutkimusaihetta kohtaan sekä haluni jatkaa kandidaatintutkielmassani käsittelemääni kuntalaisten osallisuuteen liittyvää tutkimusaihetta uudenvuoden ja ajankohtaisesta näkökulmasta. Vuonna 2017 toteuttamassani kuntalaisten demokraattisen osallisuuden keinoja käsitelleessä kandidaatintutkielmassani tutkimuskohteeni oli kolmen suomalaisen kaupungin osallisuusohjelmien kuntalaisille tarjoamat yhteisiin asioihin vaikuttamisen mahdollisuudet. Kandidaatintutkielmani osoitti, että osallisuusohjelmien tarjoamien keinojen soveltamisen keskeisiä ongelmia olivat vaikeudet konkreettisten toimintatapojen löytämisessä ja niiden vaikuttavuudessa sekä ihmisten epäaktiivinen osallistuminen ja haluttomuus yhteisten asioiden kehittämiseen. Tutkimuksen tulosten perusteella kansalaisten väliset erot aktiivisuuden suhteen ovat johtaneet myös osallisuuskiluun, joka jakaa ihmiset aktiivisesti ja passiivisesti osallistuviin. (Kyllönen 2017, 34-37.) Aktiiviset osallistujat ovat kiinnostuneita vaikuttamaan omiin ja yhteisönsä asioihin, ja omaavat siten myös ymmärrystä ja kokemusta kansalaisvaikuttamisen tavoista. He ovat todennäköisimpiä osallistujia tarjolla olevien keinojen, kuten osallistuvan budjetoinnin, kautta yhteisönsä kehittämiseksi. Sen sijaan passiiviset osallistujat eivät omaa yhtä kehittyneitä kansalaisvaikuttamisen taitoja, jolloin he jäävät helposti osallistumis- ja vaikuttamisprosessien ulkopuolelle (Pekola-Sjöblom & Sjöblom

2002, 11). Tämä johtaa ongelmiin päätöksenteon suhteen, sillä avointa keskustelua, jossa erilaiset näkökulmat kohtaavat konfliktien ratkaisemiseksi ei synny. Näihin lähtöasetelmiin nojaten pro gradu –tutkielmassani kandidaatintutkielmani aihe muuttuu kuntalaisten kokonaisvaltaisen osallistumisen keinoista osallistuvaan budjetointiin ja kuntalaisten mahdollisuuksiin vaikuttaa julkisten varojen yhteiseen käyttämiseen.

Oman aiheeseen kohdistuvan mielenkiintoni lisäksi tutkimushetkellä valitsemani tutkimusaihe on ajankohtainen monella tavalla. Viimeisten vuosikymmenten aikana osallisuuteen, osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyvät teemat ovat nousseet vahvasti hallintotieteelliseen keskusteluun sekä kansainvälisesti että kotimaassa ja osallisuutta sekä osallistuvaa demokratiaa voidaan pitää merkittävinä ajan henkeä kuvaavina käsitteinä. Lisäksi Suomessa osallisuuden teemoihin törmää hallintotieteellisen keskustelun lisäksi myös lukuisissa muissa julkista hallintoa koskevissa yhteyksissä kuten esimerkiksi kuntalaissa, hallitusohjelmassa ja lukuisten kuntien verkkosivustoilla. Nykypäivän kohti läpinäkyvää ja avointa hallintoa siirtyvässä yhteiskunnassa tarve osallistaa kansalaisia yhteisistä asioista päättämiseen on selkeä. Samaan aikaan globalisaation, yhteiskunnallisten olojen kehittymisen sekä ihmisten ja tiedon entistä laajemman liikkuvuuden myötä yksilöiden tietämys on lisääntynyt ja ihmisille on syntynyt halu osallistua ja vaikuttaa. Kaikki nämä seikat ovat vaikuttaneet osallistuvan budjetoinnin nousemiseen yhteiskunnallisen keskustelun kärkeen. (Shah 2007, 56-57.)

Osallistuva budjetointi on alun perin lähtöisin Brazilian Porto Alegresta, jossa sen soveltaminen aloitettiin vuonna 1989. Tavoitteena oli muuttaa julkisen hallinnon autoritääristä päätöksentekoa tarjoamalla kansalaisille mahdollisuus suoraan päätöksentekoon budjetin valmistelun ja täytäntöönpanon eri vaiheissa. (de Sousa Santos 1998, 462-468.) Porto Alegren osallistuvan budjetoinnin toimintamalli painottaa erityisesti yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämistä ja oikeudenmukaisuuden lisäämistä, sillä köyhien asukkaiden osallistumiseen kiinnitetään erityisesti huomiota ja yhteiskunnallisia resursseja pyritään ohjaamaan köyhimmille asuinalueille. Tulokset ovat olleet kaupungin kehittämisen ja sosiaalisten ongelmien korjaamisen kannalta positiivisia. Osallistuva budjetointi onkin lähtenyt leviämään maailmanlaajuisesti ja hyvin monipuolistuneeksi toimintatavaksi, jota toteutetaan hyvin erilaisissa yhteiskunnissa kaikkialla maailmassa. Erityisen suureen suosioon se on päätenyt Yhdysvalloissa ja Euroopassa. (Häikiö & Salminen 2016, 341.)

Osallistuvan budjetoinnin positiivinen puoli on sen mahdollistama kuntalaisten osallisuuteen liittyvien ongelmien ratkaisemisen. Parhaimmillaan osallistuva budjetointi tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia avoimeen vuorovaikutukseen, jonka kautta kuntalaiset pääsevät näkemään erilaisia näkökantoja ja suhteuttamaan omia näkemyksiään muiden näkemyksiin. Osallistuvan budjetoinnin kautta ihmisillä onkin mahdollisuus havaita myös päätöksenteon taustalla olevat talouden realiteetit, joiden mukaan on toimittava. Tämä lisää myös päätöksenteon avoimuutta ja

taloudellisten päätösten läpinäkyvyyttä. Osallistuva budjetointi yhdistää talouden, demokratian ja käytännön tekemisen, vahvistaen ja kehittäen keskustelemaa yhteisöllistä toimintakulttuuria. (Cabanes 2015, 257; Sintomer, Herzberg & Röcke 2008, 164.)

Jo vuonna 1996 YK valitsi *Habitat II* –konferenssissa osallistuvan budjetoinnin yhdeksi parhaista paikallisen demokratian ja osallisuuden kehittämisen käytännöistä kaupunkien hallinnossa (Ganuza & Baiocchi 2012, 7). Suosion ja saavutettujen tulosten myötä osallistuvaa budjetointia on alettu soveltaa hyvin erilaisissa paikoissa. Sittenmin osallistuva budjetointi onkin ollut yksi menestyksekkäimmin ihmisten osallisuutta lisännyt menetelmä, jota on toteutettu jo yli 40 maassa ja lähes 1700 paikkakunnalla. Eurooppalaisista pääkaupungeista osallistuvaa budjetointia vakuuttavimmin ovatkin soveltaneet jollakin osa-alueella muun muassa Rooma, Pariisi, Berliini, Lontoo ja Lissabon. Esimerkiksi Pariisissa kaupunki antaa asukkaille vuosittain reilut 100 miljoonaa euroa yhteisesti käytettäväksi. Lisäksi muun muassa Reykjavikissa osallistuvasta budjetoinnista on vakiintunut kiinteä toimintakulttuurin osa. (Ks. esim. Cabannes 2015, 257; Sintomer, Herzberg, Röcke ja Allegretti 2012, 1; Sintomer, Herzberg & Röcke 2008, 164.)

Kansainvälisessä kontekstissa osallistuvaa budjetointia voi pitää poikkeuksellisena ja radikaalina kansalaisten osallistamisen menetelmänä, sillä yhteiskunnallisten resurssien jakaminen kansalaisten käytettäväksi ei ole tavanomainen tapa, jonka kautta kansalaisten osallistumista pyritään vahvistamaan. Tavallisissa osallistamisen tavoissa kansalaisille tarjotaan mahdollisuutta mielipiteiden ilmaisuun ja tavoitteiden esittämiseen siitä millainen kaupungin tulevaisuudessa tulisi olla. Ongelmana on kuitenkin ollut kansalaisten mielipiteiden, ideoiden ja suunnitelmien yhdistäminen käytännön toteuttamiseen. Osallistuvassa budjetoinnissa nämä kansalaisten mielipiteet, ideat ja suunnitelmat yhdistyvät rahoituspäätösten tekemiseen, jolloin niillä on oikeasti merkitystä kaupungin kehityksen kannalta. (Häikiö & Salminen 2016, 340.)

Suomeen osallistuvan budjetoinnin malli rantautui pysyvästi vasta vuonna 2012 Sitran käynnistämän Uusi demokratia –foorumin myötä, jossa osallistuvan budjetoinnin edistäminen oli määritelty omaksi hankekokonaisuudekseen. Hankkeen yhteydessä pilotiksi valikoitui Helsingin kaupunginkirjasto, jonka puitteissa kaupunkilaiset saivat mahdollisuuden 100 000 euron kehittämisrahan kohdentamiseen haluamallaan tavalla. Pilottien jälkeen kiinnostus osallistuvaa budjetointia kohtaan on kasvanut ja useat kunnat ovat soveltaneet sitä pienimuotoisina kokeiluina muun muassa erilaisissa kaupunkisuunnittelu- ja rakennushankkeissa. Ensimmäisen pilotin jälkeen osallistuvaa budjetointia onkin kokeiltu muun muassa Helsingin RuutiBudjetti –hankkeessa, Espoon Suvelan asukaspuiston kehittämisessä sekä Tampereella Oma Tesoma –hankkeessa.

Suomessa osallistuva budjetointi on erilaisten kokeilujen järjestämisen lisäksi noussut viime vuosien aikana vahvasti esille myös muun muassa Kuntaliiton julkaiseman *Osallistuva budjetointi kunnissa*

ja maakunnissa -oppaan myötä. Opas on suunnattu kuntien luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja asukkaiden käyttöön. Sen mukaan osallistuva budjetointi on uusi tapa ottaa kuntalaiset mukaan kunnan talouden suunnitteluun, ja sitä voidaan soveltaa jatkossa myös maakunnissa. Nykyinen hallitusohjelma sisältää useita linjauksia asukkaiden osallistumismahdollisuuksien kehittämiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi niin paikallisessa kuin alueellisessakin päätöksenteossa (Valtioneuvosto 2015). Hallitusohjelman toteutumisen seurauksena kuntalaissa tuli voimaan kesäkuussa 2017 pykälä 22§, jonka velvoittaa valtuuston pitämään huolta monipuolisista ja vaikuttavaista osallistumisen mahdollisuuksista. Pykälä määrittelee yhdeksi osallistumista ja vaikuttamista edistäväksi tekijäksi osallistumismahdollisuuksien järjestämisen osallistumiseen kunnan talouden suunnitteluun. (Kuntalaki 410/2015). Aihe on siten Suomessa hyvin ajankohtainen ja tärkeä tutkimuksen kohde.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet, rajausta ja tutkimusongelma

Osallistumista ja kansalaisten osallisuuden muotoja sekä myös osallistuvaa budjetointia on tutkittu laajasti erilaisissa selvityksissä ja kehittämistutkimuksissa (ks. luku 1.3). Lukuisten tutkimusten joukosta on selvitykseni mukaan löydettävissä kuitenkin tutkimusaukko kansalaisten osallistuvaan budjetointiin kohdistuvien kokemusten tutkimisessa. Tutkimusongelman asettelu lähtee siitä, että osallistuvan budjetoinnin hankkeiden toteutuksessa ei ole selvitykseni mukaan kiinnitetty juuri huomiota siihen, mitä kansalaiset hankkeisiin osallistumiselta todella haluavat. Tämän pro gradu – tutkielman tarkoitus onkin täyttää tätä tutkimusaukkoa kiinnittämällä huomiota ja analysoimalla osallistuvan budjetoinnin prosessiin liittyviä merkityksiä ja tulkintoja kansalaisnäkökulmasta ja tuoda siten osallistuvan budjetoinnin kehittämiseen uutta kansalaisnäkökulmaa painottavaa tietoa. Tutkielman tavoitteena onkin laajentaa osallistuvaan budjetointiin liittyvää yleistä ymmärrystä sekä auttaa osallistuvan budjetoinnin tulevaisuuden projektien kehittämisessä ja valmistelussa.

Tutkimuksessa on kolme tutkimuskysymystä. Kysymykset on aseteltu siten, että niiden kautta on mahdollista tarkastella sekä osallistuvan budjetoinnin ympärille rakentuvaa laajempaa kokonaisuutta että tutkimusaiheen yksityiskohtaisempaa tietoa ja tulevaisuuden näkymiä. Asettamani tutkimuskysymyksiä ovat: **Millaiset tekijät vaikuttavat kuntalaisten motivaatioon ja mahdollisuuksiin osallistua osallistuvaan budjetointiin? Millaisena kuntalaiset kokevat vuorovaikutuksen merkityksen osallistuvassa budjetoinnissa suhteessa deliberatiivisiin demokratiateorioihin? ja Millaisilla tekijöillä on merkitystä tulevaisuudessa toteutettavien osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämisen kannalta?**

Tämä pro gradu – tutkielma on luonteeltaan teorialähtöinen eli tutkimuksen näkökulma, käsitteet ja teoreettinen viitekehys on rakennettu ennen tutkimusaineiston keräämistä. Vaikka osallistuva budjetointi on maailmanlaajuinen käsite, tutkimuksessa osallistuvaa budjetointia tarkastellaan kansallisessa kontekstissa suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta. Tutkimuksen tavoitteena on

tutkia tutkimuksen kohderyhmänä olevien Tampereen alueella asuvien 18-64-vuotiaiden aikuisten mielipiteitä ja kokemuksia osallistuvasta budjetoinnista. Tutkimuskysymysten avulla tutkimus pyrkii selvittämään millaisten keinojen ja tapojen kautta kuntalaiset haluaisivat osallistua osallistuvaan budjetointiin sekä millaisiin asioihin ja missä vaiheessa prosessia kuntalaiset haluaisivat olla vaikuttamassa. Lisäksi tutkimus tarkastelee, millaisina kuntalaisten näkemykset näyttäytyvät suhteessa deliberatiivisiin demokratiateorioihin. Aiheen valinta ja käsittely tähtäävät kansalaisten näkökulman ymmärtämiseen ja siten tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämiseen.

Tutkimuksen tutkimusaineisto kerätään sähköisen lomakekyselyn avulla. Kerätyn aineiston analyysiin sovelletaan määrällisen ja laadullisen analyysin piirteitä yhdistelleen teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Tutkimuksen johtopäätöksenä tarkastellaan keskeisimpiä kuntalaisten osallistumiseen vaikuttavia tekijöitä luokittain ryhmiteltynä sekä muodostetaan tutkimusaiheen kokonaistulkinta. Tutkimus käsittelee paikallista päätöksentekoa ja tutkimuskysymyksiin pyritään aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin osallistumattomien kansalaisten lisäksi löytämään vastauksia myös paikallisesti toteutettuun osallistuvaan budjetointiin osallistuneiden henkilöiden kokemusten kautta. Tutkimuksen keskiössä ovat siten sekä kuntalaiset, jotka eivät ole aikaisemmin osallistuneet että sellaiset kuntalaiset, jotka ovat päässeet osallisiksi osallistuvan budjetoinnin käytäntöihin saaden kokemuksia sen tarjoamista vuorovaikutus- ja vaikutusmahdollisuuksista. Tutkimalla sekä aikaisemmin osallistumattomien kansalaisten mielipiteitä että jo osallistuneiden kokemuksia tutkimuksen avulla on mahdollisuus luoda laaja katsaus tutkimusaiheeseen. Lisäksi jo osallistuneiden avulla tutkimuksessa on mahdollisuus saada ymmärrys siitä, mitkä tekijät ovat motivoineet jo osallistuneita kuntalaisia osallistumaan osallistuvaan budjetointiin ja millaiseksi he toivovat osallistuvan budjetoinnin kehittyvän, jotta se pystyy tarjoamaan kuntalaisille aitoja mahdollisuuksia vaikuttaa asioihinsa.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu deliberatiivisten demokratiateorioiden ympärille, jotka korostavat hallinnon ja kuntalaisten välisen vuorovaikutuksen merkitystä ja vuorovaikutteisten vaikutusmahdollisuuksien kehittämistä. Näiden valintojen kautta tutkimus pyrkii nostamaan esiin kuntalaisten näkemyksen, jonka myötä osallistuvaa budjetointia ja lähidemokratiaa voidaan kehittää. Kuntalaisten näkemyksen esiin tuominen on tärkeässä roolissa, sillä vain sen kautta voidaan ymmärtää, millaisten osallistuvan budjetoinnin toteutustapojen kautta ihmiset on mahdollista saada osaksi päätöksentekoprosessia.

1.3 Aihepiirin aiempaa tutkimusta

Osallistuvasta budjetoinnista on sen suosion vuoksi tehty kansainvälisesti viimeisen 30 vuoden aikana useita erilaisia tutkimuksia ja selvityksiä. Merkittävä osa niistä on tehty erityisesti

osallistamisen trendin aloittaneissa Latinalaisen Amerikan maissa portugalin ja espanjan kielillä. Latinalaisen Amerikan lisäksi osallistuvaa budjetointia on tutkittu laajasti myös Euroopassa ja Yhdysvalloissa. Euroopassa erityisesti Maailmanpankki ja YK ovat tuottaneet aihepiiristä useita artikkeleita ja edistäneet siten omalla toiminnallaan osallistuvan budjetoinnin käytäntöjen leviämistä maailman ympäri (Goldfrank 2012; Valtiovarainministeriö 2013).

Aihealueiltaan osallistuvaa budjetointia on tutkittu paljon osallistuvan demokratian synnyn ja kehittymisen näkökulmista sekä tarkastelemalla menetelmän tuomia hyötyjä asukkaiden osallisuuden lisääjinä. Erityisesti menetelmän alkuaikoina osallistuvan budjetoinnin tutkimuksille tyypillistä olikin menestyksekkäästi onnistuneiden tapausten erittely. Ganuzan ja Baiocchin (2012, 1) mukaan viime vuosina kansainvälisessä osallistuvan budjetoinnin tutkimuksissa on kuitenkin kehitytty myös kriittisempään suuntaan ja tutkimuksesta on tullut pääsääntöisesti vertailevaa ja paikoittain jopa kritiikkiä osoittavaa.

Pohjoismaissa tehdyistä tutkimuksista tämän tutkimuksen kannalta esiin nostamisen arvoinen on Markus Holdon Uppsalan yliopistoon vuonna 2014 tekemä väitöskirja *Field Notes on Deliberative Democracy – Power and Recognition in Participatory Budgeting*. Väitöskirjassaan Holdo perustelee tutkimusaihettaan kansalaisten vahvalla uskolla demokratiaan mutta myös samanaikaisella tyytymättömyydellä niitä käytäntöjä kohtaan joilla demokratiaa toteutetaan. Holdon mukaan osallistuvan budjetoinnin puolestapuhujat näkevät sen keinona, jolla vaikuttamisen suhteen passiiviset ihmiset saadaan mukaan päätöksentekoon ja tuntemaan osallisuutta yhteisöään kohtaan. Tutkimuksen tulosten perusteella osallistuvan budjetoinnin taustalla olevat deliberatiiviset demokratiateoriat eivät ole kuitenkaan kyenneet suoranaisesti osoittamaan keinoja, joilla nämä passiiviset ihmiset saataisiin mukaan osallistumaan keskusteluihin.

Holdon tutkimusten pohjalta on julkaistu myös kansanvälisissä jurnaaleissa julkaistuja artikkeleita, joista etenkin vuonna 2016 julkaistu *Reasons of Power: Explaining Non-cooptation in Participatory Budgeting* taustoittaa tätä tutkimusta osoittaen, milloin hallinnon ei tule tehdä valintoja osallistujien suhteen, vaan antaa mahdollisuuden vapaalle ja itsenäiselle vuorovaikutukselle. Argentiinassa toteutettujen osallistuvan budjetoinnin tutkimusten mukaan poliittisilla osapuolilla voi olla halua valikoida osallistujia, mutta alueellisesti havaittu legitimitetikriisi on kannustanut ottamaan valikoitujen osallistujien sijaan kaikki kansalaiset mukaan avoimeen vuorovaikutukseen ja kuuntelemaan heidän ajatuksiaan ja arvojaan. Artikkelin mukaan valtion ja kansalaisyhteiskunnan välinen vuorovaikutus voi olla ratkaisevana tekijänä legitimitetin vahvistamisen kannalta. Avoimen ja vapaan vuorovaikutuksen, johon kansalaisilla on mahdollisuus osallistua itsenäisesti, tulisikin olla nykyistä suuremmassa roolissa kansalaiskeskusteluissa.

Suomessa mahdollisuuksia kuntalaisten päätöksenteko-osallisuuden lisäämiseen on erilaisissa tutkimuksissa etsitty erityisesti muutamina viime vuosina aikaisempaa laajemmin. Osallistuvan budjetoinnin parissa tutkimusta on tehty erityisesti Tampereen yliopistossa, jossa käynnistyi syyskuussa 2016 tutkimushanke ”*Globaalin menetelmän paikalliset tulkinnat: Tiedon rooli osallistuvan budjetoinnin soveltamisessa Suomessa, Puolassa ja Englannissa*”. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää osallistuvan budjetoinnin menetelmien soveltamista paikallisessa kontekstissa. Tutkimuksen lähtökohtana toimivat havainnot siitä, että osallistumisen käytännöissä on jännitteitä ja ristiriitoja, joiden vuoksi kansalaisten ja hallinnon välinen vuorovaikutus on monissa tapauksissa hankalaa. Tutkimuksen keskeinen kysymys olikin, mitkä piirteet tekevät osallistuvasta budjetoinnista onnistuneen työkalun, jota voidaan soveltaa erilaisissa paikallisissa konteksteissa. Hankkeen on tarkoitus päättyä vuonna 2020. Hanke on jatkumoa Tampereen yliopiston sekä Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskuksen aikaisemmalle yhteiselle tutkimushankkeelle ”*Osallistuva budjetointi asukaslähtöisessä kaupunkisuunnittelussa*”, jossa osallistuvaa budjetointia tarkasteltiin asukaslähtöisen suunnittelun ja asuinalueen kehittämisen välineenä.

Suomessa tehdyistä tutkimuksista esiin nostamisen arvoinen on erityisesti Vaasan yliopistossa Jaana Hurmeen vuonna 2017 toteuttama pro gradu-tutkielma *Osallistuva budjetointi*, jossa hän on kerännyt tietoa osallistuvasta budjetoinnista, sen asemasta kunnallisen päätöksenteon osana ja sen merkityksestä uudenaikaisena asukkaiden päätösvaltaa ja toimijuutta kehittäväenä osallisuuden menetelmänä. Tutkimuksessa on kerätty suomalaisten kaupunkien kokemuksia osallistuvan budjetoinnin prosesseista, käytännöistä sekä asemasta kuntien päätöksenteossa. Tutkimusasetelman kautta tutkimuksen tavoitteena oli laajentaa ymmärrystä osallistuvasta budjetoinnista tuottamalla menetelmien käyttöönottoa kuvaavaa tietoa. Osallistuva budjetointi onkin liitetty nimenomaan menetelmäksi, jonka kautta kuntalaiset pääsevät mukaan osaksi päätöksentekoprosessia. Osallistuva budjetointi tukee näin osallistuvan ja osallistavan yhteiskunnan toteutumista. Tutkimuksen perusteella kuntien käytännön kokemukset osallistuvasta budjetoinnista ovat olleet rohkaisevia ja osallistuvan budjetoinnin tähän asti toteutetut kokeilut ovat lisänneet yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lähentäneet asukkaita ja kaupunkien viranhaltijoita. Tulosten mukaan osallistuvan budjetoinnin kautta asukkaat ja viranhaltijat lähentyvätkin toisiaan ja kaupunkiorganisaatioiden toimintatavat uudistuvat. Osallistuva budjetointi edesauttaa etenkin asukaslähtöistä toimintaa, lisää yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä alueilla, tarjoten myös mahdollisuuden satunnaisten osallistujien aktivoimiseksi. Tulosten perusteella osallistuvaan budjetointiin liittyy kuitenkin myös käytännön ongelmia, jotka liittyvät erityisesti prosessin vaikuttavuuteen ja toteutukseen sekä esimerkiksi asukkaiden rekrytointiin aikaa vieviin työpajoihin osallistumiseen. Osallistuvan budjetoinnin kautta kuntien on kuitenkin mahdollista lisätä demokraattisia ja todellisia vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Muita näkökulmia osallistuvan budjetoinnin tutkimukseen on muun muassa Helsingin Yliopistossa vuonna 2014 on julkaistu Georg Boldtin sosiologian pro gradu –tutkielma *”Den deltagare demokratins ideal och praktik – En fullstudie i deltagande budgetering vid Helsingfors Ungdomscentral”*. Tutkimuksessaan Boldt tarkastelee, nuorten osallistumista rahoista ja budjetista päättämiseen. Aihetta on käsitellyt myös Laura Sillanpää (2013) Lontoon instituutissa tekemässään raportissa *”Deliberating Service Delivery – Survey on the Outcomes and Challenges of Participatory Budgeting in the UK”*. Raportti tarkastelee erityisesti jo toteutettuja osallistuvan budjetoinnin projekteja ja erittelee niiden pohjalta saatua tietoa. Lisäksi laajan valtiovarainministeriön ja oikeusministeriön toimeksiannosta käynnistetyn selvitystyön ovat toteuttaneet myös tutkijat Ritva Pihlaja ja Siv Sandberg, Vuonna 2012 valmistuneessa selvityksessä *”Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa”* tarkasteltiin osallistuvan budjetoinnin käytänteiden soveltamista Suomessa sekä alueellisia demokratian toimintamalleja. Selvitystyö oli osa laajempaa kunnallisen palvelutuotannon ja kuntarakenteen uudistamista käsittelevää tutkimus- ja selvitystyötä. Myös Ruotsissa on toteutettu vastaavanlainen selvitys *”Medborgarbudget i Sverige, Europa och Världen”*, jonka tavoitteena oli kansalaisten ja päättäjien välisen kuilun kaventaminen.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkimus alkaa johdannolla (luku 1), jossa on esitelty tutkimuksen keskeiset taustat ja näkökulmat sekä kuvattu tutkimuksen tavoitteet. Lisäksi johdannon yhteydessä on asetettu tutkimuksen tutkimusongelma ja määriteltä tutkimuskysymykset. Lopuksi johdannossa on esitelty aikaisempia tämän tutkimuksen aiheeseen keskeisimmin liittyviä tutkimuksia, jotka ovat auttaneet tutkimusasetelman muodostamisessa sekä esitelty tutkielman etenemistä täsmentävä rakenne.

Työ etenee johdannosta tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen esittelyyn sekä tutkimuksen keskeisten käsitteiden määrittelyyn (luku 2). Luvussa tarkastellaan ja avataan deliberatiivisia demokratiateorioita sekä tutustutaan osallistuvan budjetoinnin määritelmiin ja lähtökohtiin. Seuraavassa luvussa kuvataan tutkielman empiiristä toteutusta (luku 3). Luku sisältää tutkimuksen filosofisten ja metodologisten lähtökohtien kuvauksen, tutkimusaineiston rajauksen ja määrittelyn sekä kuvauksen aineiston keruun ja analyysin menetelmistä. Lisäksi luvussa kuvataan analyysin käytännön toteuttamista tässä tutkimuksessa.

Luvussa 4 esitellään analyysin keskeiset tulokset ja etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tuloslukujen alaluvut on nimetty kiteyttämällä yhteen lauseeseen luvun keskeiset tulokset. Siten otsikot avaavat gradun sisältöä ja tuloksia helposti kaikille aiheesta kiinnostuneille lukijoille jo sisällysluettelosta lähtien. Näin ollen gradun muista otsikoista poikkeava otsikkotyö on perusteltu

valinta. Luvun lopussa on esitetty johtopäätöksiin johdatteleva yhteenveto tutkimuksen keskeisimmistä tuloksista.

Tutkielman lopuksi muodostetaan yhteenveto ja johtopäätökset tutkimuksen tuloksista (luku 5). Keskeisten johtopäätösten esittelemisen lisäksi tutkielma päättyy tässä luvussa tutkimuksen toteutuksen tarkasteluun sekä tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ja mahdollisiin jatkotutkimusaiheisiin.

2 TUTKIMUKSEN TOOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2006, 151-152) mukaan tutkimuksessa esiintyvät keskeisimmät käsitteet on tärkeää määritellä selkeästi tutkimusaiheen tarkastelun täsmentämiseksi. Tutkimusasetelman täsmentämiseksi tässä pääluvussa tarkastellaankin tutkimuksen teoreettista viitekehystä sekä esitellään tutkimuksen keskeisimmät käsitteet määrittelyineen.

Osallistuva budjetointi tarkoittaa demokratian, talouden ja käytännön tekemisen yhdistämistä. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu deliberatiivisten demokratiateorioiden ympärille, joista keskeisessä tarkastelussa on erityisesti Benjamin Barberin vahvan demokratian teoria. Rakenteellisesti teoreettinen viitekehys esitellään tutkielman luvuissa 2.1 ja 2.2. Teoreettisten lähtökohtien lisäksi luvussa 2.3 kuvataan osallistuvaa budjetointia kansalaisia osallistavana menetelmänä. Lisäksi erillisissä alaluvuissaan eritellään osallistuvan budjetin käsitettä budjetin ja osallisuuden käsitteiden kautta sekä tarkastellaan osallistuvan budjetoinnin lähestymistapoja, prosesseja ja käyttökohteita.

2.1 Deliberatiivinen demokratia

Deliberatiivinen demokratia on yksi demokratian teorioista, jossa julkinen ja rationaalinen keskustelu nähdään ensisijaisena välineenä demokraattisessa päätöksenteossa. Deliberatiivisen demokratian historia voidaan nähdä ulottuvan hyvin pitkälle historiaan sen ammentaessa keskeisiä ajatuksia antiikin aikaisesta yhteiskuntamallista, joka korosti retoriikkaa ja julkista debattia. Varsinainen deliberatiivisen demokratian käsite nousi tieteellisessä tutkimuksessa esiin vasta 1980-luvun alussa, jolloin Joseph Bessette käytti sitä ensimmäisen kerran. Deliberatiivisesta demokratiasta on käytetty myös käsitettä diskursiivinen demokratia, joka on riippuen kirjoittajasta ollut joko synonyymi deliberaatiolle tai pyrkinyt tekemään niiden välille merkityksellisen eron. (Dryzek 2000, 1-2.) 1980-luvun aikana yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa tapahtui suurempi käänne kohti deliberatiivisia teorioita ja teorioiden kehittymisen kannalta keskeisinä ajattelijoina voidaan pitää John Rawlsia ja Jürgen Habermasia. Rawlsin ajatusten pohjalta on syntynyt liberaalin konstitutionalisin koulukunta ja Habermasin ajatuksista kriittisen teorian koulukunta, joita yhdistää demokraattisen päätöksenteon laadun korostaminen. (Setälä 2013, 80.)

Rawlsin edustama angloamerikkalainen liberaali koulukunta näkee deliberatiivisen demokratian keskeisinä kysymyksinä sen kuinka teorian periaatteita voitaisiin käyttää yksilöiden oikeuksien oikeuttamiseksi sekä kuinka deliberatiivista demokratiaa voitaisiin käyttää keinon ratkaista moniarvoisten yhteiskuntien sisältämiä konflikteja. Frankfurtin koulukuntaa edustava Habermas sekä muut kriittisen koulukunnan edustajat sen sijaan näkevän deliberatiivisen demokratian suurimpana ongelmana nykyaikaisen yhteiskunnan monimutkaisuuden, joka toimii esteenä

demokraattiselle keskustelulle ja harkinnalle. (Setälä 2013, 137.) Habermasin ajatukset kommunikatiivisesti toiminnasta ja julkisesta tilasta ovat olleet teorian kehittymisen kulmakivinä deliberatiivisen demokratian noustessa yhdeksi keskeisimmistä demokratian teorioista. Habermas näkee julkisuuden informaation ja kommunikaation verkostoksi, joka välittää informaatiota ja erilaisia näkemyksiä. Kommunikaation virrat suodattuvat ja syntetisoituvat muodostaen lopulta aiheittain eriytyneitä julkisten mielipiteiden nippuja. (Habermas 1996, 360.)

Deliberatiivisen demokratian laajan määritelmän mukaan siinä on kyse kansalaisten ottamisesta mukaan päätösten tekemiseen keskustelumahdollisuuksien ja kollektiiviseen päätöksentekoon kautta. Deliberatiivisen demokratian käsitteellä on eri koulukuntien kauttakkin syntynyt erilaisia määritelmiä, mutta niitä yhdistävät muutamat peruselementit joiden mukaan deliberatiivisen demokratian tulisi olla julkista, kansalaisille helposti lähestyttävää, siinä on pyrittävä päätökseen joka sitoo tietyn ajan ja päätöksentekemisen tulisi perustua julkiseen harkintaan. Deliberatiivisen demokratian on oltava myös dynaamista ja avointa dialogin jatkumisen kannalta. (Gutmann & Thompson 2004, 3-7.) Vartiainen mukaan (2011, 54) deliberatiivisessa demokratiassa on kyse tasa-arvoisessa asemassa olevien kansalaisten välisestä harkitusta keskustelusta ja mielipiteiden muodostumisesta, jossa tavoitellaan reflektiivistä käsitystä kulloinkin käsiteltävästä ilmiöstä tai asiasta.

Keskeisenä tavoitteena on mahdollisimman suuren kansalaisjoukon osallistaminen käsiteltävänä olevien ilmiöiden tai asioiden ratkaisemiseksi. Osallistumiseen liittyvien perusperiaatteiden mukaan osallistuminen ei tapahdu ad hoc-tyyppisesti spontaaneiden mielipiteiden ilmaisujen kautta vaan kansalaisten pitkäkestoisena vuorovaikutuksena erilaisten ihmisten kanssa. Osallistumisen lähtökohtana on käytettävissä oleva monipuolinen ja laaja informaatio, johon kansalaiset voivat perustaa omat mielipiteensä. Deliberatiivisen demokratian taustalla on Habermasin kuvaama ideaalitila, jossa kansalaiset ovat tasa-arvoisessa asemassa, jolloin kaikkien mielipiteillä on yhtä suuri painoarvo. Sen ohella deliberatiivisessa demokratiassa keskeisessä osassa on osallistumisen vaikuttavuus, jonka myötä kansalaisten mielipiteiden tulisi vaikuttaa lopullisten päätösten syntymiseen. (Vartiainen 2011, 54-55.)

Kansalaisten saaminen mukaan osaksi päätöksentekoprosessia hyödyttää myös julkista hallintoa. Sen lisäksi se edistää sosiaalista yhtenäisyyttä ja menestyksellistä demokratian toteutumista. Kansalaisten osallistuminen ja ottaminen mukaan päätöksenteon prosesseja lisää päätösten hyväksyttävyyttä antaen niiden konkreettiselle toteuttamiselle oikeutuksen kansalaisten keskuudessa. Hyväksynnän ja oikeutuksen vahvistaminen päätösten taustalla onkin deliberatiivisen demokratian päätavoitteita kytkien sen julkista hallintoa koskevaan legitimeettikeskusteluun. Hyväksyttävät ja oikeutetut asiat nähdään yleensä legitiimeinä, mutta hyväksyttävyys voidaan kuitenkin myös nähdä tulkinnallisena terminä, sillä yksilöt voidaan pakottaa hyväksymään ilmiöitä ja asioita. Tämän

vuoksi deliberaation hyväksyttävyyden varmistamiseksi tarvitaan vapaaehtoisuutta, tietoisuutta hyväksymisen kohteesta ja moraalista oikeutusta. (Vartiainen 2011, 55.)

Deliberatiivinen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, joka tarkoittaa konkreettisen vapaaehtoisuuden lisäksi myös hyväksyttävyyden määrittelyn vapaaehtoisuutta, joka tarkoittaa ilmiöiden ja asioiden hyväksyttävyyden tulkinnan vapaaehtoisuutta. Osallistumisen on siten tapahduttava vapaaehtoisuuden kautta ja jokaisella osallistujalla tulee olla mahdollisuus tulkita ilmiöiden ja asioiden hyväksyttävyyttä oman vapaaehtoisien tulkintansa kautta. Hyväksynnän legitimaation vahvistamiseksi on välttämätöntä, että osallistujat myös ovat tietoisia siitä mitä he ovat arvioimassa jolloin toiminnan on oltava läpinäkyvää ja tapahduttava osallistujien kompetenssin rajoissa. Näiden asioiden ohella hyväksyttävyys ja legitimiys vaatii myös lainmukaisuuden huomioimisen osana päätöksiä. (Vartiainen 2011, 55-56.)

Deliberaatioprosessi	Periaate	Merkitys
Julkinen tila	Paikka ja ilmapiiri.	Vapaa keskustelu ja monipuolinen informaatio edesauttavat prosessin hyväksyttävyyttä.
Kollektiivinen toiminta	Aktiivinen osallistuminen ja perusteltu keskustelu on osa päätöksenteon poliittishallinnollista prosessia.	Oletuksena kollektiivisen ymmärryksen syntyminen, joka muokkaa argumentaatiota ja muuttaa asenteita.
Tiedon välittämisen mekanismit	Monipuolinen, vapaasti saatavilla oleva ja ymmärrettävä informaatio on keskustelun perusta.	Tieto on perusta, jonka varassa aito deliberatiivinen osallistuminen voi luotettavasti toteutua.
Tilivelvollisuus	Vastuu siitä, että deliberaation tulokset välittyvät päätösten toimeenpanoon.	Lisää hallinnollispoliittisen toiminnan läpinäkyvyyttä.
Meta-analyysi	Deliberaatioprosessin arviointi.	Analysoi osallistumisprosessin organisointia, toteutusta ja tulosten toimeenpanoa.
Synteesi	Kokoaa prosessin osat ja analysoi niiden merkitystä deliberatiivisena tulkintana.	Kuvaa ja selkiyttää osallistumisprosessin eri osien väliset yhteydet.

Taulukko 1. Deliberatiivisen osallistumisprosessin elementit. (Mukaillen Vartiainen 2011, 57.)

Deliberatiivisen demokratiaprosessin taustalla oleva perusidea mahdollistaa monenlaisia sovelluksia, jotka voivat olla osallistumisen tavoiltaan, kestoltaan tai osallistujajoukon koostumukseltaan hyvin erilaisia. Yleisellä tasolla tarkasteltuna deliberatiivisista osallistumisprosesseista on havaittavissa kuusi keskeisessä asemassa olevaa elementtiä, joiden kautta voidaan kuvata osallistumisen prosessikokonaisuutta ja sisältöä käsitteellisesti. (Vartiainen 2011, 56.) Taulukossa 1 esitetyt

keskeiset elementit kuvaavat osallistumisen tavoitteita, muotoja ja etenemistä deliberatiivisen osallistumisen prosessin aikana.

Ensimmäisenä elementtinä oleva julkinen tila tarkoittaa osallistumisen paikan lisäksi erityisesti myös keskustelun ilmapiiriä, jonka tulisi perustua vapaaseen ja monipuoliseen informaatioon, jota ei ole rajoitettu säännöin ja menettelytavoin. Toisena elementtinä oleva kollektiivinen toiminta viittaa niihin edellytyksiin, joiden varassa osallistujien mahdollisuudet osallistua vaihtoehtojen arvioimiseen ja yhteiseen päätöksentekoon ovat. Tiedon välittämisen mekanismit viittaavat informaation jakamiseen sitä edeltävien julkisen tilan ja kollektiivisen toiminnan elementtien vahvistamiseksi. Erilaisten informaatiokanavien kautta voidaan luoda motivaatiota osallistua deliberatiiviseen toimintaan ja välittää myös tietoa keskustelujen tuloksista. Informaatiokanavia tärkeämpi asia on kuitenkin informaation sisältö ja laatu, sillä monipuolisesti erilaisten näkökulmien esiin nostaminen on perusta oikeutuksen omaavalle informaatiolle. (Vartiainen 2011, 57-58.)

Neljäntenä elementtinä oleva tilivelvollisuus liittyy deliberatiivisen osallistumisen tavoitteena olevaan vaikuttamiseen poliittishallinnolliseen päätöksentekoon. Tilivelvollisuus tarkoittaa tässä yhteydessä periaatetta, jonka mukaan kollektiivisella toiminnalla tulee olla vastuu deliberaation tuottamista tuloksista. Samaan aikaan päätöksentekijöiden vastuulla on, että deliberatiivisen osallistumisprosessin tuottamat tulokset tulevat konkreettisesti hyödynnetyiksi päätöksenteossa. Osallistumisprosessin edetessä meta-analyysiin tarkasteluun nousee deliberatiivisen toiminnan käytännön organisointi, toteutus sekä tulosten implementointi. Deliberatiivinen demokratia ei tarkoita sitä, että kaikkien toimien tulee tapahtua deliberatiivisesti, vaan näiden toimien on oltava deliberatiivisesti perusteltavissa. Meta-analyysissä deliberatiivisen demokratian osallistumisprosessia tulee siten tarkastella joko itsearvointina tai ulkoisen arvioitsijan toimesta sellaisen informaation saamiseksi jonka kautta voidaan analysoida kuinka deliberatiivista toimintaa tulisi organisoida. Deliberatiivisen prosessin päättävänä viimeisenä elementtinä oleva synteesi kokoa aiemmin elementteinä kuvatut prosessin eri osat analysoiden niiden merkitystä deliberatiivisen tulkinnan kautta. Synteesi mahdollistaa osallistumisprosessin eri osien välisten yhteyksien selkeän kuvaamisen ja deliberatiivisen prosessin hyväksyttävyyden arvioinnin. Kaikki kuusi elementtiä eivät ole välttämättömiä deliberatiivisessa osallistumisprosessissa, mutta mitä enemmän elementtejä prosessi sisältää, sitä hyväksyttämänä se voidaan nähdä. (Vartiainen 2011, 58-59.)

Demokraattinen toiminta ja osallistuminen perustuvat päätöksentekijöiden ja kansalaisten sille antamaan legitimitettiin. Deliberatiivisen osallistumisen hyväksyttävyydessä korostuu legitiimaation merkitys, joka tarkoittaa asioiden olevan laadullisesti hyvää ja hyväksyttävää, jolloin siihen liittyy myös moraalisen oikeutus. Vartiainen esittelee (2011, 59-60) kolme erilaista tilannetta joissa legitimitetti ja moraalit mahdollisesti kytkeytyvät toisiinsa deliberatiivisessa

osallistumisprosessissa. *Käytännöllinen hyväksyminen ilman moraalista hyväksyntää* toteutuu deliberatiivisissa prosesseissa, joissa osallistumista pidetään toimivana tapana kansalaisten osallistumisen vahvistamiseksi, mutta sen tuloksiin ei ole luottamusta tai ne eivät etene lainkaan toteutukseen. Tällöin osallistumisen legitimitetti ja osallistumisprosessin mielekkyys heikkenee moraalisen hyväksynnän puutteen vuoksi. *Negatioon perustuvaa moraalista hyväksyntää* esiintyy tilanteissa, joissa deliberatiiviset prosessit olisivat ainoita vartenotettavia suoran demokratian ja osallistumisen keinoja. Kolmantena legitimaation ja moraalin yhdistävänä tilanteena voi olla *moraalisen hyväksynnän ilmeneminen positiivisena hyväksyntänä*. Tällöin deliberatiiviset prosessit koetaan oikeanlaisiksi tavoiksi osallistaa kansalaisia ja hyväksytään ilman epäilyksiä.

Vartiainen (2011, 60-61) mukaan yksi keskeisimmistä kysymyksistä legitimitetin kannalta liittyy osallistumisprosessien osallistujamääriin ja osallistujamäärien vaikutukseen osallistumisprosessin sen hyväksyttävyyteen. Tärkeää onkin huomata, että suurelleen osallistujamäärät eivät välttämättä takaa hyväksyttävyyttä, jos osallistujatahot eivät hyväksy prosessikokonaisuutta. Myös legitimitetin ja deliberatiivisten prosessien välinen yhteys on selkeä. Prosessien ollessa sisällöllisesti ja menetelmällisesti hyväksyttyjä osallistuminen on oikeutettua, joka taas johtaa osallistumisprosessin tulosten helpompaan huomioimiseen päätöksenteossa. Moraalisesta näkökulmasta tarkasteltuna voidaan havaita kolme teemaa, jotka prosesseissa tulee ottaa huomioon. Niiden mukaan ihmisillä on oikeus tulla kuulluiksi, informaatiota on oltava laaja-alaisesti ja monipuolisesti käytettävissä sekä prosessin tuloksia on hyödynnettävä päätöksenteossa. Deliberaativissa osallistumisprosesseissa on huomioitava myös osallistujien kompetenssi, joka voi käytännössä näkyä esimerkiksi informaation laatuun ja saatavuuteen liittyvissä asioissa. Deliberatiivisten osallistumisprosessien onnistumisen kannalta voidaan yhteenvetona todeta legitimitetin olevan keskeisessä asemassa. Legitimitetin ollessa korkealla tasolla kansalaisten osallistumiseen perustuvat prosessit on helpompaa hyväksyä osaksi julkisen sektorin toimintaa. (Vartiainen 2011, 62.)

Deliberatiivinen demokratia antaa kansalaisille äänen julkisessa päätöksenteossa edistään kansalaisten ja hallinnon välistä yhteistyötä ja ymmärrystä. Erilaisten näkökulmien esiin tuominen vuoropuhelun kautta mahdollistaa vastavuoroisesti tapahtuvan asioiden kyseenalaistamisen ja kriittisen keskustelun. Sen mukaiset päätökset ovat perusteltuja, eivätkä perustu pelkästään erilaisten vaihtoehtojen vertailemiseen ja päätöksentekoon esimerkiksi äänestämisen kautta. Useiden tutkijoiden mukaan deliberatiivinen demokratia tulisi nähdä aggregatiivisen tai edustuksellisen demokratian laajenuksena, eikä pelkästään niitä korvaavana vaihtoehtona. Deliberatiivisen demokratian käytännön toteuttamisen keinot ovat monimuotoiset ja niitä voivat olla esimerkiksi erilaiset kansalaisten kuulemis- ja keskustelutilaisuudet, konferenssit, opintopiirit tai sähköisesti tapahtuvat vaikuttamismahdollisuudet. (Nabatchi 2010, 159.)

Kansalaisten ja hallinnon välisessä vuorovaikutuksessa on tapahtunut lukuisia muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana eri puolilla maailmaa. Väestöä koskevat demografiset ja sosioekonomiset muutokset ovat johtaneet monipuolisempaan joukkoon osapuolia jotka haluavat omat intressinsä ja tarpeensa kuulluiksi poliittisessa päätöksenteossa. Hallinnon rakenteita koskevat muutokset kuten päätöksenteon hajauttaminen tai keskittäminen ja kolmannen sektorin kanssa tehtävät yhteistyöt ovat vaikuttaneet myös kansalaisten suhtautumiseen hallinnon toimien läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta kohtaan. Globalisaation ja teknologian mukanaan tuomat muutokset ovat konkreettisesti muuttaneet kansalaisten ja hallinnon vuorovaikutusta yksilöiden ja yhteisöjen osalta. Kaiken kaikkiaan nämä muutokset ovat johtaneet kansalaisten ja hallinnon välisen vuorovaikutussuhteen uudelleentarkasteluun, jossa hallinnon on löydettävä keinot yhteyden löytämiseen kansalaisten kanssa vuorovaikutussuhteen luomiseksi, sen kehittämiseksi sekä heidän osallistamiseksi. Julkisen hallinnon on kyettävä kehittämään uudenlaisia prosesseja, joilla vahvistetaan kansalaisten ja hallinnon välistä deliberatiivisen demokratian mukaista vuorovaikutusta. (O’Leary, Van Slyke, Kim 2010, 155.)

Nabatchi nostaa esiin kolme asiaa joiden takia julkisen hallinnon tulee ottaa deliberatiivinen demokratia ja sen käytännöt vakavasti huomioon. Ensimmäiseksi deliberatiivisen demokratian mukaiset käytännöt ja prosessit ovat yleistyneet, ja samalla niiden vaikutus julkishallintoon on kasvanut. Deliberatiivisen demokratian mukaisia käytännön tason projekteja on hyödynnetty useissa paikallisyhteisöjä koskevissa asioissa jotka ovat liittyneet esimerkiksi maankäyttöön, koulutukseen, eri ihmisryhmien välisiin konflikteihin tai budjetointiin ja strategiseen suunnitteluun. Ihmiset ovat saaneet tällaisten osallistumistapojen kautta mahdollisuuden osallistua päätöksentekoon vuoropuhelun kautta. (Nabatchi 2010, 160.)

Toiseksi deliberatiivinen demokratia antaa julkiselle hallinnolle mahdollisuuden löytää uudelleen demokraattinen eetos, jossa kansalaisilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa yhteisönsä koskeviin asioihin. Julkista hallintoa koskeneet muutokset ovat läpi historian tasapainoilleet demokraattisen ja byrokraattisen eetoksen välillä, jälkimmäisen yleensä dominoiden. Modernin ajan julkisen hallinnon kokemat reformit, kuten uuden julkisjohtamisen eli new public managementin kehittyminen, ovat pääsääntöisesti keskittyneet byrokraattisuuden ja hallinnon muuttamiseen, johtaen julkisen hallinnon roolin kaventumiseen yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa tehtävien yhteistöiden, yksityistämisen, sopimuksellisuuden ja verkostojen kautta. Julkisen hallinnon kokemat reformit ovat painottaneet ennen kaikkea tehokkuuden, vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden kehittämistä. Demokraattinen eetos nostaa hallinnollisiksi arvoiksi muun muassa yleisen edun ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, pyrkien kehittämään tehokkaita osallistumismahdollisuuksia sekä ymmärrystä yhteisöä sekä sen yhteisiä etuja kohtaan. Näiden asioiden kautta se mahdollistaa siten byrokraattisuuden ja siihen liitettävien normien ja arvojen valta-aseman tasapainottamista julkisessa hallinnossa. (Nabatchi 2010, 160-162.)

Kolmanneksi deliberatiivinen demokratia tarjoaa käytännön mekanismeja, joiden kautta kansalaisuuden ja demokraattisuuden vajeisiin voidaan puuttua. Kansalaisuuteen liittyvät vajeet ovat olleet havaittavissa esimerkiksi äänestyskäyttäytymisessä, poliittisessa sitoutumisessa, sosiaalisessa pääomassa tai kansalaisten asenteissa yhteiskuntaa kohtaan. Demokraattisuuteen liittyvät vajeet sen sijaan liittyvät kansalaisten mielipiteiden ja mieltymysten sekä poliittisten päätösten ja tulosten välisiin ristiriitoihin. Nämä kaksi vajetta linkittyvät toisiinsa monilla tavoin, sillä kansalaisten vähentynyt osallistuminen perinteisiin kansalaistoiminnan ja politiikan muotoihin ovat yhteydessä demokraattisen päätöksenteon toimimiseen. Samaan aikaan on kuitenkin myös huomioitava, että kansalaiset ovat digitalisaation murroksen myötä osoittaneet uudenlaista asennoitumista ja sitoutumiskykyä yhteisiä asioita kohtaan, tarjoten myös mahdollisuuden vaikuttaa kansalaisuuden ja demokraattisuuden vajeisiin uudenlaisten kanavien kautta. (Nabatchi 2010, 162-163.)

Julkinen hallinto tarvitsee deliberatiivista demokratiaa byrokraattisuuden vastapainoksi. Se mahdollistaa parempien päätösten syntymisen ja laadukkaampien toimintatapojen omaksumisen ohella kansalaisuuteen ja demokratiaan liittyvien vajeiden kaventamisen (Nabatchi 2010, 163). Näiden vajeiden kaventamisessa keskeisessä osassa voi olla uudenlaisten toimintatapojen omaksuminen, jotka hyödyntävät esimerkiksi digitaalisuutta ja niiden mahdollistamaa kansalaisten uudenlaista roolia yhteisten asioiden hoitamisessa. Julkisen sektorin merkitys osana yhteiskuntaa on muuttunut reformien sekä yksityiseltä sektorilta otettujen vaikutteiden kautta, johtaen julkisen sektorin kaventumiseen ja uudenlaisten arvojen ja normien esiin nousemiseen. Deliberatiivisen demokratian merkitys julkiselle hallinnolle syntyykin käytäntöjen ohella sen mukanaan tuomista arvoista, jotka nostavat kansalaiset mukaan vuorovaikutukselliseen yhteistyöhön julkisen hallinnon kautta. Näin ollen deliberatiivinen demokratia tarjoaa julkiselle hallinnolle mahdollisuuden oman merkityksensä muovaamiseen ja uudelleen luomiseen osana yhteiskuntaa nostamalla esiin kansalaisia lähellä olevia arvoja ja normeja kuten demokraattisuuden, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhteisten etujen ajamisen yhteistyön sekä osallistumismahdollisuuksien kautta.

Harri Raisio (2014) mukaan deliberatiivisen demokratian kokeiluissa usein pyritään muodostamaan yhteiskuntia pienoiskoossa, joka johtaa pienempien väestöryhmien deliberaation väheksymiseen. Väestöryhmien deliberaation merkitys osana laajempaa deliberatiivistä systeemiä on tärkeää ymmärtää, sillä se lisää ryhmien kokemaa osallisuutta ja voimaantumista. Deliberatiivisen demokratian ymmärtäminen vain kantaväestöön kuuluvan keskiluokan osallistumistapana lisää omalta osaltaan yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja marginalisaatiota. (Raisio 2014, 154-155).

2.2 Vahvan demokratian teoria

Deliberatiivisen demokratian teorioihin läheisesti kytköksissä olevat osallistuvan demokratian teorialat ovat vaikuttaneet yhteiskuntateoreettiseen keskusteluun muodostaen uudenlaisia ajatuksia ja teorioita joissa voidaan nähdä piirteitä näistä molemmista demokratian teorioista. Yksi tällainen deliberatiivisen ja osallistuvan demokratian teorioita yhdessä soveltanut teoreetikko on Benjamin Barber, joka teoksessaan *Strong Democracy* loi perustan vahvan demokratian teorialle. Benjamin Barber on tuonut demokratiaa käsittelevään teoreettiseen keskusteluun näkökulman, joka painottaa ihmisten osallisuutta julkisen harkinnan kautta tapahtuvassa päätöksenteossa. Hänen vahvan demokratian teoriansa nojaa deliberatiivisiin demokratian teorioihin ja painottaa ihmisten osallistumismahdollisuuksien laajentamista demokraattisissa prosesseissa. Barber onkin demokraattisen osallistumisen analyysien ohella kyennyt hahmottelemaan konkreettisia keinoja demokraattisen osallistumisen laajentamiseksi yhteyskunnassa. (Setälä 2003, 124.)

Barber on kritisoinut minimidemokratiaa kannattavia tietoteoreettisten demokratiateorioiden ajattelijoita kuten Karl Popperia, jotka ovat johtaneet fallibismista ajatuksen, jonka mukaan poliittisessa päätöksenteossa tulee harjoittaa varovaisuutta koska päättäjillä ei ole poliittista varmuutta asioista. Toisin sanoen päättäjät ovat erehtyväisiä, eivätkä voi päätyä oikeisiin lopputuloksiin, joita voisi ajatella lopullisena totuutena. Barberin vahvan demokratian teorian yksi perusajatuksista onkin, että erehtyväisyyden tulee olla hyväksytty osa poliittista päätöksentekoa. Päätösten taustalla olevien moraalisten ja tiedollisten perusteiden tarkistamiseksi on käytettävä demokraattista julkista harkintaa, joka mahdollistaa päätöksenteossa tulleiden virheiden korjaamisen. (Setälä 2003, 74-78.) Barberin vahvan demokratian teoria voidaan nähdä myös kritiikkinä liberaaleja demokratiateorioita kohtaan, joissa käsitys demokratiasta on hyvin kapea. Liberaaleissa demokratioissa kansalaisille ei nähdä tarvetta antaa laajasti vaikutusvaltaa tai mahdollisuuksia poliittiseen osallistumiseen. Taustalla ovat liberaalien demokratiateorioiden kapea ihmiskuva eli psykologiset perusolettamukset ja epistemologia. Ne antavat kansalaisista liian kapean kuvan unohtaen esimerkiksi heidän sosiaaliset suhteensa. Ihmiset nähdään irrallisina yksilöinä, jotka ovat kiinnostuneita omista henkilökohtaisista eduistaan. Liberaaleissa demokratiateorioissa lähtökohtana on tämä omia etujaan puolustava atomistinen yksilö, josta poliittiset instituutiot johtavat oikeutensa yksilöiden etua ajatellen. Tällaisen kapean ja yksinkertaisen ihmiskuvan pitäminen totuutena nousee ongelmalliseksi sitä käytettäessä poliittisten argumenttien lähteenä. (Setälä 2003, 124.)

Barberin vahvan demokratian teoria laajentaa tätä ihmiskäsitystä huomioiden ihmisten väliset sosiaaliset suhteet tuoden esiin myös kansalaisten ja hallinnon välisen vuorovaikutukseen perustuvan keskinäisen riippuvuuden (Barber, 2004, 215-126). Kansalaisia ei nähdä pelkästään yksilöinä joilla on omat muuttumattomat subjektiiviset mielipiteensä vaan julkisen keskustelun merkitys on

keskeistä näiden mielipiteiden kehittämisessä. Julkinen keskustelu vaikuttaa muun muassa päätösvaihtoehtojen arviointiin, sillä sen kautta muodostuu yhtenäisiä vertailukriteereitä, joiden avulla erilaisia vaihtoehtoja voidaan arvioida ja vertailla. Vahvassa demokratiassa ei siten ole kyse yksilöiden subjektiivisten preferenssien yhdistämisestä vaan yhteisen hyvän tavoittelusta muodostamalla rationaalisia kollektiivisia preferenssijärjestyksiä. Vahvan demokratian kansalaiskeskustelu ulottuu päätöksentekovaihetta syvemmälle, sillä se vaikuttaa myös päätöksenteon kohteena oleviin asioihin ja päätösvaihtoehtoihin. Näin päätöksenteossa kansalaisten mielipiteet eivät rajoitu pelkästään vain jo ennalta määriteltyihin vaihtoehtoihin. (Barber, 2004, 200-202.)

Barberin näkemyksen mukaan demokratia on tietynlainen ”elämäntapa” jossa yksilöt osallistuvat laajasti ymmärrettyyn poliittiseen toimintaan. Demokraattinen keskustelu on poliittiseen toimintaan osallistumisessa keskeisessä roolissa, sillä sen kautta ihmiset kykenevät jäsentämään yhteiskunnallisia suhteita ja sen on havaittu vahvistavan yhteisöllisyyden tunteita suurissakin yhteiskunnissa. Demokratiaa ei siten nähdä pelkästään kansalaisten tahdon toteutumisena vaan siihen liittyvät sivutulokset ovat myös merkittäviä ja arvokkaita. Demokraattisen keskustelun myötä yksilöiden poliittiset arvostelmat muuttuvat kohtuullisiksi eli toisten yksilöiden ja koko yhteisön edun huomioiviksi. Barberin tulkinta kohtuullisuudesta(”reasonable”) tarkoittaa harkintaan perustuvaa ja reilua asetelmaa, joka ei kuitenkaan ole omien etujen kieltämistä vaan kykyä asettua muiden ihmisten asemaan ja ymmärrystä heidän näkökulmistaan. Barberin mukainen kohtuullisuus ei perustu varsinaisesti mihinkään tiettyyn oikeudenmukaisuuden käsitykseen, vaan muiden ihmisten ymmärtämiseen. Osallistumisen merkitys korostuukin nimenomaan siinä, että sen kautta kapeat mahdollisesti omien etujen mukaiset näkökulmat peilaantuvat ja vertautuvat laajempaan yhteiskunnalliseen perspektiiviin. (Setälä 2003, 126.)

Barberin ajatukset ovat monilta osin yhteneväisiä deliberatiivisten demokratiateorioiden kanssa. Hänen mukaansa demokraattisesti tapahtuva julkinen harkinta on toimivin menetelmä, jonka kautta voidaan tarkastaa päätöksenteon taustalla olevat moraaliset ja tiedolliset perusteet. (Setälä 2003, 78.) Harkintaa tulisi myös pystyä käyttämään päätöksenteossa tehtyjen virheiden korjaamiseksi. Virheitä ei tulisi nähdä päätöksenteon epäonnistumisina, vaan ne olisi hyväksyttävä luonnolliseksi osaksi poliittista päätöksentekoa jossa niiden korjaaminen olisi harkinnan kautta mahdollista. (Barber 2004, 258.)

Vahvan demokratian päämääränä on ”luova konsensus”, joka tarkoittaa yhteisymmärrystä, joka syntyy yhteisten keskusteluiden, yhteisten päätösten ja yhteisen työn kautta. Se perustuu myös siihen, että kansalaiset ovat aktiivisesti mukana monivuotisessa prosessissa, jonka tarkoituksena on luoda konfliktien ratkaisemiseksi yhteinen tietoisuus ja poliittiset ratkaisut. (Barber 2004, 224.) Barberin ajatukset ovat Setälän mukaan (2003, 127) yhteneväisiä deliberatiivisen demokratian

teoreetikkojen kanssa jotka näkevät demokraattisen keskustelun merkityksen poliittisten arvostelmien moraalisten ja tiedollisten perusteiden selventämisenä sekä lopulta yhteisen konsensuksen luomisena. Keskustelu on siten keino saavuttaa konsensus koskien päätöksentekoon liittyviä arvoja, arviointikriteereitä sekä päätöksenteon tosiasiaperusteita. Vahvan demokratian ydin onkin nimenomaan kansalaisten välisissä keskusteluissa, joiden kautta yhteiset tavoitteet määrittyvät ja syntyy yhteistyötä niiden saavuttamiseksi. (Setälä 2003, 127.)

Siinä missä heikossa demokratiassa konflikteja pyritään välttelemään ja tukahduttamaan niin vahvassa demokratiassa konfliktit nähdään tilaisuutena käsitellä erimielisyyksiä julkisen keskustelun kautta (Barber 2004, 151). Barber näkeekin politiikan ”autonomisten tahtojen sfäärinä”, jossa keskustelun kautta pystytään muodostamaan ja testaamaan tiedollisia, moraalisia ja poliittisia uskomuksia. Mielipiteet muodostuvat ja muovautuvat keskustelujen kautta, joihin osallistuvat ihmiset ovat sitoutuneet kohtuullisuuden periaatteeseen, jonka kautta he pystyvät asettumaan muiden asemaan ja näkemään asiat heidän näkökulmistaan. (Setälä 2003, 126.)

Keskustelu ja mielipiteiden vaihtaminen ovat tärkeässä roolissa Barberin vahvassa demokratiassa. Vahvan demokratian mukainen keskustelu pitää aina sisällään kuulemisen lisäksi puhumista, tuntemista ja ajattelua sekä reagointia ja reflektointia. Nämä tekijät mahdollistavat keskustelun merkityksen oleellisuuden ymmärtämisen vahvan demokratian mukaisessa järjestelmässä. Barber antaa keskustelulle yhteensä yhdeksän erilaista tarkoitusta, jotka ovat intressien julkituominen pitäen sisällään neuvottelemisen ja vaihtamisen, suostuttelu, agendan asettaminen, keskinäisyyksien tutkiminen, liittyminen ja vaikuttaminen, itsenäisyyden säilyttäminen, todistaminen ja itseilmaisuus, uudelleenmuotoilu ja -hahmottaminen sekä yhteisön luominen. Näistä kaksi ensimmäistä ovat liberaalien teorioiden mukaisia ymmärryksiä keskustelun merkityksestä, kuusi seuraavaa joko puuttuvat täysin tai ovat aliarvostettuja liberaaleissa teorioissa. Viimeinen toimii keskustelun merkityksen yhteenvetona (Barber 2004, 178). Tämä viimeinen ja samalla yhteenvetona toimiva keskustelun tarkoitus merkitsee yhteisön luomista yhteisen edun, yhteisen hyvän ja aktiivisten kansalaisten aikaansaamiseksi. Keskustelu on siten ennen kaikkea voima, jonka avulla kyetään luomaan yhteisö, joka kykenee luomaan itse oman tulevaisuutensa. Keskustelun ylläpitäminen mahdollistaa olosuhteiden havaitsemisen, joka vaikuttaa yhteisön toimintaedellytysten luomiseen. (Barber 2004, 197-198.)

Barberin vahvan demokratian teoria on saanut osakseen kritiikkiä erityisesti liberaalin demokratian edustajilta, sillä määriteltäessä laajan kansalaisosallistumisen kautta yhteistä hyvää, voivat yksilöiden oikeudet jäädä merkityksettömään rooliin. Kollektiivinen tahto ei välttämättä huomioi riittävästi esimerkiksi vähemmistöjen edustajien asemaa tai heidän kokemiaan ongelmia. Barber on puolustautunut korostamalla vahvassa demokratiassa tapahtuvaa yksilöiden omaa moraalista harkintaa, joka vaikuttaa taustalla heidän pyrkiessään kohti yhteisiä päämääriä. Vahva demokratia

eroaa näin ollen unitaarisista demokratioista, joissa korostuvat yhtenäisyyden ja yksilöiden sopeutumisen merkitys. (Setälä 2003, 127.)

2.3 Osallistuva budjetointi kansalaisia osallistavana menetelmänä

Julkinen hallinto on vuosikymmenten aikana joutunut muuttamaan suhtautumistaan kansalaisia ja heidän rooliaan kohtaan. Julkisen hallinnon toimintaan vaikuttavien sidosryhmien määrä on kasvanut huomattavasti, joka on johtanut entistä läheisempään työskentelyyn kansalaisten ja erilaisten järjestöjen kanssa. Muun muassa lisääntyneen tietämyksen, globalisaation ja yhteiskunnallisten olojen kehittymisen seurauksena kehittyneen osallisuuden tarpeen myötä myös kansalaisille on syntynyt halu osallistua ja vaikuttaa (Shah 2007, 56-57). Kehityksen myötä kansalaiset ja heidän näkemyksensä otetaan nykyään yhä paremmin huomioon julkisen hallinnon toiminnassa ja ulkoisesta vaikuttavuudesta on tullut merkittävä mittari julkisen hallinnon toiminnalle. Kokonaisuutena muuttuneet toimintatavat ovat johtaneet kansalaisten vahvempaan rooliin myös päätöksenteon suhteen. (Clayton 2010, 167-172.)

Julkisen hallinnon kannalta tämä kehitys on luonut haasteita sen suhteen, milloin ja millaisten asioiden suhteen kansalaiset tulisi osallistaa mukaan päätöksentekoon. Claytonin mukaan ei ole olemassa universaalia ohjetta, jota voisi pitää toimivana kaikissa yhteiskunnissa ja tilanteissa. Hänen mukaan kansalaisten osallistaminen on kuitenkin kannattavaa, jos kansalaisten kautta on mahdollista saada informaatiota, jonka kautta julkisen hallinnon toiminnan laatua on mahdollista parantaa. Lisäksi se on kannattavaa myös silloin, kun julkisen hallinnon toiminta vaatii kansalaisten hyväksynnän. (Clayton 2010, 167-175.)

Osallistuvan budjetointi on yksi keino kansalaisten osallistamiseksi edellä kuvatun informaation tai hyväksynnän saavuttamiseksi. Osallistuvan budjetoinnin perusajatuksen voidaan nähdä pohjautuvan antiikin demokratiakäsitykseen, jossa kansalaiset kokoontuivat yhteen keskustelemaan ja tekemään päätöksiä yhteisistä asioista. Kansalaisten välinen kasvotusten tapahtuva vuorovaikutus ja yhteisten keskustelujen pohjalta syntyneet päätökset ovat nykyäänkin keskeisessä roolissa kansalaisten osallisuutta käsittelevissä teorioissa. Edellisessä luvussa esitelty Benjamin Barberin vahvan demokratian teoria voidaan myös nähdä perustuvan vahvasti näihin ajatuksiin, sillä perusajatuksena on kaikille asukkaille avoimien osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen yhteisistä asioista päätettäessä. (Smith 2009, 30.)

2.3.1 Osallistuvan budjetoinnin käsite

Osallistuva budjetointi (Participatory Budgeting, PB) on monimuotoinen ja valttavan käsitteenipun sisällään pitämä käsite, jonka määritelmät vaihtelevat eri käyttöyhteyksissä (Sintomer, Herzberg &

Röcke 2008, 164). Käsitteen monimuotoisuuden vuoksi osallistuvaa budjetointia onkin aluksi syytä tarkastella sen osakäsitteiden budjetin ja osallisuuden kautta.

Käsitteenä **budjetti** on koko osallistuvan budjetin käsitteen tavoin monimerkityksinen. Budjetilla voikin olla erilaisia käsitteellisiä tulkintoja ja käyttötarkoituksia siitä yhteydestä riippuen, missä budjettia hyödynnetään. Suppeasti tulkiten budjetti esittää organisaatiossa tehdyt suunnitelmat numeromuodossa. Se on silloin tavoitelaskelma, jonka kautta organisaatio pyrkii saavuttamaan mahdollisimman hyvän taloudellisen tuloksen. Laajemman tulkinnan mukaan budjetti voi kuitenkin olla organisaatiossa väline, jonka kautta esimerkiksi henkilöstöä kyetään motivoimaan ja sitouttamaan toimintaan. Se voi olla myös kuvaus organisaation toiminnasta. Tämän laajemman tarkastelun mukaisesti se voidaan nähdä johtamisen ja tulosehjauksen tärkeänä välineenä. (Neilimo & Uusi-Rauva 2010, 230–231.)

Valtion tai kunnan kontekstissa budjettia ei tulisi ymmärtää tulevaisuuden ennusteena, vaan tahdonilmaisuna sen suhteen kuinka käytettävissä olevia varoja käytetään. Se on poliittinen dokumentti, joka määrittää kohteet sekä ajankohdat, joihin käytettävissä olevat varat on tarkoitettu käytettäväksi. Tulevaisuuden osalta kyse onkin ennusteen sijasta ennakoarviosta, koska tulojen ja menojen muodostumista on mahdotonta tietää varmasti. Budjetteja ei tule myöskään nähdä yksinäisen prosessin tuloksena, sillä ne ovat muotoutuneet useiden eri osapuolten välisten poliittisten keskustelujen pohjalta aikaansaaduista kompromisseista. Budjettikäsittelyt ovat siten päätöksentekotilanteita, joissa tehdään tulevaisuuteen vaikuttavia valintoja ja päätöksiä eri osapuolilla olevien tahojen sen hetkisten intressien pohjalta. (Luomala & Puumala 2010, 15-16.)

Budjetin merkitys valtioiden ja kuntien toimintaa ohjaava dokumenttina on muuttunut vuosien saatossa. Samalla budjetointimenetelmissä on tapahtunut muutoksia. Historian saatossa sotien jälkeinen kansakunnan vaurastuminen sekä pyrkimys hyvinvointivaltion rakentamiseen ovat vaikuttaneet uudenlaisten budjetointimenetelmien käyttöönottoon ja yleistymiseen. Budjetointimenetelmiä koskevat uudistukset vaikuttavat laajasti edustukselliseen päätöksentekoon sekä sen toteutumisen tapoihin. (Luomala & Puumala 2010, 16-20)

Budjetin lisäksi toinen tärkeä osallistuvan budjetoinnin ymmärtämiseksi määriteltävä käsite on **osallisuus**. Haahtelan mukaan (2014) osallisuuteen liittyy vahvasti kokemuksellisuus ja johonkin kuulumisen tunne. Siinä on kyse syvällisestä, identiteettiin asti ulottuvasta kokemuksesta ja jäsenyyden tunteesta yhteisössä, sekä mahdollisuudesta olla rakentavasti mukana yhteisöllisissä prosesseissa. Viirikorven mukaan (2013) osallisuus on henkilökohtaisesti sitoutumisesta nousevaa vaikuttamista asioihin, niiden kulkuun sekä vastuun ottamista seurauksista. Stenvall (2013) painottaa osallisuuden ja osallistumisen käsitteiden erottamista. Ero syntyy toiminnan aktiivisuutta tarkastelemalla, sillä osallistumisessa on kyse aktiivisesta tekemisestä ja toiminnasta. Osallisuudessa

on sen sijaan enemmän kyse osallisuuden ja johonkin kuulumisen tunteesta. Osallisuus ei siten välttämättä vaadi aktiivista toimintaa, vaan yksilölle voi syntyä osallisuuden kokemus vaikka hän ei osallistuisi aktiivisesti toimintaan. (Stenvall 2013, 75-76.)

Kuntatasolla tarkasteltuna osallisuuden lisääminen hyödyttää sekä kuntaa että kuntalaista, sillä kuntalaisilla on tärkeää tietotaitoa ja paikallistuntemusta, josta on hyötyä kuntakokonaisuuden hallitsemisessa. Kunnan näkökulmasta kaikki saatavissa oleva informaatio on hyödyllistä, joka toimii perusteena osallisuuden vahvistamiseksi. Kuntalaisten näkökulmasta yksilöiden aktiivisuus lisää alueellista kehittymistä ja elinvoimaisuutta. On kuitenkin myös ymmärrettävää, että osallisuuteen liittyy myös vastustusta jos osallisuus ei johda todelliseen vaikuttavuuteen. Vaikuttavuuden kannalta onkin oleellista, että kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia ei pelkästään lisätä, vaan niihin on liityttävä myös laajamittaista toimintakäytäntöjen muutosta. (Pihlaja & Sandberg 2012, 113, 139.)

Kansainvälisestä kirjallisuudesta löytyy lukuisia syitä joiden vuoksi paikallishallintojen kannattaa osallistaa kansalaisiaan. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi lainsäädännöllisten vaikutusten ymmärtäminen, demokraattisen toiminnan ihanteiden edistäminen, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen, kansalaisten koulutus ja tiedottaminen, kannustaa innovoimaan ja kehittämään uusia ideoita, kehittämään nykyisiä prosesseja sekä luomaan yhteisöllisyyden tunnetta. Lisäksi kansalaisten osallistamisen kautta hallinnolla on mahdollista saavuttaa laajempaa julkista hyväksyntää toiminnalleen. (Afonso 2017, 7-8.)

Budjetin ja osallisuuden käsitteellisten määrittelyjen kautta osallistuvan budjetoinnin voidaan käsittää tarkoittavan Sitran *Uusi demokratia –foorumin* yhteenvedossa esittämää määritelmää mukaillen demokraattista prosessia, jossa tietyn yhteisön jäsenillä on tilaisuus suoraan vaikuttaa yhteisön budjetin käyttämiseen avoimen keskustelun, budjetin avoimuuden ja sen ymmärrettävän esittämisen myötä (Sirkkanen & Jousilahti 2012, 18-19). Kuntaliitto on puolestaan määritellyt osallistuvan budjetoinnin demokraattiseksi ja yhteiseen kompromissiin pyrkiväksi prosessiksi, jossa eri intressiryhmät vuorovaikutuksen ja keskustelun avulla pyrkivät päättämään yhteisten verojen käytöstä. Osallistuvaan budjetointiin oleellisena osana liittyykin siten keskusteleminen rahasta, resursseista ja niukkuudesta sekä vaikeiden ongelmien ratkaiseminen yhdessä. Osallistuva budjetointi tarjoaa uudenlaisen tavan ajatella ja suhtautua yhteisten verovarojen käyttöön sekä parantaa valmistelun ja päätöksenteon avoimuutta ja laatua. Lisäksi osallistuvan budjetoinnin avulla asukkaita voidaan motivoida osallistumaan ja ottamaan itse vastuuta yhteisistä asioista. (Pihlaja 2017, 4).

Osallistuvan budjetoinnin käsitteen monimuotoisuus näkyy etenkin kansainvälisissä yhteyksissä, joissa osallistuvan budjetoinnin avulla kansalaisten osallisuutta päätöksentekoon on kehitetty

erilaisissa yhteiskunnissa diktatuurin jälkeisestä Brasiliasta demokraattisiin ja tasa-arvoisiin yhteiskuntiin. Kansalaisten osallistumismahdollisuudet taloudelliseen suunnitteluun ovat eri puolilla maailmaa erilaisia, ja joissain yhteyksissä osallistuva budjetointi voi tarkoittaa sitä, että kansalaisille luodaan mahdollisuus nähdä talousarvio ilman, että he pääsevät itse vaikuttamaan prosessiin. Sintomerin, Herzbergin ja Röcken mukaan (2008) osallistuvaa budjetointia voikin ajatella sateenvarjokäsitteenä, joka yhdistää mallin soveltamisen erilaisissa konteksteissa. (Sintormer, Herzberg & Röcke 2008, 168-169.) Osallistuvan budjetoinnin vaikutuksina voidaan nähdä kansalaistoiminnan kasvaminen, laajemman poliittisen osallistumisen, aktiivisemmat kansalaiset, suhteiden vahvistumisen sekä oikeudenmukaisemman ja tehokkaamman julkisten varojen käytön (Participatory Budgeting Project 2016).

Osallistuva budjetointi mahdollistaa kansalaisten osallistumisen yhteisiä varoja käsittelevään päätöksentekoon sekä lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja asukkaiden ymmärrystä julkisten varojen käytöstä. Osallistuvassa budjetoinnissa yhdistyvät kansalaisten avoin osallistuminen ja taloudellisten resurssien hallinnointi, joista ensimmäinen on yleensä näyttäytynyt poliittisten tahdon muodostumisena ennen päätöksenteon vaihetta ja jälkimmäinen perinteisesti tämän politiikan toimeenpanona käytännössä (Salminen, Häikiö, Lehtonen 2016, 60-62). Osallistuvan budjetoinnin hyödyt syntyvät myös toiminnan lokaaliudesta, kestävän kehityksen tukemisesta, toiminnan siiloutumisen vähentymisestä sekä osallistuvan budjetoinnin yhteistyötä ja ryhmien välistä keskustelua lisäävästä voimasta. Siten osallistuvan budjetoinnin soveltamisen tavoitteena onkin etujensa vuoksi erityisesti kansalaisten osallisuuden ja paikallisyhteisöjen vahvistaminen, asuinalueiden kehittäminen sekä yhteisen hyvän aikaansaaminen (Salminen, Häikiö, Lehtonen 2016, 60-62).

Alun perin osallistuvan budjetointi on peräisin Brasiliasta, jossa Porto Alegren vähävaraisten asukkaiden hyvinvointia pyrittiin sen avulla parantamaan. Nykyään osallistuvan budjetoinnin menetelmiä ja käytäntöjä on sovellettu sekä kehitetty ympäri maailman. Se on koettu hyvänä kaupunkipolitiikan käytäntönä suurten globaalien toimijoiden kuten Maailmanpankin, EU:n, YK:n, OECD:n ja Maailman Sosiaalifoorumin mukaan. (Salminen, Häikiö, Lehtonen 2016, 60-62.) Samaan aikaan kun osallistuvasta budjetoinnista on muotoutunut maailmanlaajuinen kansalaisten osallistamisen menetelmä, on kuitenkin esitetty huolia sen alkuperäisten tavoitteiden eli sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja köyhimpien alueiden asukkaiden erityistarpeiden huomioimisen hälvenemisestä. Suomessa toteutetussa osallistuvan budjetoinnin oikeudenmukaisuutta käsittelevässä tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että tulkinnot sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja eriarvoisuuden vähentämisestä muodostuvat paikallisella tasolla suhteessa paikallisiin käsityksiin eivätkä ole näin sidoksissa osallistuvan budjetoinnin globaaliin ideaan. (Häikiö & Salminen 2016, 341-355.)

2.3.2 Lähestymistavat osallistuvaan budjetointiin

Osallistuvaa budjetointia koskevissa tutkimuksissa on kyetty havaitsemaan kahdenlaisia lähestymistapoja ja ajatustapoja, jotka ovat muovanneet osallistuvan budjetoinnin maailmanlaajuisia toimintatapoja. Ensimmäinen radikaalin demokratian mukainen lähestymistapa nojaa Habermasin ajatukseen diskursiivisesta demokratiasta. Se on omaksuttu etenkin demokratiaan ja suunnitteluun liittyvien käytäntöjen kehittämisessä. Liberaalin hallinnon mukaisessa osallistuvassa budjetoinnissa on sen sijaan kyse julkishallinnon kehittämisestä ja uudistamisesta. Näitä lähestymistapoja yhdistää avoimuuden korostaminen sekä osallistuvan budjetoinnin näkeminen tehokkaana päätöksentekokäytäntönä. Radikaalin demokratian ja liberaalin hallinnon mukaiset käsitykset voivat kuitenkin johtaa erilaisiin käytäntöihin, jotka vaikuttavat osallistumisen institutionaaliseen asemaan, osallistujien välisiin suhteisiin ja osallistumisen yhteyteen taloudellisten resurssien luomiseen ja jakamiseen suhteen. (Salminen, Häikiö, Lehtonen 2016, 61-63.)

Liberaalin hallinnon mukaisessa osallistuvassa budjetoinnissa pyritään tehokkaaseen hallintaan ja osallistujien kykyjen hyödyntämiseen. Liberaali hallinta korostaakin siten osallistuvan budjetoinnin merkitystä välineenä pyrittäessä tehokkaaseen päätöksentekoon yhteisien resurssien jakamisesta. Mallissa osallistujien asiantuntemus nähdään keskeisenä tehokasta ongelmanratkaisua helpottavana asiana, sillä ratkaistavat asiat ovat osa osallistujien arkipäiväistä elämää. (Salminen, Häikiö & Lehtonen 2016, 63-65.) Liberaalin näkökulman mukaan osallistuvassa budjetoinnissa asukkaat tekevät juuri itseään koskevia päätöksiä kaikkein parhaiten, sillä he kokemuksensa perusteella tietävät missä asioissa on kehitettävää ja toisaalta myös mitkä käytännöt ovat toimivia (Wamplet 2000, 6-8). Toiminnassa keskeistä on prosessin avoimuuden korostaminen sekä yleisten keskustelutilaisuuksien järjestäminen.

Liberaalin hallinnon mukainen kaikille asukkaille avoimien osallistumismahdollisuuksien tarjoaminen yhteisistä asioista pääsettäessä ei ole kuitenkaan täysin ongelmaton. Julkiset keskustelujen heikkous piileekin erityisesti siinä, että ne houkuttelevat usein osallistujaksi poliittisesti aktiivisia ja vahvasti puolueellisia osallistujia hyvin vahvoine ja vakiintuneine mielipiteineen. Osallistujat eivät välttämättä pysty havaitsemaan erilaisessa sosiaalisessa asemassa olevien ihmisten mielipiteitä, sillä osallistujajoukko muodostuu helposti samaa mieltä olevista aktiivisista ihmisistä. Tilanteissa, joissa julkisissa keskusteluissa erilaiset sosiaaliluokat ovat monimuotoisesti edustettuina, ongelmaksi voi muodostua osallistujien kyky omaksua, ymmärtää ja reflektoida muiden mielipiteitä. Näiden asioiden toteutuminen vaatisi hyvin pitkäkestoisia keskustelutilaisuuksia, joissa kaikilla osapuolilla olisi mahdollisuus kertoa näkemyksensä ja halua nähdä asioita muiden osallistujien näkökulmista. (Smith 2009, 16.)

Lisäksi myöskään keskustelutilaisuuksien ohella kansalaisten näkemysten saamiseksi käytettävät mielipidekyselyt eivät toimi täysin ilman ongelmia, sillä niiden kautta kansalaiset kertovat välittömiä mielipiteitään asioista, joista heillä on hyvin vähän tai ei lainkaan tietoa. Heillä ei myöskään ole mielipidekyselyiden aikana mahdollisuutta peilata ajatuksiaan relevanttiin tietoon. (Smith 2009, 16-17.) Warrenin mukaan tällaisen demokratian ongelmana on se, että kansalaiset pitävät mielipiteensä ja päätöksensä ominaan eivätkä pääse näin refleктоimaan niitä muiden kansalaisten näkemyksiin. Kansalaisilla ei ole mahdollisuutta tai velvollisuutta artikuloida, puolustaa tai testata omia päätöksiään, joka johtaa myös empatiakyvyn vähenemiseen muita kansalaisia ja heidän mielipiteitään kohtaan. Kansalaisilla käytettävissä olevat tiedot jäävät vähäisiksi ja näin ollen heillä ei tarvitse olla myöskään kykyä muokata omia mielipiteitään uudenlaisten tietojen valossa. Warren ei näe tätä pelkästään kansalaisten osallistamisessa käytettävien mielipidekyselyiden ongelmana, vaan yleisenä ongelmana liberaaleissa demokratioissa. (Warren 1996, 242.)

Radikaalin demokratian mukaisesti osallistuvassa budjetoinnissa tulisi pyrkiä avoimeen osallistumiseen ja erilaisten intressien sovitteluun. Yhteiskunnallisen päätöksenteon ja ihmisten osallistumisen kannalta radikaalin demokratian merkitys on ollut suuri, sillä se on toiminut innoittavana tekijänä uudenlaisten osallistumiskäytäntöjen kehittämisessä. Yhtenä keskeisenä sovelluskohteena on ollut esimerkiksi kaupunkisuunnittelu. (Salminen, Häikiö, Lehtonen 2016, 63-65.) Tämän tutkimuksen kannalta radikaalin demokratian mukainen lähestymistapa on keskeisemmässä roolissa, sillä se keskittyy demokratian ja siihen liittyvien käytäntöjen kehittämiseen. Se painottaa myös deliberatiivisten demokratiateorioiden mukaisesti vuorovaikutuksen ja ihmisten kuulemisen merkitystä, jotka muodostavat tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen perustan.

Radikaalin demokratian taustalla ovat Habermasin ajatukset erilaisia osapuolia yhdistävästä keskustelusta, deliberatiivisesta osallistumisesta sekä diskursiivisesta ja kommunikatiivisesta demokratiasta. Hän myös korostaa itsehallinnollisten yhteisöjen toimintaa, joiden jäsenet ovat vapaasti mukana ja toisiinsa nähden tasa-arvoisessa asemassa. Yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisuna nähdään kommunikatiivisen rationalisuuden eli vapaan ja avoimen keskustelun kautta syntyvät lopputulokset. Tällaisessa keskustelussa parhaat argumentit muodostuvat lopulta yhteiseksi näkemykseksi asioiden oikeasta tilasta ja oikeanlaisista ratkaisuista. (Habermas 1996, 170.)

2.3.3 Osallistuvan budjetoinnin hyödyntäminen, toteutustavat ja prosessi

Kuntaliitto on *Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa* –oppaassaan esitellyt viisi syytä osallistuvan budjetoinnin hyödyntämiseen. Oppaassa Kuntaliiton listaamia osallistuvan budjetoinnin hyödyntämisen syitä ovat määrärahojen kohdentaminen, tulojen ja resurssien kartoittaminen, yhteissuunnittelu, säästökohteiden valinta sekä yhteistyötä edellyttävien haasteiden

ratkaisu. Näiden hyödyntämisen syiden lisäksi Kuntaliitto on samassa oppaassa määritellyt myös neljä erilaista tapaa osallistuvan budjetoinnin toteuttamiseen. (Pihlaja 2017, 6.)

<p>TEHTÄVÄ TAI TOIMIALA</p> <p>Asukkaat osallistuvat kunnan jonkin toimialan määrärahojen tai määrärahojen osan käytön suunnitteluun ja päätöksentekoon.</p>	<p>ALUE TAI KAUPUNGINOSA</p> <p>Tietyn alueen asukkaat osallistuvat taloutta ja resursseja koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon koskien oman alueensa palveluja, infraa tai kehittämistä.</p>
<p>HANKE</p> <p>Asukkaat osallistuvat kertaluonteisena rahoitettavan ja toteutettavan hankkeen, investoinnin, remontin tms. suunnitteluun ja päätöksentekoon.</p>	<p>PROSENTTIOSUUS BUDJETISTA</p> <p>Kiinteä, vuosittain päätettävä prosenttiosuus koko kunnan tai toimialan budjetista annetaan asukkaiden suunniteltavaksi ja päätettäväksi.</p>

Taulukko 2. Osallistuvan budjetoinnin neljä toteutustapaa. (Pihlaja 2017)

Kaikki neljä toteutustapaa on koottu yllä olevaan taulukkoon (taulukko 2). Ensimmäinen tapa on hyödyntää osallistuvaa budjetointia jollakin tietyllä kunnan toimialalla. Tässä tavassa keskeistä on siten etukäteen tiettyyn toimialaan kohdistettujen määrärahojen käytön suunnittelun ja päätöksenteon tarjoaminen asukkaille. Toinen tapa alue tai kaupunginosakohtainen malli, jossa tietyn kunnan, kaupunginosan ja alueen asukkaat osallistuvat resursseja ja taloutta koskevaan päätöksentekoon ja suunnitteluun. Tässä tavassa päätöksenteon ja suunnittelun kohteena voi olla joko yleinen alueen kehittäminen tai esimerkiksi infrastruktuuri tai palvelutarjonta. Kolmas tapa on suunnitella jokin kertaluonteisesti rahoitettava ja toteutettava investointi, hanke tai remontti, jonka suunnitteluun ja päätöksen tekoon asukkaat pääsevät vaikuttamaan. Viimeinen kuntaliiton listaama tapa on osoittaa tietty kiinteä, esimerkiksi vuosittain päätettävä prosenttiosuus asukkaiden suunniteltavaksi ja päätettäväksi. Prosenttiosuus voi olla osa koko kunnan budjetista tai kohdistua tiettyyn toimialaan kuten esimerkiksi nuorisotoimeen. (Pihlaja 2017, 7-14.)

Edellä kuvatun mukaisesti osallistuvaan budjetointiin ei siis ole yhtä ainoa oikeaa menetelmää ja sitä voidaan toteuttaa usealla eri tavalla ja käyttää monenlaisissa tilanteissa erilaisten tarpeiden ratkaisemiseksi (Pihlaja 2017, 4). Menetelmän moninaisuudesta huolimatta osallistuvan budjetoinnin prosessissa voidaan kuitenkin erottaa toteutuksesta riippuen kuudesta yhdeksään erilaista vaihetta,

jotka ovat selkeästi tunnistettavissa prosessista riippumatta. Vaiheiden määrä kuitenkin vaihtelee sen mukaan, millä tavoin osallistuva budjetointi on mukautettu kulloiseenkin kontekstiin. Paikalliset käytännöt toimivatkin yleensä reunaehtoina, jotka määrittelevät, millä tavoin osallistuvan budjetoinnin moninaisia malleja sovelletaan. (Sillanpää 2013, 7.)

Osallistuvan budjetoinnin prosessi alkaa prosessin valmistelusta ja taustoittamisesta esimerkiksi kartoittamalla alueen tarpeita ja tekemällä muun laista taustatutkimusta. Valmistelun jälkeen prosessi esitellään asukkaille, esimerkiksi erilaisten visualisointien avulla huolehtien, että kaikki osallistujat ymmärtävät prosessin tarkoituksen, käytettävissä olevan budjetin ja kohdejoukon. Lisäksi prosessissa tärkeässä asemassa on kattava ja monikanavainen tiedottaminen, joka mahdollistaa myös epäaktiivisempien kansalaisten tavoittamisen. (Ahonen & Rask 2019, 7.)

Alkuvalmistelun jälkeen on ideointivaiheen vuoro, jonka aikana asukkaat pääsevät esittämään ehdotuksiaan ja keskustelemaan niistä. Ideointi voi tapahtua muun muassa yhteiskokouksissa, keskustelu- ja kuulemistilaisuuksissa, työpajoissa, asukastilaisuuksissa, kävelykokouksissa, avoimissa hankesuunnitteluilloissa tai asukkaiden sekä valtuuston ja lautakuntien yhteistapaamisissa. Lisäksi voidaan toteuttaa erilaisia kyselyjä fyysisesti, verkossa ja mobiilissa, hyödyntää sosiaalista mediaa eri tavoilla tai ideoida ja äänestää erilaisista asioista joko verkossa tai mobiiliapplikaatioiden avulla. (Pihlaja 2017, 14.) Lopuksi ideoista muodostetaan ehdotuksia, joista voidaan äänestää. Ideoiden kokoamisessa ehdotuksiksi voidaan hyödyntää erilaisten asiantuntijoiden osaamista. Esimerkiksi äänestämällä tapahtuvan päätöksenteon jälkeen ideaalimallissa ehdotukset toteutetaan ja asiantuntijat seuraavat toteutuksen edistymistä. Toteutuksen jälkeen viimeinen vaihe on palautteen perääminen ja jälkiarviointi. (Ebdon & Franklin 2006, 440-442.)

2.4 Yhteenveto teoreettisista huomioista

Teoreettisen viitekehyksen laajan kuvauksen lopuksi on syytä tehdä yhteenveto keskeisimmistä teoreettisista huomioista, jotka ovat tässä tutkielmassa tutkimuksen viitekehyksen muodostamisen kannalta merkittävimpiä. Ensimmäinen tutkimuksen toteuttamisen kannalta keskeinen teoreettinen huomio on tässä tutkimuksessa rajanveto erilaisten deliberatiivisen demokratian teoreettisten mallien välillä. Edellä kuvaamiani deliberatiivisen demokratian teorioita tarkasteltaessa on mielestäni tärkeää muistaa, että teorit ovat lähtöisin nykyisin jo usean vuosikymmenen takaa. Vuosien saatossa Rawlsin ja Habermasin ajatusten pohjalta syntyneiden erillisten koulukuntien väliset ajatuserot ovatkin tasoittuneet ja erilaisten teoreettisten näkökulmien rajat ovat muuttuneet aikaisempaa häilyvimmiä. Tämän johdosta tutkimukseni viitekehyksessä ei tehdä selkeää valintaa näiden kahden koulukunnan välillä, vaan deliberatiivisia demokratian teorioita käsitellään enemmän yleisellä tasolla. Valinnan tekemisen puuttuminen onkin siten ollut tutkimuksessa tietoinen tutkimuksellinen valinta. Tutkimuksessa teoreettisen viitekehyksen muodostamisessa ei ole haluttu

rajata tutkimusta käsittämään vain toista näkökulmaa, koska tutkimuksen pääpaino ei ole yksinään deliberatiivisissa teorioissa vaan enemminkin siinä miten ne yhdistyvät osallisuuden teorioihin luoden kansalaisille vuorovaikutukseen perustuvia osallistumisen malleja. Pelkästään toisen näkökulman valinta voisi myös kahlita tutkimusta liiaksi. Käytännössä tutkimuksen viitekehyksen voidaan kuitenkin nähdä olevan lähempänä Habermasin koulukuntaa, sillä ihmisiä tarkastellaan tutkimuksessa yksilöllisinä ja erilaisina osallistujina osana sosiaalisen vaikuttamisen mahdollisuuksia.

Toinen tutkimuksen viitekehyksen kannalta merkittävä teoreettinen nosto on deliberatiivisten demokratiateorioiden läpi historian jatkunut linkittyminen osallisuuden teorioihin. Edellä esitettyjen määritelmien mukaan deliberatiivinen demokratia on julkista keskustelua ja harkintaa korostava demokratiamuoto, jossa jo valmiiksi määriteltujen valta-asemien sijaan korostuu taito esittää keskustelussa parhaiten omia näkökulmiaan esiin tuovia argumentteja. Siten se on päätöksentekoon johtavaa julkista keskustelua, jonka tavoitteena on aidon vuorovaikutuksen kautta toisten mielipiteitä kunnioittaen ottaa kantaa esitettyihin perusteluihin ja tarkastella asioita objektiivisesti. Lisäksi deliberatiivisessa demokratiassa keskeisessä asemassa on sen pyrkimys ratkaista ihmisten passiivisuuteen ja edustukselliseen demokratiaan liittyviä ongelmia. Osallistuva demokratia pyrkii puolestaan vahvistamaan jokaisen kansalaisen asemaa ja vastustamaan vallan epätasaista jakautumista. Siten osallistuva demokratia liittyy vahvasti osallisuuden käytäntöihin deliberatiivisen demokratian korostaessa vuorovaikutuksellisuutta. Deliberatiivisten teorioiden ja osallisuuden teorioiden linkittyminen onkin loogista erityisesti tutkimuksissa, joissa käsitellään kansalaisten osallistamista selkeiden ja konkreettisten keinojen valossa.

Tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostuksessa tärkeä huomio onkin, että deliberatiivisia demokratian teorioita ei voida nähdä muista demokratian teorioista irrallisena joukkona. Tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä deliberatiivisen demokratian teorioihin linkittyvätkin vahvasti osallistuvan demokratian teoriat, joiden yhtenä keskeisenä ajattelijana on toiminut radikaaleja ajatuksia demokratiasta ja osallisuudesta edustava yhdysvaltalainen Carole Pateman. Teorioiden linkittyminen näkyy erityisen hyvin myös Barberin vahvan demokratian teoriassa, johon kuuluu selkeästi piirteitä sekä deliberatiivisista teorioista että erilaisista osallisuuden teorioista. Siten vaikka tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä kuvataankin deliberatiivisten teorioiden perusteita tutkimusaineiston analyysi ja tutkimuksen johtopäätösten muodostaminen nojaa kuitenkin pääsääntöisesti Barberin vahvan demokratian teoriaan. Barberin vahvan demokratian teoria onkin tutkimuksen pääteoria, sillä se yhdistää tässä tutkimuksessa keskeisen vuorovaikutuksen ja osallisuuden teemoihin linkittyvän teoreettisen tarkastelun.

Kolmas tutkimuksen viitekehyksen kannalta merkittävä teoreettinen nosto on legitimaation merkityksen tarkastelu. Kansalaisten ottaminen mukaan päätöksenteon prosesseihin lisää tehtävien

päätösten hyväksyttävyyttä. Lisäksi demokraattinen toiminta ja osallistuminen perustuvat päätöksentekijöiden ja kansalaisten sille antamaan legitimitettiin. Osallistuvan budjetoinnin hankkeissa onkin tärkeää huomioida prosessin oikeutus, jonka vuoksi teoreettisen viitekehyksen muodostamisen yhteydessä on tässä tutkimuksessa tarkasteltu Vartiaisen esittämiä kolmea legitimitetin ja moraalin kytkeytymisen deliberatiiviseen osallistumisprosessiin liittyvää tilannetta. Legitimitettin saavuttamisen kannalta on oleellista, että mahdollisimman useat tahot hyväksyisivät prosessikokonaisuuden. Deliberatiivisten prosessien tulee siten olla sellaisia, että siihen osallistuvien tahojen olisi mahdollista hyväksyä se. Huomio kiinnittyy täten valtakysymyksiin, sillä prosessissa keskustelu tulisi toteutua tasa-arvoisesti ja valta ei saisi keskittyä ja kanavoitua vain tietyille toimijoille, jolloin kaikkien osallistujien välinen tasa-arvoinen osallistuminen ei ole mahdollista. Osallistumisprosessin arvioinnin kannalta meta-analyysi onkin olennaisessa osassa analysoitaessa eri osallistujatahojen mahdollisuuksia tulla kuulluiksi. Legitimaatio ei luo tutkimukselle vahvaa teoreettista pohjaa, mutta mielestäni sen on oltava kuitenkin mukana teoreettisen viitekehyksen määritelmässä, jotta osallistuvan budjetoinnin käytännön toteutuksen tarkastelu olisi mahdollista.

3. TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMENETELMÄ

Pääluku kolme käsittelee tutkimuksen empiiristä toteuttamista. Pääluvussa määritellään tutkimusaineiston rajaus, määrä ja laatu sekä esitellään aineiston keräämisen prosessi. Tutkimusaineiston esittelyn lisäksi pääluvussa kuvataan tutkimuksen metodologisia lähtökohtia sekä tutkimuksen toteutuksen kannalta olennaisten menetelmällisten valintojen suhdetta tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin, asetettuun tutkimustehtävään, tutkimuksen näkökulmaan sekä tutkimuksen empiiriseen toteuttamiseen. Aineiston keräämisen ja kaikkien menetelmällisten prosessien huolellisella kuvauksella pyritään tutkimuksessa avaamaan aineiston taustoja sekä myöhemmin tapahtuvan analyysin taustalla vaikuttavia tekijöitä lukijalle.

3.1 Tutkimusaineiston rajaus, määrä ja laatu

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa pyritään selvittämään kansalaisten osallistuvaan budjetointiin liittyviä mielipiteitä, asenteita ja kokemuksia. Jotta tutkimusaineisto olisi pro gradu -tutkielmaan soveltuva, kerättävä aineisto täytyy rajata huolellisesti. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineiston perusjoukon muodostavat Tampereen alueella asuvat 18-64-vuotiaat aikuiset ihmiset. Tutkimusaineisto rajautuu koskemaan tamperelaisia aikuisia ihmisiä useasta eri syystä. Tampereella on toteutettu vuonna 2014 Oma Tesoma-pilottihanke, jossa osallistuvan budjetoinnin menetelmiä hyödyntäen asukkaat pääsivät vaikuttamaan Tesomajärven luonto- ja virkistysalueiden uudistamiseen. Osallistuva budjetointi oli osa Anna-Kaisa Ikosen pormestariohjelmalla vuosina 2013-2016. Osallistuvan budjetoinnin toteuttaminen jäi Tampereella tämän yhden pilottihankkeen mittaiseksi kokeiluksi, vaikka suunnitelmissa oli jatkaa sen mukaisten menetelmien soveltamista Tesomalla tarjoamalla jatkossakin johonkin tiettyyn kehittämiskohteeseen määräraha, jonka käytöstä asukkaat päättäisivät. (Tampereen kaupunki 2016, 14) Tampere on siten mielenkiintoinen tutkimuskohde, sillä osallistuvaa budjetointia on jo toteutettu, minkä johdosta alueelta on mahdollista saada osaksi tutkimusaineistoa myös osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin jo osallistuneita ihmisiä. Osallistuvasta budjetoinnista ei kuitenkaan ole muodostunut käytäntöä, joten pilottihankkeesta saadut tulokset eivät todennäköisesti riittäneet vakuuttamaan kaupunkia menetelmän välttämättömyydestä kuntalaisten osallistamiseksi.

Tampereen kokoisen kaupungin valinta on myös perusteltua, sillä Suomen kontekstissa suurten kaupunkien asukkailla on eniten kokemusta osallistuvan budjetoinnin moninaisista käytännöistä, sillä niissä osallistuvaa budjetointia on toteutettu laajemmin verrattuna pieniin kaupunkeihin. Asukkailla on siten todennäköisesti enemmän ymmärrystä siitä mistä osallistuvassa budjetoinnissa on kyse. Kohderyhmän valintaa tukee myös Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton vuonna 2011 teettämä kansalaisbarometri, jonka mukaan vaikuttamismahdollisuudet koettiin parhaina alle 5000

asukkaan pienissä kunnissa, ja heikoimpina yli 40 000 asukkaan suurissa kunnissa (Siltaniemi, Hakkarainen, Londén, Luhtanen, Perälähti & Särkelä 2011, 115).

Aikaisemmin järjestetyn pilottihankkeen ja kaupungin koon lisäksi kolmas aineiston rajausperuste on tutkimukseen osallistuvien ikä. Tutkimuksessani olen kiinnostunut niin sanotuista keskiverto-osallistujista, jotka edustavat mahdollisimman suuren ihmisryhmän mielipiteitä. Tutkimusasetelman muodostamisen pohjana olleen hypoteesini perusteella uskon, että lasten, nuorten ja ikääntyvien osallistumiseen liittyy ikään liittyviä erityispiirteitä, jotka täytyy jo valmiiksi huomioida osallistuvan budjetoinnin hankkeiden järjestämisessä. Esimerkiksi alaikäiset lapset ja nuoret tai ikääntyneet ja toimintakyvyltään heikentyneet ihmiset eivät välttämättä omaa samanlaista ymmärrystä osallistuvan budjetoinnin kohteena olevista teemoista tai heidän osallistamisensa vaatii erilaisia menetelmiä täysi-ikäisiin aikuisiin verrattuna. Tampereella Oma Tesoma -hankkeen kohdejoukkoa oli monien muiden kaupunkien järjestämistä osallistuvan budjetoinnin pilottihankkeista poiketen myös aikuiset ihmiset, joten heidän joukossaan on potentiaalisia tutkimuksen kohdejoukkoa vastaavia henkilöitä.

Vastaajien ikäryhmän rajaamista 18-64-vuotiaisiin tuki tutkimuksen toteuttaminen sähköisen kyselylomakkeen avulla. Koska tutkimuskutsua oli tarkoitus jakaa sähköisellä alustalla Facebook-sivuston avulla, vastaajaryhmä oli tärkeää rajata sellaisiin henkilöihin, joilla on riittävät valmiudet sähköisen kyselylomakkeen täyttämiseen ja itsenäiseen kysymyksiin vastaamiseen. Aikuiset 18-64-vuotiaat ihmiset käyttävät laajasti erilaisia digitaalisia laitteita, sähköisiä palveluita sekä sosiaalista mediaa kuten Facebookia, jonka kautta pyrin saavuttamaan vastaajia kyselyyni.

3.2 Kyselylomakkeen laadinta ja aineiston kerääminen

Tutkimusaineiston keräämisen menetelmänä tässä tutkimuksessa toimi sähköisesti toteutettu lomaketutkimus, jossa aineisto kerättiin Webropol-kyselytyökalun avulla. Heikkilän (2001) mukaan kyselylomakkeen laatimiseen tarvitaan aina kirjallisuuteen perustuvaa teoriapohjaa, jota ilman kysymysten laatiminen on lähes mahdotonta. Kysymyksiä laatiessa tutkijan on myös tärkeää miettiä tutkimusongelmaa sekä varmistuttava siitä, että lomakkeessa esitetyt kysymykset antavat vastauksen tutkimusongelmaan sillä lomakkeen lähettämisen ja tietojen keräämisen jälkeen kysymyksiä ei voi enää muuttaa. (Heikkilä 2014, 47-49.)

Kyselylomakkeissa yleisesti käytettyjä kysymystyyppejä ovat monivalintakysymykset, avoimet kysymykset ja asteikkoihin perustuvat kysymykset. Avointen kysymysten tarkoitus on antaa vastaajalle mahdollisuus vastata kysymykseen vapaasti ja omin sanoin vastaukselle varattuun avoimeen tekstikenttään. Monivalintakysymyksissä vastaajalle puolestaan esitetään valmiiksi muotoiltuja vastausvaihtoehtoja, joista vastaaja voi valita yhden tai useamman vastauksen. Lisäksi monivalintakysymyksiin voidaan yhdistää avoin vastauskenttä, jossa vastaaja saa itse kirjoittaa

sopivan vastausvaihtoehdon. Asteikkokysymyksissä vastaajan tehtävänä on arvioida kysymyksessä esitettyjä väittämiä sen perusteella, miten vahvasti hän on eri mieltä tai samaa mieltä esitetyn väitteen kanssa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 187-189.)

Tutkimuksessani rakensin kyselylomakkeen siten, että kysymyksiin vastaaminen tapahtuisi vastaajan näkökulmasta mahdollisimman selkeästi ja loogisesti. Tutkimuslomakkeen alussa oli saatekirjeen kaltainen esittelyteksti, jonka tarkoituksena oli selittää vastaajille tutkimuksen tarkoitus sekä motivoida kohdejoukkoa vastaamaan kysymyksiin. Esittelytekstissä kerrottiin Heikkilän (2014, 59) ohjeiden mukaisesti tutkimuksen tavoite, lomakkeen täyttämiseen liittyvät ohjeet sekä tutkimustietojen käyttötapa. Lisäksi esittelytekstiin liitettiin tutkimuksen toteuttajan tiedot ja kiitokset vastaamisesta. Esittelytekstin jälkeen tutkimuksen alussa oli kuusi monivalintakysymystä ja kaksi avointa kysymystä, joiden avulla kartoitettiin vastaajien taustatietoja sekä aikaisempaa tietämystä ja kokemusta osallistavan budjetoinnin hankkeista. Taustatietoina kerättiin muun muassa vastaajan ikä, sukupuoli, asuinkunta sekä ammatti.

Kysymyksessä kahdeksan kysyttiin, onko vastaaja osallistunut aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin. Mikäli vastaaja vastasi kysymykseen kyllä, kysely ohjasi hänet vastaamaan osallistumista koskeviin lisäkysymyksiin. Lisäkysymyksiä oli yhteensä viisi, joiden joukossa oli kolme avointa kysymystä sekä yksi arviointiasteikko ja yksi monivalintakysymys. Lisäkysymysten jälkeen kysely ohjasi vastaajan takaisin kaikille yhteisiin kysymyksiin. Mikäli vastaaja puolestaan vastasi kysymykseen kahdeksan ei, kysely ohjasi vastaajan suoraan kysymykseen 14. Loppukysely koostui viidestä monivalintakysymyksestä sekä neljästä mielipideasteikkokysymyksestä. Osassa monivalintakysymyksistä oli valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi myös avoin tekstikenttä, johon vastaajalla oli mahdollisuus kirjoittaa itse mielipidettään parhaiten kuvaava vaihtoehto. Joidenkin kysymysten kohdalla vastaajia ohjeistettiin kysymyskohtaisesti kysymykseen vastaamisessa, kertomalla esimerkiksi, että monivalintakysymyksessä vastaaja voi valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.

Laadittu kyselylomake lähetettiin kymmenen hengen suuruiselle testijoukolle, joille oli annettu Heikkilän (2014, 58) laatimien lomakkeen testauksen ohjeiden mukaisesti ohjeeksi tarkastella kysymysten ja vastausohjeiden selkeyttä sekä yksiselitteisyyttä, vastausvaihtoehtojen toimivuutta sekä kyselylomakkeen täyttämiseen menevää aikaa. Samalla heidän tuli kertoa sisälsikö kyselylomake heidän mielestään turhia kysymyksiä, jäikö jotain oleellista heidän mielestään kysymättä ja vaikuttiko kyselylomakkeen täyttäminen heidän mielestään liian raskaalta. Esitestaukseen osallistunut testijoukko ei kuulunut tutkimuksen tutkimusjoukkoon, mutta testiryhmä koostui monen ikäisistä ja eri elämäntilanteissa olevista ihmisistä vastaten siten tavoitellun kohdejoukon ominaisuuksia. Lomakkeen testaamisen kautta saatu palaute oli tärkeää, jotta kyselyn kohdejoukolta saadaan vastauksia oikeanlaisiin kysymyksiin. Sen kautta pyrittiin myös

varmistamaan, että kyselylomake ei vaikuttaisi vastaajien mielestä liian työläältä ja raskaalta vastata, jolloin mahdollisimman moni sen avannut suorittaisi vastaamisen loppuun asti. Testaamisen johdosta muutamia kysymyksiä ja niihin liittyviä vastausvaihtoehtoja muotoiltiinkin uudella tavalla helpommin ymmärrettävään muotoon. Kysymystyyppit osoittautuivat kuitenkin toimiviksi, eivätkä testivastaajat kokeneet kyselyä sen pituudesta huolimatta liian raskaaksi.

Tutkimuksen esittelyteksti ja sähköisen kyselylomakkeen linkki lähetettiin Facebookin Tampere-ryhmään, jossa oli kyseisellä hetkellä noin 33 000 jäsentä. Ryhmä on orientoitunut Tamperetta koskevaan keskusteluun, ja se koostuu kaikenikäisistä ihmisistä. Sen kautta oli siten luontevaa lähteä tavoittelemaan kohdejoukoksi valikoituneita 18-64-vuotiaita tamperelaisia ihmisiä. Lisäksi tutkimuksen esittelyteksti ja sähköisen kyselylomakkeen linkki julkaistiin Tampereen kaupungin hallinnoimalla Oma Tesoma-sivulla, jossa oli kyseisellä hetkellä noin 700 seuraajaa, jotka ovat kiinnostuneita Tesomaa koskevista asioista, ja joista osa on ollut mukana Tesomalla järjestetyssä osallistuvan budjetoinnin kokeilussa. Tesoma-sivun kautta kyselyllä pyrittiinkin saavuttamaan etenkin sellaisia ihmisiä, joilla on jo kokemusta osallistuvasta budjetoinnista. Näiden kahden kanavan kautta kyselylomakkeella oli mahdollista saavuttaa riittävä otanta kohderyhmänä olevista 18-64-vuotiaista aikuisista ihmisistä. Kyselykutsu julkaistiin uudestaan muutamia kertoja Tampere-ryhmässä neljän viikon aikana, jonka kautta pyrittiin saavuttamaan suurempi näkyvyys ja tavoitavuus. Kysely oli kaikkiaan auki noin viiden viikon ajan, jonka aikana sen linkkiä jaettiin Tampere-ryhmän ja Oma Tesoma-sivun kautta erilaisiin pienempiinkin Facebook-ryhmiin ja yksityishenkilöiden Facebook-seinille. Kyselylomake on liitetty tutkielman liitteisiin (LIITE 1. Sähköinen lomakekysely.).

3.3 Aineiston analyysimenetelmä

Tutkimusaineisto on aineistoa, jonka tehtävä on toimia tiedon tuottamisen välineenä. Aineistoa tarkastellessaan tutkija on tärkeää ymmärtää aineiston luonne ja suhtautua aineistoon mahdollisimman avoimesti sekä välttää omien kokemustensa ja ennakko-oletustensa vaikuttavuutta tutkimusanalyysiin. Ensimmäiseksi aineistoa analysoidessa on tärkeää hahmottaa, mistä aineisto kertoo, millaisiin kysymyksiin se vastaa ja mistä aiheista aineisto kertoo. Tutkimusaineiston analyysi on prosessi, jossa tutkija työskentelee aineiston kanssa, perehtyy teoreettiseen tietoon sekä luo tulkintaa, jossa aineisto ja teoria keskustelevat ja muodostavat keskenään yhteyksiä. (Ronkainen, Pehkonen, Lindholm-ylänne & Paavilainen 2001, 122-126.)

Tässä tutkimuksessa sähköisellä kyselylomakkeella kerätty aineisto on osittain määrällistä ja osittain laadullista, sillä sähköisen lomakkeen kysymykset olivat osittain määrälliseen tutkimukseen strukturoituja monivalintakysymyksiä ja arviointiasteikkoja sekä osittain laadulliseen tutkimukseen liittyviä avoimia kysymyksiä. Määrällinen analyysi pyrkii tarkastelemaan ilmiöitä selvittämällä

muun muassa ilmiöiden välisiä yhteyksiä, syy-seuraussuhteita tai ilmiöiden yleisyyttä tilastojen ja numeroiden avulla. Määrällinen analyysi pitää sisällään runsaasti erilaisia tilastollisia ja laskennallisia menetelmiä. Määrällinen analyysi alkaa tyypillisesti tilastollisella kuvaavalla analyysillä, josta edetään tutkimuksesta riippuen esimerkiksi riippuvuussuhteiden, yhteisvaihtelun tai aikasarjan analyysiin. (Vilkkä 2014, 13-18.) Määrällisen analyysin parina pidetään laadullista analyysiä, jonka avulla pyritään ymmärtämään tutkimuskohteen ominaisuuksia, laatua ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. Vaikka määrällisen ja laadullisen analyysin välillä korostetaan usein niiden eroavaisuuksia, molempia suuntauksia voidaan käyttää samassa tutkimuksessa ja molemmilla voidaan selittää samoja tutkimuskohteita erilaisilla tavoilla.

Aineiston pääsääntöisestä määrällisestä luonteesta huolimatta analyysin tavoitteena oli kuitenkin muodostaa aineistosta laadullinen kuvaus. Laadulliseen tavoitteeseen vedoten yhdistin määrällisen aineiston analyysiin pääsääntöisesti laadullisen tutkimuksen piirissä käytettyä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla erilaisia dokumentteja voidaan analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Sisällönanalyysin tavoitteena on pilkkoa aineistoa ja järjestää sitä kategorioihin, joiden avulla aineistoa saadaan rajattua ja jäsenneltyä tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2012, 91). Sisällönanalyysin tavoitteena on systemaattisesti kuvata aineistoa muodostamalla koodausrunko ja pelkistämällä ja ryhmittelemällä sen avulla aineistoa ala-, ylä- ja pääluokkiin. Pyrkimyksenä on kuvata käsiteltävän dokumentin sisältöä sanallisesti ja tuoda selkeästi esiin oleellinen aineistossa oleva informaatio. Jäsentely auttaa luomaan aineistosta tutkimusilmiöön liittyviä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä sekä tunnistamaan aineistosta analyysiin vaikuttavia samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 91-108.)

Sisällönanalyysi voi olla luonteeltaan aineistolähtöinen, teorialähtöinen tai teoriaohjaava. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan tutkimustehtävän asettelun mukaisesti ja aineistoa tarkastellaan siitä itsestään käsin, jolloin aikaisemmilla tiedoilla, teorioilla ja havainnoilla ei ole merkitystä analyysin toteutuksen ja tulosten kannalta. Teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi noudattavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin kanssa samoja pääperiaatteita, mutta niiden eroavaisuudet tulevat esiin aineiston abstrahoinnissa. Karkeasti määriteltynä teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston luokittelu perustuu aikaisemmin tutkittuun teoriaan ja käsitteiden muodostamiin järjestelmiin. Teoriaohjaava sisällönanalyysi puolestaan teoriaa käytetään apuna analyysiä tehtäessä, mutta aineisto ei suoraan pohjaudu teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 95-100.)

Tässä pro gradu –tutkimuksessa käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä, sillä tutkimuksen teoreettinen aineisto ei ole teorialähtöiselle sisällönanalyysille tyypillisesti täysin kytköksissä tutkimuksen lopputuloksiin enkä halunnut myöskään rajoittaa tutkimustani koskemaan lähinnä aikaisempien teorioiden testaamista. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin valintaa voidaan tämän

tutkimuksen tapauksessa perustella myös sillä, että sähköisen lomaketutkimusten kysymysten muotoilu perustui aikaisemmin kirjallisuuden kautta keräämääni teoriatietoon ja tämän tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen eikä analyysi siten olisi ollut puhtaasti aineistolähtöistä.

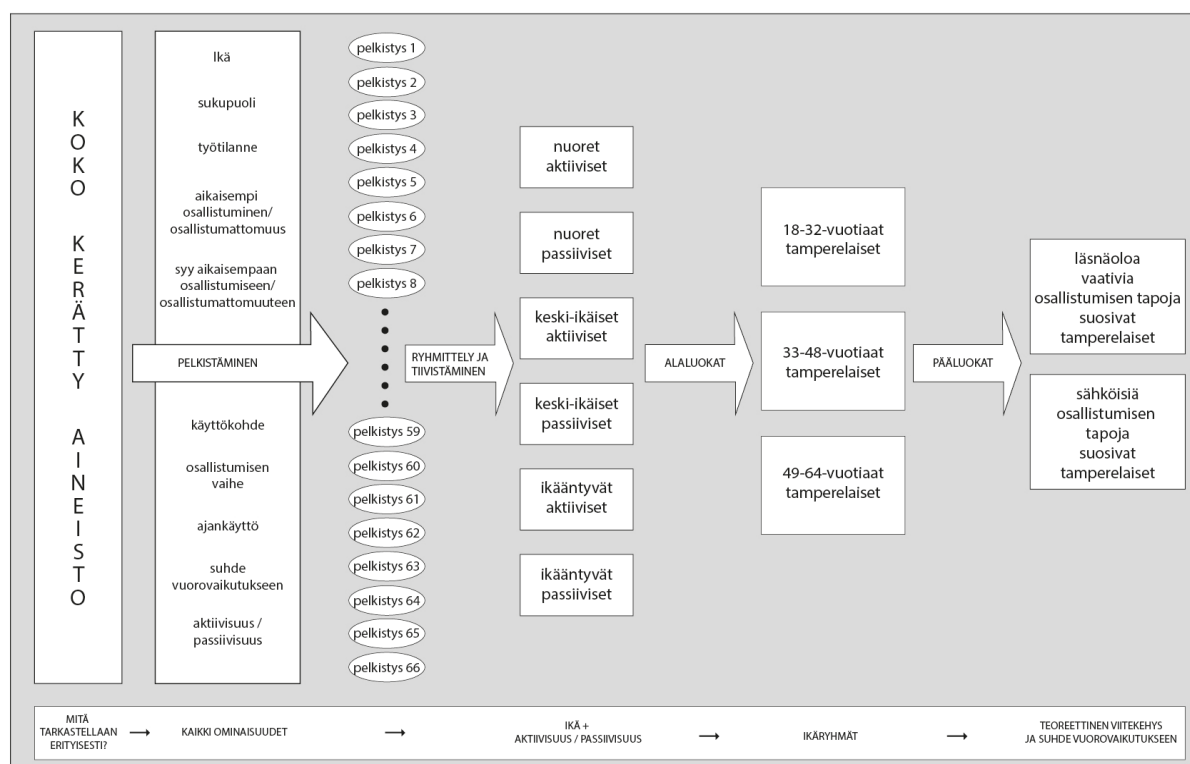
Laajasti määriteltynä teoriaohjaava sisällönanalyysi tarkoittaa analyysimenetelmää, jossa tutkimuksen teoreettiset kytkennät tuodaan esille tutkimuksen alussa ja teoreettiset lähtökohdat toimivat analyysin apuna. Teorian mukanaolosta huolimatta analyysin tavoitteen ei ole kuitenkaan testata mitään tiettyä teoriaa, vaan saada teoreettisesta viitekehyksestä käsin ideoita uudelleen ajatteluun ja tulkintaan. Analyysin alussa teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla aineistolähtöisesti, mutta myöhemmin mukaan otetaan ajatteluprosessin apuna toimiva teoreettinen viitekehys. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 96.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että analyysissä muodostuvat alaluokat ovat aineistolähtöiset mutta analysoinnin yläluokat tuodaan valmiina teoriasta (Tuomi & Sarajärvi 2012, 117.).

Perinteisen teoriaohjaava sisällönanalyysi sisältää kolme vaihetta, joita ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä aineiston abstrahointi eli luokittelu ja teoreettisten käsitteiden luominen. Analyysiprosessi etenee siis siten, että ensimmäisessä vaiheessa aineistoa pelkistetään ja siitä karsitaan analyysirungon mukaisesti epäolennaiset asiat pois. Analyysin toteuttamiseksi on tärkeää määritellä analyysiyksikkö, joka voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Aineiston pelkistämistä seuraa ryhmittely, jossa aineistosta etsitään samankaltaisuutta ja erilaisuutta kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelyssä aineisto tiivistyy edelleen, kun yksittäiset käsitteet yhdistyvät suuremmiksi käsitekokonaisuuksiksi. Viimeisessä vaiheessa alaluokista luodaan teoreettisiin lähtökohtiin perustuvia luokkia. Abstrahointia jatketaan niin pitkälle kuin se on aineiston kannalta mahdollista, siten että lopputuloksena syntyy teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 1008-111.)

3.4 Analyysin toteutus

Omassa teoriaohjaavan sisällönanalyysin sovelluksessa aineiston analyysi alkoi analyysirungon muodostamisella. Analyysirungon muodostamiseksi hahmotin Alasuutaria (2011, 79-80) mukaillen tutkimukseni alussa teoreettisen viitekehyksen, jonka avulla määrittelin millaisiin asioihin tutkimuksessa kiinnitetään huomiota, mitä tutkittavilta kysytään, mitä aineistosta etsitään ja miten havaintoja edelleen tulkitaan. Määrittelemäni teoreettinen viitekehys toimi siten aineiston analyysirunkona, jonka perusteella määrittelin analyysissä käsiteltävän aineiston. Analyysirunkoon perustuen määritin lisäksi aineiston analyysiyksikön. Analyysiyksiköksi valikoin ajatuskokonaisuuden, sillä aineisto oli kooltaan laaja ja analyysin tarkoituksena oli erilaisten merkityskokonaisuuksien esiintuomien. Siten aineistoa oli mielekästä käsitellä yksittäisten sanojen tai lauseiden sijaan usean sanan tai lauseen muodostamina ajatuskokonaisuuksina.

Tässä pro gradu –tutkielmassa varsinainen aineiston analyysi eteni vaiheittain. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa käytin kvantitatiivisen aineiston eli strukturoitujen monivalintakysymysten määrälliseen analyysiin tilastolliseen analyysiin soveltuvaa SPSS-ohjelmaa. Ohjelman avulla pystyin tarkastelemaan vastausten prosentuaalista jakaumaa sekä selvittämään esimerkiksi, kuinka monta kertaa sama asia esiintyy tutkittavien vastauksissa. SPSS-ohjelma auttoi myös aineiston jäsentelyssä varsinaisen analyysin toteuttamista varten. SPSS-ohjelmalla tapahtuneen aineiston jäsentelyn jälkeen sovelsin koko aineistoon teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka kautta pyrin ymmärtämään aineistoa ja muodostamaan määrällisestä aineistosta laadullisia luokkia. Toteutin sisällönanalyysin vaiheittain siten, että kävin ensin läpi teoriaohjaavan sisällönanalyysin vaiheiden mukaisesti avoimien kysymysten kautta kerätyt vastaukset ja sen jälkeen strukturoitujen kysymysten kautta kerätyt määrälliset vastaukset. Perinteisesti laadullisen tutkimuksen piirissä käytetyn teoriaohjaavan sisällönanalyysin soveltaminen myös määrällisen aineiston analyysiin oli mielestäni perusteltu valinta, sillä strukturoitujen monivalintakysymysten avulla kerätty aineistoni oli mahdollista muuttaa yksinkertaisesti sanalliseen tekstimuotoon, jolloin aineistoa voitiin käsitellä myös laadullisesta näkökulmasta. Siten vastaajia voitiin tyypitellä ja luokitella myös laadullisiksi luokiksi. Tutkielmassa aineistosta tehdyt määrälliset havainnot on esitelty laadullisten kuvausten yhteydessä siten, että pääpaino on teorialähtöisen sisällönanalyysin tuloksissa.

Kuvio 1. Määrällisten kysymysten teoriaohjaavan sisällönanalyysin eteneminen.

Määrällisten kysymysten teoriaohjaavan sisällönanalyysin eteneminen on kuvattu kuviossa 1. Kuvion mukaisesti varsinaisen teoriaohjaavan sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa pelkistin

keräämääni aineistoa analyysirungon ja määrittämäni analyysiyksikön mukaisesti siten, että aineistosta muodostui yksinkertaisia osallistujatyyppejä. Tässä vaiheessa suuresta aineistosta poimittiin siis selkeästi esiin tulevia pelkistettyjä kuvauksia kyselyyn vastanneista henkilöistä eli aineistoa pilkottiin erilaisten aihepiirien mukaan. Määrittelin vastausten pelkistämisen rungoksi vastaajien iän, työtilanteen, sukupuolen, aikaisemman osallistumisen tai osallistumattomuuden osallistuvan budjetoinnin projekteihin ja syyn siihen, millaisiin käyttökohteisiin haluaa vaikuttaa ja missä prosessin vaiheessa, kuinka paljon on valmis käyttämään aikaa sekä millä tavalla suhtautuu vuorovaikutukseen osana osallistavan budjetoinnin prosesseja.

Lisäksi yhtenä tärkeimpänä pelkistettyjen ilmausten ryhmittelyä jäsentävänä tekijänä käytin vastaajien aktiivisuutta tai passiivisuutta. Vastaajien aktiivisuuden tai passiivisuuden määrittelijänä käytin heidän vastauksiaan kysymyksen 15 kysymykseen *”Olen osallistunut aiemmin asukkaista osallistaviin tapahtumiin tai hankkeisiin, joilla on vaikutettu asuinalueen tai kaupungin kehitykseen? (muut kuin osallistuvan budjetoinnin hankkeet)”*. Mikäli vastaaja vastasi kysymykseen ”ei” tulkitsin, että hän on passiivinen osallistuja. Mikäli vastaaja vastasi kysymykseen ”kyllä” tulkitsin, että hän on aktiivinen osallistuja. Lisäksi määrittelin suoraan aktiivisiksi osallistujiksi ne vastaajat, jotka olivat kysymyksessä 8 vastanneet osallistuneensa aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin. Aktiivisuuden ja passiivisuuden määrittelyllä viitataan siten tässä tutkimuksessa vastaajien aikaisempaan aktiivisuuteen tai passiivisuuteen osallistua kuntalaisten yhteisiä asioita koskevaan päätöksentekoon. Vastaajien jakaminen aktiivisiin ja passiivisiin kansalaisiin mahdollistaa tutkimuksessa sen tarkastelemisen, onko ryhmien välillä havaittavissa eroavaisuuksia osallistumismahdollisuuksien ja motivaation suhteen sekä eroavatko heidän mielipiteensä vuorovaikutuksen merkityksestä. Tämän tarkastelun kautta on todennäköisesti mahdollista löytää tekijöitä, joilla voi olla merkitystä osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämisen kannalta, jotta ihmisiä saataisiin osallistettua mukaan hankkeisiin mahdollisimman laajasti. Kyselyn vastausten perusteella passiivisia vastaajia oli 329 kappaletta ja aktiivisia 74 kappaletta. Aktiivisista 5 kappaletta oli osallistunut aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin.

Näiden rajausten perusteella pelkistettyjä ilmauksia muodostui yhteensä 66 kappaletta. Koodasin jokaisen pelkistetyksen koodilla P sekä numeroin ne siinä järjestyksessä, jossa kävin vastauksia läpi. Mikäli samoja pelkistetyksiä tuli useita, merkitsin koodin perään vielä määrää kuvaavan luvun pelkistysten jakauman tarkistamiseksi. Esimerkkejä pelkistetyistä ilmauksista oli muun muassa:

”Nuori opiskeleva nainen, joka on aktiivinen osallistuja. Ei ole osallistunut aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen, koska ei ole ollut mahdollisuutta. Haluaa vaikuttaa erityisesti itseään ja läheisiään koskeviin asioihin ja asuinalueen tai kaupunginosan kehittämiseen lopullisen päätöksenteon vaiheessa. On valmis käyttämään aikaa enintään 30

minuuttia kuussa ja osallistuu mielellään sähköisesti tapahtuviin toteuttamistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa.” (P3/2)

”Ikääntyvä työelämässä oleva mies, joka on passiivinen. Ei ole osallistunut aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin, koska ei ole ollut mahdollisuutta. Haluaa vaikuttaa sekä itseään ja läheisiään koskeviin asioihin että asuinaluettaan koskeviin asioihin ja kunnan jonkin toimialan määrärahojen käytön suunnitteluun alun ideointivaiheessa. On valmis käyttämään aikaa enintään yhden tunnin kuukaudessa ja osallistuu mielellään keskustelutilaisuuksiin, työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin toteuttamistapoihin.” (P2 /4)

Pelkistysten perusteella yleisin vastaajatyyppejä oli keski-ikäinen työelämässä oleva nainen, joka on passiivinen osallistuja. Vastaaja ei ole osallistunut aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin, koska hänellä ei ole ollut mahdollisuutta. Osallistuvalla budjetoinnilla hän haluaa vaikuttaa itseään ja läheisiään koskeviin asioihin ja asuinalueen tai kaupunginosan kehittämiseen lopullisen päätöksenteon vaiheessa. Yleisin vastaajatyyppejä oli valmis käyttämään osallistumiseen aikaa enintään 1 tunnin kuukaudessa ja osallistuu mielellään sähköisesti tapahtuviin toteuttamistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa. Näitä pelkistyksiä tuli yhteensä 29 kappaletta.

Seuraavassa vaiheessa ryhmittelin ja yhdistelin osallistujatyyppejä tarkastellen osallistujatyyppeiden välisiä samanlaisuuksia ja erilaisuuksia ryhmitellen niiden perusteella samankaltaisia tyyppejä samaan ryhmään. Tässä vaiheessa siis alun pelkistettyjä kuvauksia tiivistettiin yhtenäisiksi ryhmiksi muun muassa iän, elämäntilanteen sekä aktiivisuuden tai passiivisuuden perusteella tutkimuksen kannalta mielekkään tiedon esiintuomiseksi. Tässä vaiheessa tavoitteeni oli myös tiivistää pelkistettyjä ilmauksia yhtenäisiksi ryhmiksi siten, että ne ovat helpommin käsiteltävissä ja analysoitavassa muodossa. Alussa muodostetut pelkistykset tiivistyivät tässä kohdassa kuudeksi hyvin tiiviiksi ryhmäksi. Näitä ryhmiä olivat nuoret aktiiviset, nuoret passiiviset, keski-ikäiset aktiiviset, keski-ikäiset passiiviset, ikääntyvät aktiiviset ja ikääntyvät passiiviset. Tiiviiden ryhmien sisällä oli paljon vaihtelua, mutta vastaajia pystyttiin silti tässä vaiheessa käsittelemään tiiviisti aikaisemmin luotuihin pelkistyksiin perustuvan tiedon varassa. Siten analyysissa saatiin esiin ryhmien sisäinen vaihtelu.

Viimeisessä vaiheessa tiivistetyistä osallistujaryhmistä muodostettiin teoreettiseen viitekehykseen perustettuja alaluokkia ja pääluokkia muun muassa osallistumisen keinojen ja vuorovaikutuksen näkökulmista. Alaluokkia oli yhteensä kolme ja lopullisia pääluokkia yhteensä kaksi. Muodostuneet alaluokat olivat 18-32-vuotiaat tamperelaiset, 33-48-vuotiaat tamperelaiset ja 49-64-vuotiaat tamperelaiset. Alaluokkien muodostamista ja tuloksia eritellään tarkemmin luvussa 4.2. Lopullisia pääluokkia olivat läsnäoloa vaativia osallistumistapoja suosivat tamperelaiset ja sähköisiä osallistumistapoja suosivat tamperelaiset. Pääluokkien muodostamista ja tuloksia eritellään tarkemmin luvussa 4.3.

Analyysi rakentui osissa myös siten, että analyysin jokaisessa vaiheessa analyysissä keskityttiin erityisesti joihinkin kuntalaisten motivaatiota ja mahdollisuuksia sekä suhdetta vuorovaikutukseen määrittäviin tekijöihin. Pelkistämisen yhteydessä tarkastelussa huomioitiin kaikki aineistosta esiin nousseet ominaisuudet. Seuraavassa vaiheessa ryhmittelyn ja tiivistämisen yhteydessä tarkastelun kohteena oli erityisesti eri ikäryhmien ja vastaajien aktiivisuuden tai passiivisuuden merkitys, jota jatkettiin alaluokkien muodostamisen yhteydessä yksityiskohtaisempaan erittelyyn. Pääluokkien muodostamisen yhteydessä tarkasteltiin puolestaan vastausten kokonaisuutta sekä vastaajien suhdetta vuorovaikutukseen.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksen tuloksia ja luotettavuutta arvioitaessa on syytä kiinnittää huomiota muun muassa tutkimuksen sisäiseen logiikkaan, tiedollisten näkökulmien valintaan sekä rakenteelliseen ja teoreettiseen antiin. Lisäksi keskeistä on tutkimustulosten reliaabeliuteen ja validiuteen liittyvän arvioinnin tekeminen. Tutkimuksen reliaabeliudella viitataan tutkimustulosten toistettavuuteen. Validius puolestaan viittaa tutkimustulosten pätevyyteen eli siihen, kuinka hyvin tutkimusmenetelmä mittaa sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2006, 231.) Tämän pro gradu –tutkielman tapauksessa tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä on oleellista pohtia erityisesti tutkimuksen sähköiseen kyselylomakkeeseen perustuvan toteutustavan vuoksi. Sähköiseen tiedonkeruuseen voidaankin todeta liittyvän monia tutkimuksen toteutusta helpottavia etuja, mutta myös merkittäviä erityisesti tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä haasteita. Lisäksi tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös tutkimuksen otos ja valittu analyysimenetelmä.

Tutkimustulosten uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi tässä tutkimuksessa on pyritty nojaamaan sellaisiin tutkimusmenetelmiin, jotka ovat tunnetusti toimivia. Tekemäni selvityksen mukaan sähköinen lomakekysely ja teoriaohjaava sisällönanalyysi ovatkin yleisesti tieteellisessä tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä, jotka mahdollistavat monissa tapauksissa uskottavien ja luotettavien tutkimustulosten saamisen. Sähköisen lomakekyselyn osalta tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin tässä tutkimuksessa parantamaan erityisesti kyselylomakkeen huolellisella laatisella ja testauksella. Luotettavuuden arviointi olikin keskeisessä osassa erityisesti kyselyssä esitettävien kysymysten laidinnassa, jotta esitettävät kysymykset toisivat mahdollisimman hyvin esiin sellaista tietoa, joka on tutkimuksen kannalta keskeistä. Lisäksi kysymysten muotoilussa pyrittiin välttämään väärinkäsityksistä johtuvia virheellisiä vastauksia. Tämä huomioitiin muun muassa siinä, että lomakkeessa vastaaja ohjattiin ohittamaan sellaiset kysymykset, jotka eivät koske häntä. Lisäksi testijoukko arvioi jokaisen kysymyksen ymmärrettävyyden ja vastaamisen onnistumisen mahdollisimman luotettavien tulosten aikaan saamiseksi.

Tutkimuksen tuloksia arvioitaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon sähköisen kyselylomakkeen käyttämiseen aineiston keräämisen välineenä liittyvät tekijät, jotka voivat mahdollisesti vaikuttaa kyselyn tuloksiin ja siten myös tutkimuksen luotettavuuteen. Laadittua tutkimuskyselyä levitettiin sosiaalista mediaa hyödyntäen kahdessa Facebook-ryhmässä, joissa oli yhteensä yli 33 000 jäsentä. Lisäksi kyselyn linkkiä jaettiin yksityisten ihmisten toimesta näiden ryhmien ulkopuolelle ja alkuperäinen omalle Facebook-seinälleni ja kahteen Facebook-ryhmään tekemäni julkaisu saikin jakojen myötä hyvin näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa. Kyselyn jakamisen myötä kysely on kuitenkin voinut tavoittaa paljon myös sellaisia ihmisiä, jotka eivät välttämättä ole vastanneet tutkimusjoukon rajauksen määritelmiäni. Lisäksi Facebook-ryhmissä saattoi jo lähtökohtaisestikin olla kohderyhmän ulkopuolella olevia osallistujia. Tämä asettaa haasteita luotettavuuden arvioimiselle. Lisäksi sähköisesti toteutettu aineiston kerääminen mahdollisesti korostaa sähköisten menetelmien suosion näkymistä analyysissä, sillä vastaajat ovat olleet valmiita vastaamaan myös sähköisellä alustalla jaettuun kyselyyn. Tämän ohella on huomionarvoista, että kyselyn avaaminen on jo merkki siitä, että vastaaja on ainakin jollain tasolla kiinnostunut aiheesta, joka mahdollisesti näkyy korostuneen positiivisena suhtautumisena osallistumista ja osallistumismenetelmiä kohtaan.

Aineistosta tehtyä analyysia ja siitä muodostettuja johtopäätöksiä arvioitaessa on myös tärkeää huomata tutkimuksen otos, joka pitää sisällään vain tietyn osan ainoastaan yhdessä suomalaisessa kunnassa asuvista ihmisistä. Siten tutkimuksen tulokset eivät ole lähtökohtaisesti laajasti yleistettävissä vaan aineiston keräämisen tavoite on tuoda tutkimusaiheesta esiin uudenlaisia näkökulmia tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittämiseksi. Kyselyn toteuttamisessa ei ole myöskään mahdollista varmistua kyselyyn vastaajien riittävästä erilaisuudesta, minkä seurauksena kyselyaineisto ei välttämättä tuo esiin vastaajien erilaisuutta tai mahdollista esimerkiksi koko kyselyn rajauksen mukaisten ikäryhmien äänen kuulumista. Kyselyssä aineisto saattaaakin kasaantua ja jotkin tietyt piirteet voivat olla yliedustettuja vaikeuttaen kokonaiskäsitysten muodostamista.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta sisällönanalyysin haasteena on erityisesti se, miten aineiston pelkistäminen onnistuu siten, että se kuvaa mahdollisimman luotettavasti tutkittavaa ilmiötä. Tämän tutkimuksen tapauksessa pelkistäminen oli luotettavuuden säilyttämisen kannalta erityisen haastavaa, sillä pelkistämisen yhteydessä pääosin määrällinen aineisto muuttui laadullisiksi kuvauksiksi. Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi tutkielmassa on kuitenkin pyritty avaamaan sisällönanalyysin muodostumista ja analyysin etenemistä mahdollisimman tarkasti, jotta lukijan olisi mahdollista seurata analyysin vaiheita. Lisäksi tutkimuksen etenemisen yksityiskohtainen kuvaus mahdollistaa tutkimuksen toistamisen muiden tutkijoiden toimesta.

4. TUTKIMUKSEN KESKEISET TULOKSET

Aineistonkeräämiseen käyttämäni sähköinen lomakekysely keräsi yhteensä 411 vastausta. Tarkistaakseni, että kaikki vastaukset vastasivat tutkimuksen kohderyhmän rajausta tarkastelin koko aineisto ensin SPSS-ohjelman avulla. Tarkastuksen myötä kohderyhmän rajausta vastaavia ja siten tutkimusaineistoksi soveltuvia vastauksia oli yhteensä 403 kappaletta. Osa vastauksista karsiutui pois muun muassa iässä ja asuinpaikassa olevien poikkeamien vuoksi. Tarkistuksen jälkeen jäljelle jääneiden 403 vastaajan ikäjakauma käsitti koko aineiston rajausta vastaavan jakauman olleen 18-64 vuotta. Heistä 235 oli naisia ja 153 miehiä. Lisäksi kyselyyn vastasi 3 muun sukupuolista henkilöä sekä 12 sellaista henkilöä, jotka eivät halunneet kertoa sukupuoltaan.

Tässä pääluvussa eritellään tutkimuksen keskeisiä tuloksia. Analyysivaiheiden yksityiskohtaisella kuvaamisella pyritään tutkielmassa selvittämään lukijalle analyysin muodostumisen taustalla vaikuttaneet tekijät sekä avaamaan prosessi selkeästi tutkielman lopussa tapahtuvaan tutkimustulosten luotettavuuden arviointia varten.

4.1 Kuntalaisten motivaatio ja mahdollisuudet

Osallistuvan budjetoinnin käytännön toteutuksen kannalta on merkityksellistä kiinnittää huomiota niihin piirteisiin, jotka erilaisilla ihmisillä toimivat osallistumista kannustavina ja mahdollistavina tekijöitä sekä toisaalta osallistumista estävinä ja rajoittavina tekijöinä. Tästä näkökulmasta aineistosta muodostui ryhmittelyn kolme käsitteellistä alaluokkaa, jotka kuvaavat asukkaiden osallistuvaan budjetointiin kohdistuvia motivaatioon ja osallistumisen mahdollisuuksiin vaikuttavia tekijöitä. Analyysi on rakennettu eri ikäryhmien ja aktiivisuuden tai passiivisuuden (ks. Luku 3.4) kautta siten, että analyysin yhteydessä erotellaan kuitenkin ryhmien sisäistä varianssia ja keskinäisiä eroja. Tässä analyysivaiheessa on siten edelleen mukana aineiston pelkistämisen ja tiivistämisen avulla analysoitu tieto, joka on toiminut pohjana näiden alaluokkien muodostamisessa.

Laadullisen sisällönanalyysin tukena on analyysin tässä vaiheessa esitetty analyysin alussa määrällisen analyysin avulla tehtyjä tulkintoja aineistosta. Aineistosta löytyvien syy-seuraussuhteiden havaitsemiseksi aineistoa on käsitelty esimerkiksi ristiintaulukoinnin avulla, jossa kahden kategorisen muuttujan välisiä riippuvuuksia voidaan tarkastella. Analyysin tässä vaiheessa syntyneitä tuloksia ja niiden yhteydessä esiteltäviä määrällisen aineiston analyysin tuloksena syntyneitä ristiintaulukointeja tarkasteltaessa on syytä huomioida tulosten suuntaa antava luonne. Analyysissä suuntaa antavuus johtuu erityisesti siitä, että monissa kysymyksissä erityisesti aktiivisten osallistujien joukko jäi niin pieneksi, että moniin vastausvaihtoehtoisin jakautuneista määristä tilastollisesti merkitsevien tulosten esittäminen on mahdotonta. Siten tilastollisen tutkimuksen menetelmien ja tunnuslukujen kuten p-arvon tai korrelaatiokertoimen avulla

tarkasteluna pieniä tarkastelujoukkoja sisältävistä ristiintaulukoinneista ei ole tehtävissä tilastollisesti merkittäviä johtopäätöksiä.

Sisällöllisesti taulukoista on kuitenkin tulkittavissa suuntia, jotka ovat tämän tutkimuksen tulkinnallisuutta ja määrällisen tutkimuksen sijana laadullisuutta korostavan tutkimusotteen kannalta merkityksellisiä. Tutkimuksen tavoitteena ei siten olekaan tilastollisesti merkityksellisten ja yksiselitteisten totuuksien löytäminen, vaan analyysissä korostuu tutkimuksen tulkinnallinen pyrkimys nostaa esiin uudenlaisia tulkintoja ja näkökulmia kansalaisten osallistuminen kehittämisestä tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeissa. Siten koko aineiston tulkinta on tilastollisia merkityksiä tärkeämpää.

Seuraavaksi analyysin yhteydessä esiteltävät taulukot eivät siis tilastollisesti kerro luotettavia johtopäätöksiä, mutta aineistollisesti niistä on mahdollista tehdä useita erilaisia päätelmiä jotka ovat tutkimuksen tutkimusasetelman kannalta merkityksellisiä. Taulukot auttavatkin lukijaa hahmottamaan tutkimukseen osallistuneiden vastaajien mielipiteiden jakautumista ja suhteuttamaan tulkinnallisia tuloksia kerätyn aineiston määrällisiin lukuihin. Lisäksi taulukot antavat monipuolista informaatiota erityisesti passiivisten osallistujien mielipiteitä, joita tilastollisesti heikommalla aktiivisten kansalaisten näkökulmat täydentävät viitteellisesti.

4.1.1 Nuoret haluavat ideoida ja osallistua lopulliseen päätöksentekoon

Kyselyyn osallistui yhteensä 146 vastaajaa, joiden iät olivat 18 ja 32 vuoden välillä. Ryhmän vastaajien iän mediaani on 25. Naisia 18-32-vuotiaista oli 57 prosenttia, miehiä 36 prosenttia ja muun sukupuolisia 1 prosenttia. Vastaajista 6 prosenttia ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Ryhmän vastaajista suurin osa ilmoitti olevansa työelämässä tai opiskelija. Työttömiä oli hieman alle 10 prosenttia.

Osallistuva budjetointi ei ollut ennestään kovinkaan tuttu aihe 18-32-vuotiaille tamperelaisille, sillä vain 22 prosenttia ilmoitti kuulleensa siitä aiemmin ja vain muutamat vastaajat kertoivat tietävänsä hyvin tai erittäin hyvin mistä osallistuvassa budjetoinnissa on kyse. Vastaavasti vain muutamalla vastaajalla oli ollut mahdollisuus osallistua johonkin osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen. Yksikään vastaajista ei kuitenkaan ollut osallistunut mahdollisuudestaan huolimatta yhteenkään hankkeeseen. Vastaajat, joilla oli ollut mahdollisuus osallistua osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen, mutta jotka eivät olleet siitä huolimatta osallistuneet, kertoivat osallistumistavan epämieluisuuden sekä osallistumisen merkityksettömyyden suurimmiksi syiksi osallistumattomuuteensa. Kaikkien vastaajien osalta suurimmaksi syyksi osallistumattomuuteen nousi luonnollisesti, että mahdollisuutta osallistua ei ole ollut. Avoimen tekstikentän kautta tulleissa vastauksissa syyt osallistumattomuuteen olivat hyvin monipuolisia, mutta niissä korostuivat

erityisesti tietämyksen puute mahdollisesti käynnissä olevista hankkeista, hankkeiden ja projektien tehottomuus sekä osallistumisen merkityksettömyys.

18-32-vuotiaista ainoastaan 14 prosenttia kertoi osallistuneensa aiemmin asukkaita osallistaviin tapahtumiin tai hankkeisiin, joilla on vaikutettu kaupungin tai asuinalueen kehitykseen. 18-32-vuotiaiden aktiivisten halua vaikuttaa itseään, läheisiään, asuinaluettaan ja kaupunkiaan koskeviin asioihin on erittäin korkea. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä haluavansa vaikuttaa kaikkiin näihin kohteisiin liittyviin asioihin. 18-32-vuotiaat passiiviset sen sijaan halusivat vaikuttaa itseään ja läheisiään koskeviin asioihin, mutta halu vaikuttaa kaupunkia tai asuinaluetta koskeviin asioihin jakoi tasaisesti mielipiteitä. Kysyttäessä millaisiin käyttökohteisiin asukas haluaisi mahdollisesti vaikuttaa osallistuvan budjetoinnin kautta jakautuivat aktiivisten 18-32-vuotiaiden vastaukset tasaisesti kaikkiin valittavina olleista käyttökohteista. Suosituimpia olivat kertaluontoisesti toteutettavat hankkeet kuten investoinnit ja remontit sekä kaupunginosan tai asuinalueen kehittämiseen tähtäävät hankkeet. Myös prosenttiosuuden käyttäminen kunnan budjetista koko kaupungin kehittämiseksi sekä kunnan jonkin tietyn toimialan määrärahojen käytön suunnittelu olivat kiinnostavia vaihtoehtoja. Passiivisten 18-32-vuotiaiden vastaukset keskittyivät enemmän asuinalueen tai kaupunginosan ja koko kaupungin kehittämiseen sekä kertaluontoisiin hankkeisiin. Lisäksi avoimen tekstikentän kautta tulleissa vastauksissa korostuivat henkilökohtaista elämää koskevat asiat sekä kiinnostuksen puuttuminen osallistumista kohtaan.

Mielenkiinto osallistuvan budjetoinnin eri vaiheisiin oli pääsääntöisesti molemmilla ryhmillä samanlaisia. Lopullisessa päätöksenteossa mukana oleminen oli sekä aktiivisten, että passiivistenkin mielestä ylivoimaisesti mielenkiintoisin vaihe osallistua kiinnostaen liki jokaista vastaajaa. Alkuvaiheen ideointi sai osakseen myös suurta mielenkiintoa molemmissa ryhmissä. Erilaisten ideoiden ja vaihtoehtojen arviointi ennen lopullista päätöksentekoa kiinnosti molemmissa ryhmissä hieman alle puolta vastaajista. Sen sijaan alkuvaiheen ideoinnin jälkeen tapahtuva ideoiden jatkokehittely kiinnosti 33 prosenttia aktiivisista, ja vain 16 prosenttia passiivista 18-32-vuotiaista tamperelaisista. Ryhmien välillä ei siten ollut havaittavissa suurta eroa osallistuvan budjetoinnin eri vaiheiden kiinnostavuuden kannalta, vaikkakin aktiiviset olivat yleisesti hieman kiinnostuneempia kaikista budjetoinnin eri vaiheista.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Kuinka paljon aikaa osallistuessasi olisit valmis yhteensä käyttämään yhden kuukauden aikana?	Enintään 15 minuuttia	lkm	1	34	35
		%	4,8%	27,2%	24,0%
	Enintään 30 minuuttia	lkm	4	42	46
		%	19,0%	33,6%	31,5%
	Enintään 1 tunti	lkm	8	34	42
		%	38,1%	27,2%	28,8%
	Enintään 2 tuntia	lkm	5	9	14
		%	23,8%	7,2%	9,6%
	Enintään 5 tuntia	lkm	3	5	8
		%	14,3%	4,0%	5,5%
	Enintään 15 tuntia	lkm	0	1	1
		%	0,0%	0,8%	0,7%
Yhteensä	lkm	21	125	146	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 3. Osallistuvaan budjetointiin käytettävissä oleva aika nuorilla.

Aktiivisten ja passiivisten 18-32-vuotiaiden muodostamien ryhmien välillä oli havaittavissa eroja kysyttäessä, kuinka paljon aikaa vastaajat olisivat valmiita käyttämään yhden kuukauden aikana osallistuvaan budjetointiin. Aktiivisten ryhmässä vastaukset keskittyivät enintään yhden tai kahden tunnin vaihtoehtoihin, kun taas passiivisten ryhmässä vastaukset keskittyivät enintään 30 minuutin vaihtoehtoon ja sen molemmille puolille. Huomionarvoista on, että passiivisista enintään 30 minuuttia tai vähemmän oli valmiita käyttämään jopa 60 prosenttia vastaajista, kun aktiivisten ryhmässä vastaaviin vaihtoehtoihin oli päätyntä vain 24 prosenttia vastaajista. Aktiiviset oli siten valmiimpia käyttämään enemmän aikaa kuukaudessa osallistumiseensa osallistuvaan budjetointiin.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Haluaisin osallistua keskustelutilaisuuksiin, työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin toteuttamistapoihin	Täysin eri mieltä	lkm	7	80	87
		%	33,3%	64,0%	59,6%
	Jokseenkin eri mieltä	lkm	7	24	31
		%	33,3%	19,2%	21,2%
	En osaa sanoa	lkm	0	1	1
		%	0,0%	0,8%	0,7%
	Jokseenkin samaa mieltä	lkm	4	17	21
		%	19,0%	13,6%	14,4%
	Täysin samaa mieltä	lkm	3	3	6
		%	14,3%	2,4%	4,1%
Yhteensä	lkm	21	125	146	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 4. Nuorten kokemukset keskustelutilaisuuksiin osallistumisesta.

Aktiivisten ja passiivisten 18-32-vuotiaiden osalta oli selkeästi havaittavissa, että valtaosa vastaajista ei olisi halukas osallistumaan keskustelutilaisuuksiin työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin

osallistuvan budjetoinnin toteuttamistapoihin. Ryhmien välisiä eroja tarkkailtaessa voidaan kuitenkin havaita, että aktiivisten joukosta löytyy enemmän niitä, jotka suhtautuvat myönteisesti läsnäoloa vaativiin osallistumisen tapoihin. Yleisesti molempien ryhmien vastauksissa koskien kyseisiä osallistuvan budjetoinnin toteuttamistapoja ilmenee, että molemmat ryhmät osallistuisivat mieluummin itsensä kanssa saman ikäisten ja ennestään tuntemiensa ihmisten kanssa. Lisäksi molemmat ryhmät suosisivat mieluummin tilaisuuksia, joissa on pieni määrä ihmisiä. Tämä näkyi etenkin passiivisten 18-32-vuotiaiden vastauksissa, joissa tilaisuuksien suuri osallistujamäärä vaikutti olevan yksi kriittisimmistä tekijöistä, jotka vaikuttivat osallistumishalukkuuteen negatiivisesti.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Haluaisin osallistua sähköisesti tapahtuviin toteuttamistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa	Täysin eri mieltä	lkm	0	10	10
		%	0,0%	8,0%	6,8%
	Jokseenkin eri mieltä	lkm	2	12	14
		%	9,5%	9,6%	9,6%
	En osaa sanoa	lkm	0	1	1
		%	0,0%	0,8%	0,7%
	Jokseenkin samaa mieltä	lkm	4	49	53
		%	19,0%	39,2%	36,3%
	Täysin samaa mieltä	lkm	15	53	68
		%	71,4%	42,4%	46,6%
	Yhteensä	lkm	21	125	146
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 5. Nuorten kokemukset sähköisesti tapahtuviin menetelmiin osallistumisesta.

Kysyttäessä läsnäoloa vaativien osallistumistapojen sijaan halua osallistua sähköisesti tapahtuviin osallistumistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa olivat molempien ryhmien vastaukset selkeästi positiivisempia. Aktiivisista jopa yli 90 ja passiivisistakin yli 80 prosenttia olisi jokseenkin tai täysin samaa mieltä halustaan osallistua tällaisten menetelmien kautta osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin. Passiivisten kohdalla kiinnostus ei ollut aivan näin ehdotonta, sillä heidän vastauksissaan ei näkynyt selkeää piikkiä täysin samaa mieltä olevien osalta. Molemmat ryhmät kuitenkin suhtautuivat selkeästi positiivisemmin sähköisiin ja läsnäoloa vaatimattomiin osallistumistapoihin verrattuna aiemmassa taulukossa esiteltyihin läsnäoloa vaativiin tapoihin. Ryhmiä yhdistävät myös halu osallistua anonymisti kuin tunnistautuen omalla nimellä sekä mahdollisuus osallistua ilman, että täytyisi olla vuorovaikutuksessa muiden osallistujien kanssa. Aktiiviset olivat selkeästi passiivisia kiinnostuneempia mahdollisuudesta käydä keskustelua sähköisten alustojen kautta ja myönteisempiä sen suhteen, että myös hankkeiden ulkopuolisilla ihmisillä olisi mahdollisuus nähdä osallistujien mielipiteet.

Mielipiteitä erilaisiin osallistumistapoihin kartuttaneiden kysymysten jälkeen kyselyyn osallistujilta tiedusteltiin valmiutta osallistua osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen tulevaisuudessa. Aktiivisista

18-32-vuotiaista noin 85 prosenttia kertoi olevansa jokseenkin samaa mieltä valmiudestaan osallistua osallistuvaan budjetointiin, ja loput 15 prosenttia eivät osanneet sanoa kantaansa. Passiivista noin 32 prosenttia ilmoitti olevansa vähintään jokseenkin samaa mieltä valmiudestaan osallistua hankkeisiin. Mielenkiintoista on, että passiivisista 32 prosenttia ei osannut sanoa olisivatko he valmiita osallistumaan, joka kertoo todennäköisesti osallistumistavan merkityksestä osallistumistavan suhteen. Molemmat 18-32-vuotiaiden ryhmät pitivät erittäin tärkeänä kaupungin sitoutumista antamalla ”korvamerkityn” summan asukkaiden päätösvallalla käytettäväksi. Lisäksi ihmisten välistä keskustelua asuinalueita ja kaupunkia koskevista yhteisistä asioista pidettiin tärkeänä. Äänestämisen käyttäminen päätettäessä yhteisistä asioista oli molemmissa ryhmissä yli puolen mielestä toimiva ratkaisu, mutta se sai osakseen myös negatiivista suhtautumista.

Kartoitettaessa kyselyyn osallistujien mielipiteitä kaupungin ja asukkaiden väliseen vuorovaikutukseen molempien ryhmien vastaukset olivat yhteneväisiä. Noin puolet vastaajista olivat tyytymättömiä vuorovaikutukseen, noin 25 prosenttia oli tyytyväisiä nykytilanteeseen ja loput eivät osanneet sanoa kantaansa. Asukkailla koettiin olevan mahdollisuuksia kertoa mielipiteitään, mutta mielipiteillä ei kuitenkaan nähty olevan merkitystä. Luottamus päätöksentekijöiden tekevän yhteisön kannalta oikeita päätöksiä oli kuitenkin korkealla, sillä noin 48 prosenttia oli vähintään samaa mieltä asiasta ja vain 23 prosenttia ei osoittanut luottamusta päätöksentekijöitä kohtaan. Kyselyyn osallistujat olivat pääosin epätietoisia siitä mitä erilaiset asuinalueiden ja kaupungin uudistamisen toimet kustantavat.

4.1.2 Keski-ikäiset ovat valmiita käyttämään aikaa osallistumiseen

Kyselyyn osallistui 153 vastaajaa, jotka olivat 32-48-vuotiaita. Vastaajien iän mediaani oli tässä alaluokassa 40 vuotta. Sukupuolijakaumaltaan ryhmä koostui 63 prosenttisesti naisista. Miehiä oli 34 prosenttia, muun sukupuolisia 1 prosentti ja 2 prosenttia ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Valtaosa ryhmän vastaajista ilmoitti olevansa työelämässä. Työttömiä vastaajista oli hieman alle 12 prosenttia.

32-48-vuotiaat tamperelaiset olivat heikonlaisesti tietoisia osallistuvasta budjetoinnista, sillä vain 12 prosenttia oli kuullut siitä aiemmin ja vain alle 5 prosenttia uskoi tietävänsä hyvin tai erittäin hyvin mitä osallistuva budjetointi on. Seitsemän prosenttia oli saanut jossain vaiheessa mahdollisuuden osallistua johonkin osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen. Vastanneista 2 prosenttia oli osallistunut Tampereella toteutettuun Oma Tesoma –hankkeeseen. Osallistumiseen taustalla vaikuttaneiksi motivoiviksi tekijöiksi he mainitsivat mahdollisuudet päästä vaikuttamaan oman asuinalueensa asioihin. Osa hankkeeseen osallistuneista oli osallistunut vain alkuvaiheen kyselyyn ja tapaamisiin jättäen viimeiset vaiheet väliin. Hankkeen kokonaisuutta arvioiden yhtä vastaajaa lukuun ottamatta

kaikki pitivät toteutusta onnistuneena. Prosessin koettiin olleen myös vuorovaikutuksellinen ja kaikilla osallistujilla olleen tasapuoliset mahdollisuudet vaikuttaa.

Vastaajat jotka mahdollisuuksista huolimatta olivat jättäneet osallistumatta osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin kertoivat keskeiseksi syyksi kiinnostuksen puutteen. Osallistumisen koettiin myös olevan liian aikaa vievää, osallistumistapojen olevan epämieluisia ja osallistumisen olevan merkityksetöntä. Avoimen tekstikentän kautta tulleissa vastauksissa hankkeita pidettiin liian vaikeina ja monivaiheisina prosesseina. Esiin nousivat myös keskustelutilaisuuksiin liittyvät vuorovaikutukselliset ongelmat sekä näkemys keskustelun merkityksettömyydestä.

Kyselyyn vastanneista 32-48-vuotiaista 12 prosenttia oli aiemmin osallistunut asukkaita osallistaviin tapahtumiin tai hankkeisiin, joiden kohteina on ollut kaupunki tai jokin sen asuinalue ja sen kehitys. Aktiivisten 32-48-vuotiaiden halu vaikuttaa itseään, läheisiään, asuinaluettaan ja kaupunkiaan koskeviin asioihin oli erittäin korkealla tasolla, sillä kaikki vastaajista olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä halustaan vaikuttaa näitä koskeviin asioihin. Passiivisten 32-48-vuotiaiden ryhmässä halu vaikuttaa itseään ja läheisiään koskeviin asioihin oli korkealla tasolla, mutta etenkin koko kaupunkia koskeviin asioihin vaikuttaminen jakoi vastaajien mielipiteitä. Käyttökohteista aktiivisten ryhmä nosti mielenkiintoisimmaksi asuinalueen tai kaupunginosan kehittämisen sekä kertaluontoisesti toteutettavat hankkeet ja investoinnit. Vaihtoehtoista myös kunnan jonkin toimialan määrärahojen käytön suunnittelu sekä koko kaupungin kehittäminen sai osakseen mielenkiintoa yli puolelta aktiivisten ryhmän vastaajista. Passiivisten ryhmässä kertaluontoisesti toteutettavat hankkeet sekä asuinalueen tai kaupunginosan kehittäminen saivat niin ikään eniten mielenkiintoa osakseen. Passiivisten mielenkiinto yleisellä tasolla käyttökohteita kohtaan oli kuitenkin alhaisempaa, kuin aktiivisten ryhmässä. Vapaan tekstikentän kautta tuotiin esiin, että kohteen olisi liityttävä jollain tavalla omiin henkilökohtaisiin asioihin. Usea vastaaja myös ilmoitti, että ei ole kiinnostunut yhdestäkään vaihtoehtoista tai ettei osallistuminen ylipäänsä kiinnosta.

Osallistuvan budjetoinnin eri vaiheiden kiinnostavuus yhdisti molempia ryhmiä, ja lähes kaikkia kiinnostava vaihtoehto olikin lopullisessa päätöksenteossa mukana oleminen. Alkuvaiheen ideointi sai myös molemmilta ryhmiltä hyvin suurta mielenkiintoa osakseen. Erilaisten vaihtoehtojen arviointi ennen päätöksentekoa kiinnosti aktiivisista noin 61 prosenttia, ja passiivisista 42 prosenttia. Sen sijaan ideoiden jatkokehittely alkuvaiheen ideoinnin jälkeen ei saanut kovinkaan suurta kiinnostusta kummaltakaan ryhmältä. Yleisesti arvioiden aktiivisten ja passiivisten mielenkiinto eri vaiheita kohtaan oli hyvin samankaltaista, mutta aktiiviset olivat kiinnostuneempia kaikista vaihtoehtoista ollen siten valmiimpia osallistumaan eri vaiheisiin.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Kuinka paljon aikaa osallistuessasi olisit valmis yhteensä käyttämään yhden kuukauden aikana?	Enintään 15 minuuttia	lkm	0	15	15
		%	0,0%	11,1%	9,8%
	Enintään 30 minuuttia	lkm	1	39	40
		%	5,6%	28,9%	26,1%
	Enintään 1 tunti	lkm	2	43	45
		%	11,1%	31,9%	29,4%
	Enintään 2 tuntia	lkm	6	23	29
		%	33,3%	17,0%	19,0%
	Enintään 5 tuntia	lkm	9	12	21
		%	50,0%	8,9%	13,7%
	Enintään 10 tuntia	lkm	0	3	3
		%	0,0%	2,2%	2,0%
Yhteensä	lkm	18	135	153	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 6. Osallistuvaan budjetointiin käytettävissä oleva aika keski-ikäisillä.

Ryhmiä välillä voitiin havaita selkeitä eroja osallistuvaan budjetointiin käytettävissä olevan ajan suhteen. Aktiivisten vastaukset painottuivat suurempaan käytettävissä olevaan tuntimäärään ja 50 prosenttia vastaajista olikin valmiita käyttämään enintään 5 tuntia kuukauden aikana osallistuvaan budjetointiin. Aktiivisten suuremmasta ajankäyttövalmiudesta huolimatta yksikään aktiivinen osallistuja ei ollut kuitenkaan valmis käyttämään enempää kuin viisi tuntia. Vastaavasti passiivisten ryhmässä vastaukset kallistuivat pienempiin tuntimääriin ja yli 50 prosenttia vastaajista oli valmiita käyttämään enintään yhden tunnin tai vähemmän osallistuessaan osallistuvaan budjetointiin. Toisaalta passiivistenkin ryhmästä löytyi hieman yli 11 prosentin joukko ihmisiä, jotka olisivat valmiita käyttämään enintään 5-10 tuntia osallistumiseensa.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Haluaisin osallistua keskustelutilaisuuksiin, työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin toteuttamistapoihin	Täysin eri mieltä	lkm	1	52	53
		%	5,6%	38,5%	34,6%
	Jokseenkin eri mieltä	lkm	5	49	54
		%	27,8%	36,3%	35,3%
	En osaa sanoa	lkm	0	9	9
		%	0,0%	6,7%	5,9%
	Jokseenkin samaa mieltä	lkm	10	16	26
		%	55,6%	11,9%	17,0%
	Täysin samaa mieltä	lkm	2	9	11
		%	11,1%	6,7%	7,2%
Yhteensä	lkm	18	135	153	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 7. Keski-ikäisten kokemukset keskustelutilaisuuksiin osallistumisesta.

Halu osallistua keskustelutilaisuuksiin, työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin toteuttamistapoihin jakoi mielipiteitä ryhmien välillä. Aktiivisten 33-48-vuotiaiden ryhmästä yli 66

prosenttia oli vähintään samaa mieltä halustaan osallistua tällaisten osallistumisen muotojen kautta toteutettaviin hankkeisiin, ja ainoastaan yksi vastaajista oli täysin eri mieltä asian suhteen. Passiivisten 33-48-vuotiaiden ryhmässä osallistumishalu oli selkeästi negatiivisempaa, ja suurin osa vastauksista painottui kielteisiin vaihtoehtoihin. Jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä osallistumishalustaan oli vain hieman yli 18 prosenttia vastaajista. Passiiviset toivat myös keskustelutilaisuuksia ja muita läsnäoloa vaativia toteuttamistapoja koskevissa kysymyksissä esiin sen, että haluaisivat osallistua ennestään tuntemiensa ihmisten kanssa tilaisuuksiin, joiden osallistujamäärä olisi pieni. Lisäksi itsensä kanssa samanikäisten kanssa osallistuminen oli hieman kaikenikäisiä suositumpi vaihtoehto. Aktiivisten vastauksissa ainoa selkeästi esiin tullut asia oli tilaisuuksien suosiminen, joissa olisi vain pieni määrä ihmisiä.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Haluaisin osallistua sähköisesti tapahtuviin toteuttamistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa	Täysin eri mieltä	lkm	0	11	11
		%	0,0%	8,1%	7,2%
	Jokseenkin eri mieltä	lkm	1	11	12
		%	5,6%	8,1%	7,8%
	En osaa sanoa	lkm	0	8	8
		%	0,0%	5,9%	5,2%
	Jokseenkin samaa mieltä	lkm	6	64	70
		%	33,3%	47,4%	45,8%
	Täysin samaa mieltä	lkm	11	41	52
		%	61,1%	30,4%	34,0%
	Yhteensä	lkm	18	135	153
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 8. Keski-ikäisten kokemukset sähköisesti toteutettaviin menetelmiin osallistumisesta.

Kysyttäessä halua osallistua sähköisesti tapahtuviin toteuttamistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa molempien ryhmien vastaukset olivat selkeästi positiivisempia. Aktiivisten 33-48-vuotiaiden ryhmän vastaajista yhtä lukuun ottamatta jokainen oli vähintään jokseenkin samaa mieltä halustaan osallistua sähköisten toteuttamistapojen kautta, jotka eivät vaatisi läsnäoloa. Passiivisten osalta prosentit olivat hieman pienempiä, mutta heistäkin suurin osa oli vähintään jokseenkin samaa mieltä osallistumishalustaan. Ainoastaan hieman yli 16 prosenttia passiivisten ryhmän vastaajista suhtautui asiaan negatiivisesti. Sähköisiä osallistumistapoja koskevissa muissa kysymyksissä ryhmien välillä ei ollut havaittavissa suuria eroja. Aktiiviset olivat kiinnostuneempia keskustelumahdollisuuksista, kun taas passiiviset pitivät tärkeänä mahdollisuutta osallistua ilman, että vuorovaikutus muiden osallistujien kanssa olisi välttämätöntä. Passiivisten ryhmässä suositettiin myös hieman enemmän anonyymiä osallistumismahdollisuutta, kun taas aktiiviset kannattivat hieman enemmän osallistumisen vaativan tunnistautumista omalla nimellä.

Kyselyn päättäneissä kysymyspattereissa tiedusteltiin osallistujien valmiutta osallistua osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin tulevaisuudessa. Aktiivisista 33-48-vuotiaista noin 77 prosenttia oli vähintään jokseenkin samaa mieltä valmiudestaan osallistua. Passiivisilla vastaava luku oli 28

prosenttia vastaajista. Toisaalta yli 31 prosenttia passiivisista vastaajista ei osannut sanoa kantaansa, josta voidaan tulkita osallistumistavalla olevan suuri merkitys päätöksen suhteen. Molemmat ryhmät pitivät tärkeänä, että kaupunki on taloudellisesti mukana osallistuvan budjetoinnin hankkeissa antamalla tietyn rahasumman asukkaiden käytettäväksi. Asukkaiden välistä keskustelua kaupunkinsa sekä asuinalueensa yhteisistä asioista pidettiin myös hyvin tärkeänä. Passiiviset pitivät aktiivisia enemmän äänestämistä toimivana ratkaisuna päätettäessä yhteisistä asioista. Aktiivisten osalta jopa yli 27 prosenttia oli jokseenkin eri mieltä siitä, että äänestäminen olisi toimiva ratkaisu.

Kaupungin ja asukkaiden välisen vuorovaikutuksen suhteen 33-48-vuotiaat olivat pääosin tyytymättömiä, sillä yli 50 prosenttia oli vähintään jokseenkin eri mieltä tyytyväisyydestään nykyiseen vuorovaikutukseen osapuolten välillä. Noin puolet vastaajista kokivat omaavansa mahdollisuuksia kertoa mielipiteensä asioista. Yli 63 prosenttia oli kuitenkin sitä mieltä, että asukkaiden mielipiteillä ei ole merkitystä. Luottamus päätöksentekijöitä kohtaan oli tästä huolimatta korkealla tasolla, sillä yli 44 prosenttia vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että päätöksentekijät tekevät yhteisön kannalta oikeita päätöksiä ja noin 26 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan. Kaupungin ja asuinalueen kehittämiseen käytettävät rahasummat olivat kuitenkin hyvin epäselviä, sillä yli 83 prosenttia 33-48-vuotiaista ei uskonut tietävänsä selkeästi mitä kehittämisen toimet kustantavat.

4.1.3. Ikääntyviä kiinnostavat erityisesti itseään lähellä olevat asiat

Kyselyyn osallistui 104 vastaajaa, jotka olivat iältään 49-64-vuotiaita. Tämän alaluokan iän mediaani oli 56 vuotta. Sukupuolijakaumaltaan ryhmän vastaajista 54 prosenttia oli naisia ja 46 prosenttia miehiä. Muun sukupuolisia tai heitä jotka eivät halunneet sukupuoltaan kertoa ei ryhmässä ollut lainkaan. Ryhmä koostui pääosin työelämässä olevista henkilöistä, työttömiä oli 13 prosenttia ja eläkkeellä oli alle kymmenen henkilöä.

49-64-vuotiaista tamperelaisista 21 prosenttia oli aiemmin kuullut osallistuvasta budjetoinnista, mutta vain 8 prosenttia koki tietävänsä hyvin tai erittäin hyvin mistä siinä on kysymys. 10 prosenttia vastaajista oli saanut jossain vaiheessa mahdollisuuden osallistua osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen, ja kaksi prosenttia oli osallistunut Tampereella järjestettyyn Oma Tesoma-hankkeeseen. Osallistumiseen innoittaneita tekijöinä mainittiin työpaikan sijaitseminen alueella sekä kiinnostus omaa asuinaluetta kohtaan. Osallistuminen oli tapahtunut erilaisten yhteisten suunnittelupalaverien, työpajojen, ideoiden keräämisten, esittelytilaisuuksien ja kyselyihin vastaamisen kautta. Tämän ryhmän osallistujat eivät vastauksissaan tuoneet esiin, että olisivat jättäneet hankkeeseen osallistumista missään vaiheessa kesken. Arviot hankkeesta olivat myös hyvin positiivisia, ja sitä pidettiin vuorovaikutteisena mahdollisuutena vaikuttaa yhteisiin asioihin. Kaikilla osallistujilla koettiin olleen myös tasapuoliset mahdollisuudet tuoda omia mielipiteitään esiin.

Kyselyyn vastanneet 49-64-vuotiaat, jotka eivät olleet osallistuneet osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen mahdollisuuksistaan huolimatta kertoivat suurimmiksi syiksi kiinnostuksen puuttumisen sekä osallistumisen aikaa vievyyden. Muita syitä osallistumattomuuteen olivat epämieluisilta vaikuttaneet osallistumistavat sekä tunne osallistumisen merkityksettömyydestä. Vapaan tekstikentän kautta tulleissa vastauksissa nousi esiin osallistumisen vaikuttaminen vaikealta, keskustelukulttuuriin liittyvät negatiiviset seikat sekä heikko tiedotus siitä, kuinka osallistuminen käytännössä tapahtuu.

Vastaajista 34 prosenttia kertoi osallistuneensa aiemmin asukkaita osallistaviin tapahtumiin tai hankkeisiin, joilla on vaikutettu asuinalueen tai kaupungin kehitykseen. Aktiivisten 49-64-vuotiaiden ryhmän halu vaikuttaa itseään, läheisiään, asuinaluettaan ja kaupunkiaan koskeviin asioihin oli hyvin korkealla tasolla. Vastauksissa tuli kuitenkin selkeästi esiin, että itseä ja läheisiä koskeviin asioihin vaikuttamista pidettiin tärkeämpänä, kuin asuinaluetta ja kaupunkia koskeviin asioihin vaikuttamista. Esimerkiksi kaikki vastaajat olivat vähintään jokseenkin samaa mieltä halustaan vaikuttaa itseä koskeviin asioihin, kun taas 75 prosenttia vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä halustaan vaikuttaa kaupunkia koskeviin asioihin. Yleisellä tasolla aktiivisten halu vaikuttaa näihin kaikkiin asioihin oli kuitenkin korkealla tasolla. Passiivisten 49-64-vuotiaiden osalta halu vaikuttaa itseään ja läheisiä koskeviin asioihin oli myös korkealla, mutta asuinalueen ja kaupungin asioihin vaikuttaminen jakoi vahvasti mielipiteitä.

Käyttökohteiden osalta aktiivisten ja passiivisten 49-64-vuotiaiden vastaukset erosivat huomattavasti toisistaan. Aktiivisten ryhmässä asuinalueen kehittäminen, koko kaupungin kehittäminen, kertaluontoisesti toteutettavat hankkeet ja investoinnit sekä kunnan jonkin toimialan määrärahojen käytön suunnittelu saivat tasaisesti mielenkiintoa osakseen. Muina mahdollisina käyttökohteina mainittiin palveluiden kehittämiseen liittyvät asiat. Passiivisten ryhmässä asuinalueen kehittäminen ja kertaluontoisesti toteutettavat hankkeet saivat osakseen eniten kannatusta. Kunnan jonkin toimialan määrärahojen käytön suunnittelu sen sijaan sai vähiten mielenkiintoa osakseen. Muina käyttökohteina tuotiin esiin henkilökohtaisesti vaikuttavat asiat sekä palveluiden kehittäminen ja säilyttäminen.

Osallistuvan budjetoinnin eri vaiheiden kiinnostavuus yhdisti molempia ryhmiä, sillä lopullisessa päätöksenteossa mukana oleminen kiinnosti lähes kaikkia molempien ryhmien vastaajia. Sen jälkeen kiinnostavin vaihtoehto oli olla mukana erilaisten ideoiden arvioinnissa ennen päätöksentekoa. Myös alkuvaiheen ideointi sai osakseen kannatusta etenkin aktiivisten ryhmässä, ja passiivisistakin noin 50 prosenttia oli kiinnostunut siitä. Sen sijaan alkuvaiheen ideoinnin jälkeen toteutettava ideoiden jatkokehittely ei saanut kummaltakaan ryhmältä osakseen suuremmin mielenkiintoa.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Kuinka paljon aikaa osallistuessasi olisit valmis yhteensä käyttämään yhden kuukauden aikana?	Enintään 15 minuuttia	lkm	0	4	4
		%	0,0%	5,8%	3,8%
	Enintään 30 minuuttia	lkm	0	9	9
		%	0,0%	13,0%	8,7%
	Enintään 1 tunti	lkm	7	17	24
		%	20,0%	24,6%	23,1%
	Enintään 2 tuntia	lkm	11	25	36
		%	31,4%	36,2%	34,6%
	Enintään 5 tuntia	lkm	7	12	19
		%	20,0%	17,4%	18,3%
	Enintään 10 tuntia	lkm	6	1	7
		%	17,1%	1,4%	6,7%
	Enintään 15 tuntia	lkm	0	1	1
		%	0,0%	1,4%	1,0%
	Enemmän kuin 15 tuntia	lkm	4	0	4
		%	11,4%	0,0%	3,8%
Yhteensä		lkm	35	69	104
		%	100,0%	100,0%	100,0%

Taulukko 9. Osallistumiseen käytettävissä oleva aika ikääntyvillä.

Aktiivisten ja passiivisten 49-64-vuotiaiden ryhmien välillä oli havaittavissa joitain eroja koskien yhden kuukauden aikana osallistuvaan budjetointiin käytettävissä olevaa aikaa. Molempien ryhmien vastaukset keskittyivät enintään kahden tunnin molemmiin puolin. Sen sijaan aktiivisilla oli havaittavissa, että he olisivat valmiita käyttämään enemmän aikaa passiivisiin nähden kuukauden aikana ja neljä vastaajaa olisi valmis käyttämään jopa enemmän kuin 15 tuntia osallistumiseensa. Passiivisten ryhmässä vastaukset sen sijaan suuntautuivat pienempiin tuntimääriin ja vastaavasti neljä vastaajista ei olisi valmis käyttämään 15 minuuttia enempää aikaa osallistumiseensa.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Haluaisin osallistua keskustelutilaisuuksiin, työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin toteuttamistapoihin	Täysin eri mieltä	lkm	1	13	14
		%	2,9%	18,8%	13,5%
	Jokseenkin eri mieltä	lkm	8	28	36
		%	22,9%	40,6%	34,6%
	En osaa sanoa	lkm	1	3	4
		%	2,9%	4,3%	3,8%
	Jokseenkin samaa mieltä	lkm	10	21	31
		%	28,6%	30,4%	29,8%
	Täysin samaa mieltä	lkm	15	4	19
		%	42,9%	5,8%	18,3%
Yhteensä	lkm	35	69	104	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 10. Ikääntyvien kokemukset keskustelutilaisuuksiin osallistumisesta.

Halu osallistua keskustelutilaisuuksiin, työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin osallistumistapoihin jakoi ryhmien välillä mielipiteitä. Aktiivista 49-64-vuotiaista noin 70 prosenttia oli vähintään jokseenkin samaa mieltä halustaan osallistua tällaisten osallistumistapojen kautta osallistuvaan budjetointiin. Passiivisten ryhmän osalta vähintään samaa mieltä oli noin 36 prosenttia, ja suurin osa vastaajista olikin halustaan jokseenkin tai täysin eri mieltä eli haluttomia osallistua tällaisten osallistuvan budjetoinnin toteuttamistapojen kautta. Aktiivisten vastauksissa koskien keskustelutilaisuuksia, työpajoja tai muita läsnäoloa vaativia osallistumistapoja nousi esiin halu osallistua mieluummin tilaisuuksiin, joissa on vain vähän ihmisiä paikalla. Passiivisten vastauksissa osallistumishalua nostavia asioita olivat pienten osallistujamäärien lisäksi muiden osallistujien tunteminen ennestään.

			Aktiiviset	Passiiviset	Yhteensä
Haluaisin osallistua sähköisesti tapahtuviin toteuttamistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa	Täysin eri mieltä	lkm	4	7	11
		%	11,4%	10,1%	10,6%
	Jokseenkin eri mieltä	lkm	6	12	18
		%	17,1%	17,4%	17,3%
	En osaa sanoa	lkm	1	5	6
		%	2,9%	7,2%	5,8%
	Jokseenkin samaa mieltä	lkm	20	36	56
		%	57,1%	52,2%	53,8%
	Täysin samaa mieltä	lkm	4	9	13
		%	11,4%	13,0%	12,5%
Yhteensä	lkm	35	69	104	
	%	100,0%	100,0%	100,0%	

Taulukko 11. Ikääntyvien kokemukset sähköisesti toteutettaviin menetelmiin osallistumisesta.

Sähköiset toteuttamistavat jotka eivät vaadi läsnäoloa kiinnostivat molempia ryhmiä. Huomionarvoista on, että molemmista ryhmistä yli puolet oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että he olisivat halukkaita osallistumaan tällaisten toteuttamistapojen kautta osallistuvaan budjetointiin. Tästä huolimatta täysin samaa mieltä olevien osuus oli noin 11-13 prosenttia vastaajista. Sähköisten toteuttamistapojen voidaan siten ajatella kiinnostavan ihmisiä, mutta niihin ei olla varauksettoman valmiita osallistumaan.

Molemmissa ryhmissä negatiivinen suhtautuminen sähköisiä toteuttamistapoja kohtaan oli pienekköä ja noin neljäsosa vastaajista oli jokseenkin eri mieltä tai täysin eri mieltä halustaan osallistua niiden kautta osallistuvaan budjetointiin. Sähköisiä osallistumistapoja koskevissa muissa kysymyksissä ryhmien välillä oli pieniä eroja sen suhteen, millaisin menetelmin he haluaisivat osallistua sähköisesti. Aktiiviset haluaisivat mieluummin osallistua tunnistautumalla omalla nimellä kuin osallistumalla anonymisti, haluten myös käydä keskustelua sähköisten alustojen kautta. Passiivisten ryhmässä tunnistautuminen oli myös hieman suositumpaa kuin anonymi osallistuminen, mutta keskusteluhalukkuus oli hieman pienempää. Lisäksi suurin osa passiivisista

haluaisi, että osallistuksessa ei tarvitsisi olla välttämättä vuorovaikutuksessa muiden osallistujien kanssa.

Kyselyn päättäneissä osallistuvaa budjetointia koskeneissa kysymyksissä ilmeni, että aktiiviset ovat huomattavasti valmiimpia osallistuvaan osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin tulevaisuudessa, sillä yli 80 prosenttia oli vähintään jokseenkin samaa mieltä asiasta. Passiivisten osalta vain 40 prosenttia oli vastaavalla tavalla vähintään jokseenkin samaa mieltä halustaan osallistua. Huomionarvoista on, että passiivisista 25 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa, joka viittaisi siihen, että osallistumistavalla voisi olla vaikutusta asiaan. Muuten aktiivisten ja passiivisten vastaukset olivat samankaltaisia painottaen kaupungin rahallisen sitoutumisen merkitystä sekä ihmisten välisen kaupunkia ja asuinalueita koskevan keskustelun tärkeyttä. Suurin osa molempien ryhmien vastaajista piti myös äänestämistä toimivana ratkaisuna yhteisistä asioista päätettäessä.

Kaupungin ja asukkaiden välisen vuorovaikutuksen suhteen 49-64-vuotiaiden mielipiteet jakaantuivat, sillä noin 45 prosenttia vastaajista oli tyytymättömiä ja 37 prosenttia vastaajista sen sijaan oli tyytyväisiä vuorovaikutuksiin. Yli puolet vastaajista koki, että asukkailla on mahdollisuus mielipiteiden ilmaisemiseen, mutta vastaavasti yli puolet koki, että mielipiteillä ei ole merkitystä. Noin 43 prosenttia vastaajista luotti päätöksentekijöiden tekemän yhteisön kannalta oikeita päätöksiä, ja noin 30 prosenttia ei sanoa kantaansa asiaan. Suurimmalle osalle oli epäselvää mitä erilaiset asuinalueen tai kaupungin uudistamisen toimet rahallisesti kustantavat.

4.2 Vuorovaikutuksen merkitys ja deliberatiiviset demokratiateoriat

Tässä luvussa esitellään aineiston alaluokista edelleen muodostetut aineistoa kuvaavat käsitteelliset pääluokat, jotka tuovat esiin käsitteellisiä näkemyksiä tutkittavasta ilmiöstä. Osallistuvan budjetoinnin käytännön toteutuksen kannalta on osallistumista mahdollistavien ja rajoittavien tekijöiden lisäksi merkityksellistä kiinnittää huomiota niihin ihmisiin, jotka ovat kiinnostuneita erilaisista osallistumisen muodoista. Tästä näkökulmasta tarkasteluna aineistosta muodostui kaksi teoriaan nojaavaa pääluokkaa. Analyysi on rakennettu potentiaalisia osallistujia kuvaavien tyypikuvausten kautta. Ensimmäinen tyypikuvaus käsittelee teoriaan nojaten sellaisia osallistujia, jotka olisivat valmiita osallistumaan keskustelutilaisuuksien, työpajojen ja muiden läsnäoloa vaativien osallistumistapojen kautta osallistuvaan budjetointiin. Tämän jälkeen muodostetaan toinen tyypikuvaus sellaisista potentiaalisista osallistujista, jotka olisivat valmiita osallistumaan sähköisten ja läsnäoloa vaatimattomien menetelmien kautta osallistuvaan budjetointiin.

Tyypikuvauksiin on otettu mukaan ne vastaajat, jotka ovat olleet jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä kysyttäessä halua osallistua kyseisten menetelmien kautta osallistuvaan budjetointiin. Analyysin abstrahointivaiheessa erityisessä tarkastelussa on etenkin halu vaikuttaa itsensä lisäksi

sosiaaliseen ympäristöönsä sekä suhtautuminen vuorovaikutuksen merkitykseen osana osallistumista. Sosiaalisten ja vuorovaikutuksellisten tekijöiden kautta voidaan tulkita millaisena näiden osallistujatyyppeiden näkemykset ja mielipiteet näyttäytyvät suhteessa deliberatiivisiin demokratiateorioihin ja etenkin Barberin vahvan demokratian teoriaan.

4.2.1 Keskustelutilaisuudet mahdollistavat laaja-alaisen mielipiteiden vaihtamisen

Kyselyyn vastanneista 114 oli kiinnostuneita keskustelutilaisuuksista, työpajoista tai muista läsnäoloa vaativista osallistumistavoista. He muodostavat siten potentiaalisen osallistujajoukon näitä läsnäoloa vaativia osallistumistapoja hyödyntäville osallistuvan budjetoinnin hankkeille, tarjoten siten tämän analyysin kautta tietoa millaiset tekijät vaikuttavat heidän osallistumiseensa ja millaisena he kokevat vuorovaikutuksen roolin osana osallistavien hankkeiden käytäntöjä.

Mielenkiintoisimmat käyttökohteet, joihin he haluaisivat vaikuttaa ovat asuinalueen kehittäminen sekä koko kaupungin kehittäminen ja kertaluontoiset hankkeet. Osallistumisvaiheista ylivoimaisesti kiinnostavin oli lopulliseen päätöksentekoon osallistuminen. Sen lisäksi yli 60 prosenttia vastanneista oli kiinnostuneita myös alkuvaiheen ideoinnista ja erilaisten vaihtoehtojen arvioinnista. Ajankäytöllisesti he ovat valmiita käyttämään keskimäärin enintään 2-5 tuntia kuukauden aikana osallistumiseensa. Nämä vastaukset osoittavat, että mielenkiintoisimmat kohteet, joihin he haluavat vaikuttaa liittyvät oman asuinalueen tai kaupungin kehittämiseen, esimerkiksi kertaluontoisten hankkeiden kautta.

Vastausten perusteella siis lähes jokainen näistä potentiaalisista läsnäoloa vaativiin osallistumistapoihin osallistujista olisi valmis osallistumaan päätöksentekoon, ja hyvin moni myös olemaan mukana ideointivaiheessa ja erilaisten vaihtoehtojen arvioinnissa. Ajankäytöllisesti he eivät kuitenkaan ole valmiita käyttämään kovinkaan paljon aikaa osallistumiseensa, jolloin haasteeksi muodostuu millaisin tavoin osallistuvan budjetoinnin hankkeet käytännössä toteutetaan, jotta ne keskittyisivät ihmisiä kiinnostaviin kohteisiin, osallistujat pääsisivät vaikuttamaan vaiheessa, jonka he kokevat mielenkiintoiseksi. Lisäksi vastaajille oli tärkeää, että heidän mielipiteillään on merkitystä lopputuloksen kannalta.

Tarkasteltaessa vaikutushalukkuutta sosiaalisen ympäristön näkökulmasta läsnäoloa vaativia osallistumistapoja suosivat tamperelaiset ovat hyvin kiinnostuneita vaikuttamaan itseään koskevien asioiden lisäksi myös heidän läheisiään koskeviin asioihin. Suurin osa heistä on myös kiinnostunut vaikuttamaan asuinalueensa ja kaupunkinsa kehitykseen. Heillä on siten halua vaikuttaa sosiaalisen ympäristönsä hyvinvointiin sekä halua kehittää asuinalueestaan ja kaupungistaan heille parempia paikkoja elää ja asua. Tämä on erinomainen lähtökohta osallistumisen suhteen, sillä heiltä löytyy halua ja mielenkiintoa vaikuttaa näihin asioihin. Tämä tarkoittaa sitä, että he ovat hyvin

potentiaalisia osallistujia osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin, jotka koskettavat henkilökohtaisesti heidän tai läheistensä elämää esimerkiksi asuinaluetta tai kaupunkia koskevien päätösten kannalta.

Läsnäoloa vaativien osallistumistapojen potentiaalisten osallistujien vastauksista oli selkeästi nähtävissä millaisia osallistumiseen liittyviä käytännön ratkaisuja he preferoivat. Vastaajista hieman yli 88 prosenttia haluaisi osallistua ennestään tuntemiensa ihmisten kanssa, kun taas 62 prosenttia haluaisi osallistua ennestään tuntemattomienkin ihmisten kanssa erilaisiin läsnäoloa vaativiin tilaisuuksiin. Ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa osallistuminen rajoittaisi siten osallistumista noin 30 prosentilta potentiaalisista osallistujista. Osallistujien ikärakenteella ei ollut havaittavissa yhtä suurta merkitystä, sillä noin 86 prosenttia vastaajista haluaisi osallistua itsensä kanssa saman ikäisten kanssa, ja hieman yli 75 prosenttia olisi valmis osallistumaan kaikenikäisten kanssa. Läsnäoloa vaativien osallistumistapojen kriittisin tekijä vaikuttaa vastausten perusteella olevan osallistujamäärän suuruus, sillä yli 94 prosenttia vastaajista haluaisi osallistua tilaisuuksiin, joissa on pieni määrä ihmisiä, kun taas vain noin 50 prosenttia haluaisi osallistua suurten osallistujamäärien tilaisuuksiin. Tilaisuuksien suuret osallistujamäärät voivat siten tiputtaa osallistujahalukkuutta melkein puolella näistä läsnäoloa vaativien osallistumistapojen potentiaalisista osallistujista. Näiden tulosten kautta pystytään tulkitsemaan, että täydellinen keskustelutilaisuus, työpaja tai muu läsnäoloa vaativa osallistumisen muoto olisi sellainen, johon olisi mahdollista osallistua ennestään tuntemien ihmisten kanssa ja jonka osallistujamäärät eivät olisi suuria. Lisäksi pienelle joukolle potentiaalisista osallistujia oli merkitystä myös osallistujien iällä.

Potentiaaliset osallistujat pitivät myös hyvin tärkeänä, että ihmiset keskustelevat yhdessä asuinaluettaan ja kaupunkiaan koskevista asioista. Jo pelkästään halu osallistua läsnäoloa vaativiin osallistumistapoihin kuten keskustelutilaisuuksiin ja työpajoihin kertoo osaltaan myös siitä, että näillä potentiaalisilla osallistujilla on halua keskustella asioista vuorovaikutuksellisesti muiden kanssa ja tuoda sitä kautta omia mielipiteitään ja näkemyksiään esiin sekä kuulla millaisia sanottavaa muilla ihmisillä on asioiden suhteen. Tästä huolimatta yllä kuvatut tulokset osoittavat, että tilaisuuksien käytännön järjestelyilläkin on merkitystä eikä voida pelkästään luottaa siihen, että ihmiset osallistuivat vain tarjolla olevan vaikuttamismahdollisuuden ansiosta. Mahdollisuus päästä vaikuttamaan yhteisiin asioihin keskustelun keinoin toimii motivaationa osallistua, mutta läsnäoloa vaativien tilaisuuksien on oltava sellaisia, että niissä ei olisi osallistumista rajoittavia tekijöitä vaan ne ottaisivat mahdollisimman monipuolisesti huomioon ihmisten preferenssit.

4.2.2 Sähköiset alustat tarjoavat rajallisen mahdollisuuden vuorovaikutukseen

Sähköisiä osallistumistapoja suosivia tamperelaisia oli kyselyyn vastanneiden keskuudessa 312 muodostaen potentiaalisen osallistujajoukon sähköisille osallistumistavoille, joihin osallistuminen ei vaadi läsnäoloa. Analyysin tässä vaiheessa heidän kauttaan on mahdollista saada sellaista tietoa, joka

osoittaisi millaisia sähköisiin osallistumismenetelmiin liittyviä asioita he preferoivat ja millaisena vuorovaikutuksen rooli näissä menetelmissä näyttäytyy.

Sähköisiä osallistumistapoja suosivat ovat kiinnostuneimpia oman asuinalueensa ja koko kaupungin kehittämisestä sekä kertaluontoisesti toteutettavista hankkeista. Lisäksi kunnan jonkin toimialan määrärahojen käytön suunnittelu sai myös osakseen kannatusta yli 40 prosentilta vastanneista. Osallistumisen vaiheista lähes jokaista vastannutta kiinnosti lopulliseen päätöksentekoon osallistuminen. Sen lisäksi alkuvaiheen ideoinnista oli kiinnostunut 58 prosenttia vastanneista, ja erilaisten vaihtoehtojen arvioinnista ennen lopullista päätöksentekoa 46 prosenttia vastanneista. Ajankäytön suhteen lähes 70 prosenttia vastaajista oli valmis käyttämään ainoastaan yhden tunnin tai vähemmän osallistumiseensa kuukauden aikana. Tämä on huomattavasti pienempi määrä verrattuna läsnäoloa vaativien osallistumistapojen potentiaalsiin osallistujiin, jotka olivat valmiita käyttämään keskimäärin 2-5 tuntia kuukaudessa. Sähköisiä osallistumistapoja suosivat tamperelaiset olisivat näiden vastausten perusteella valmiita osallistumaan hankkeisiin, jotka tähtäävät asuinalueen kehittämiseen, kaupungin kehittämiseen tai erilaisten kertaluontoisesti toteutettavien hankkeiden kautta saataviin hyötyihin ja joissa heillä on ainakin lopullinen päätösvalta käytettävissään. Tällainen hanke ei saisi kuitenkaan viedä osallistujan ajasta kuin enintään yhden tunnin kuukauden aikana. Käytettävissä oleva enimmäisaika asettaa tällaiselle hankkeelle haasteita, mutta samalla sähköiset osallistumistavat jotka eivät vaadi osallistujilta läsnäoloa antavat uudenlaisia mahdollisuuksia sellaisen toteuttamiseen.

Sosiaalisen ympäristön näkökulmasta tarkasteltuna sähköisiä osallistumistapoja suosivat tamperelaiset ovat erittäin kiinnostuneita vaikuttamaan henkilökohtaisesti itseään koskeviin asioihin sekä sen ohella heidän läheisiään koskeviin asioihin. Suurin osa vastaajista oli kiinnostunut vaikuttamaan myös oman asuinalueensa tai koko asuinkaupunkinsa asioihin. He ovat siten se potentiaalinen osallistujajoukko, jotka olisivat valmiita osallistumaan osallistuvan budjetoinnin sähköisesti toteutettaviin hankkeisiin, joiden kautta pyritään kehittämään asuinaluetta tai koko kaupunkia yhdessä tehtyjen päätösten kautta.

Sähköisiä osallistumistapoja suosivat potentiaaliset osallistujat antoivat vastauksissaan tärkeää tietoa siitä millaisia asioita he preferoivat osallistuessaan ja millaiset tekijät voivat muodostua osallistumista rajoittaviksi. Vastaajista yli 70 prosenttia haluaisi mahdollisuuden osallistua sähköisiin osallistumistapoihin anonymisti, eli ilman että heidän tulisi tunnistautua omalla nimellä. Tällä olisi suoraa vaikutusta osallistujien väliseen vuorovaikutukseen. Vastaavasti 40 prosenttia koki, että tunnistautuminen omalla nimellä olisi kuitenkin hyvä ratkaisu. Mahdollisuus käydä keskustelua muiden osallistujien kanssa sähköisten alustojen kautta kiinnosti noin 56 prosenttia vastaajista. Sähköisten osallistumistapojen avoimuuden suhteen vastauksissa ilmeni, että 68 prosenttia haluaisi mielipiteiden olevan vain muiden osallistujien nähtävillä eli sähköisten alustojen

olevan ainakin jollain tasolla suljettu hankkeen ulkopuolisilta ihmisiltä. Yli 74 prosenttia vastaajista haluaisi osallistua ilman, että heidän tulisi olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, joka tarkoittaa siis sitä ettei osallistumiseen tulisi sitoa velvoitetta käydä keskustelua muiden osallistujien kanssa. Sähköisten osallistumistapojen potentiaalisille osallistujille ihanteellisin osallistumistapa olisi tämän perusteella sähköinen alusta jonka kautta osallistuminen tapahtuisi anonymisti, ja joka mahdollistaisi keskustelun käymisen, mutta ei kuitenkaan velvoittaisi osallistujia osallistumaan siihen. Sähköisen alustan tulisi olla myös ainakin jollain tasolla suljettu, jotta hankkeen ulkopuolisilla ei olisi mahdollisuuksia nähdä yksittäisten osallistujien henkilökohtaisia mielipiteitä ennen tulosten julkistamista seuraavia vaiheita varten.

Sähköisten osallistumistapojen potentiaaliset osallistujat pitivät hyvin tärkeänä, että ihmiset keskustelevat yhdessä asuinaluettaan ja kaupunkiaan koskevista yhteisistä asioista. Tämä on jokseenkin ristiriidassa sen kanssa, että he eivät kuitenkaan haluaisi osallistuvan budjetoinnin hankkeissa olevan velvoitetta olla vuorovaikutuksessa muiden osallistujien kanssa. He kuitenkin haluaisivat keskustelumahdollisuuden olevan olemassa, joka mahdollistaisi siten mielipiteiden vaihtamisen ja vuorovaikutuksen jos osallistuja itse kokee siihen tarvetta. Motivaationa osallistumiselle vaikuttaisikin olevan mahdollisuus päästä päättämään yhteisistä asioista, eikä niinkään olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja kuulla muiden näkökulmia ja mielipiteitä asioiden suhteen. Tämä on ristiriidassa ainakin jollain tavalla ristiriidassa deliberatiivisten demokratiateorioiden ja etenkin Barberin vahvan demokratian teorian osallisuuden ihannemallien kanssa, jotka korostavat vuorovaikutuksen merkitystä ja ihmisten pyrkimystä toistensa ymmärtämiseen ja siirtymistä konflikteista yhteisesti jaettuun konsensukseen.

4.3 Yhteenvetoa analyysin tuloksista

Suomessa on viime vuosina järjestetty useita erilaisia osallistuvan budjetoinnin kokeiluja, joiden loppuraporteissa on reflektoitu kansalaisten osallistumisen mahdollisuuksia. Selvitykseni mukaan pohdintaa on yleisesti tehty kuitenkin hankkeissa työskentelevien kuntien viranhaltijoiden näkökulmasta ja kansalaisten oma ääni ei ole sellaisenaan päässyt juuri kuuluviin. Tämä pro gradu – tutkielma on paneutunut tähän ongelmaan ja tarkastellut kuntalaisten suoria näkökulmia osallistuvaan budjetointiin osallistumista mahdollistavista ja rajoittavista tekijöistä. Lisäksi erityisessä tarkastelussa on ollut vuorovaikutuksen rooli osallistuvan budjetoinnin prosesseissa.

Kokonaisuudessaan tutkimus osoitti, että deliberatiivisten demokratiateorioiden valossa tarkasteluna kansalaisten osallistumiseen osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin ja erityisesti hankkeisiin liittyvään vuorovaikutukseen liittyy useita mahdollisuuksia mutta myös haasteita. Julkisissa keskusteluissa on usein mukana lähinnä poliittisesti aktiivisia ja vahvoja ja vakiintuneita mielipiteitä omaavia osallistujia. Jos osallistujajoukko on monimuotoista, keskustelutilaisuuksien aika ei riitä

osallistujille muiden näkemysten omaksumiseen, ymmärtämiseen tai reflektointiin. Toisaalta ihmiset eivät halua osallistua pitkäkestoisiin tilaisuuksiin. Mielipidekyselyt sen sijaan vaativat ihmisiltä välittömiä mielipiteitä asioista joista heillä on vain hyvin vähän tai ei lainakaan tietoa, eikä heillä ole mahdollisuutta peilata näkemyksiään relevanttiin tietoon tai muiden näkemyksiin. Mielipidekyselyissä ei myöskään ole mahdollisuutta tai velvollisuutta artikuloida, puolustaa tai testata omia mielipiteitä ja päätöksiä, joka johtaa empatiakyvyttömyyteen muita kohtaan, käytettävissä olevan tiedon vähyyteen sekä tarpeettomuuteen muovata omia näkemyksiään. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna keskeiseksi kysymykseksi nouseekin se, millä tavalla osallistuvaa budjetointia voitaisiin toteuttaa, jotta mukana olisi keskustelua sekä mahdollisimman monipuolinen joukko erilaisia ihmisiä eri sosiaaliluokista. Lisäksi kaiken tämän ohella osallistujilla pitäisi olla myös halua ja kykyä omaksua muiden mielipiteitä. Keskeinen kysymys tulevaisuudessa onkin, onko yhtälö mahdollinen?

Uuden kuntalain myötä osallisuudesta on tullut kansalaisten entistä vahvempi oikeus ja kunnat on velvoitettu kehittämään kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia. Kyselyn tulosten perusteella pelkkä oikeuden saaminen ei kuitenkaan itsessään ratkaise osallisuuden muun muassa kuntalaisten passiivisuuteen liittyviä ongelmia vaan kuntalaisten on oltava myös itse valmiita ottamaan vastuuta osallistumisesta. Osallistuminen vaatiikin aina kansalaisilta vähintään jonkin asteista viitseliäisyyttä. Osallistuvan budjetoinnin hankkeiden tulevaisuuden suunnittelijoiden haasteena onkin, millä tavoin osallistumisen kynnystä voitaisiin alentaa vastaamaan kansalaisten viitseliäisyyden tasoa. Tutkimuksen tulosten perusteella kuntalaisten näkökulmat osallistumiseen olivat moninaisia ja osallistumishalukkuus vaihteli suuresta aktiivisuudesta mahdollisimman helppoon, nopeaan ja vaivattomaan osallistumiseen.

Osallistuva budjetointi tavoittelee osallistuminen arkipäiväistymistä, tarjoamalla ihmisille mahdollisimman paljon puitteita toimia yhteisten asioiden kehittämiseksi omassa ympäristössään. Parhaimmillaan osallistuva budjetointi lisääkin kansalaisten ymmärrystä kuntien budjetista ja muuttaa asukkaiden ja kunnan viranhaltijoiden suhdetta pysyvästi lähemmäksi toisiaan. Tähän päivään mennessä Suomessa toteutettuja osallistuvan budjetoinnin hankkeita yhdistävänä tekijänä on kuitenkin ollut hankkeiden vähäinen osallistujamäärä, mikä ei kuitenkaan tarkoita etteivät hankkeet olisi olleet onnistuneita (ks. esim. Koivumäki 2015, Ahonen & Rask 2019, 13). Myös Tampereella järjestetyn Oma Tesoma-hankkeen loppuraportissa keskeisenä epäonnistumisena todetaan työpajavaiheessa pieneksi jäänyt osallistujamäärä. Työpajoihin ei oltu saatu aktivoitua mukaan nuoria aikuisia ja nuoria perheitä, joita tiedettiin Tesoman alueella asuvan paljon. Kyseiset ryhmät olivat kuitenkin vastanneet alkuvaiheen kyselyyn, jonka kautta tulleet ehdotukset käsiteltiin samantarvoisena työpajoissa syntyneiden ehdotusten kanssa. Lopullisessa päätösvaiheessa kukaan ei kuitenkaan ollut pitämässä näiden ideoiden puolia, ja rahamäärän käytöstä olikin lopulta päättämässä varsin pieni joukko ihmisiä, jotka olivat alueen varttuneempia asukkaita. (Koivumäki 2015, 14-15)

Vähäinen osallistujien määrä on myös suorassa linjassa kyselyyn vastanneiden tamperelaisten vastauksissa. Kyselyyn vastanneiden etukäteistuntemusta tarkasteltaessa oli selkeästi havaittavissa, että vain harvat olivat ennestään kuulleet osallistuvasta budjetoinnista ja vain hyvin pieni prosentti vastaajista tiesi mistä siinä on kyse. Tämä koski kaikkia ikäryhmiä sukupuolesta ja koulutustaustasta riippumatta. Lisäksi vain viisi vastaajista kertoi osallistuneensa osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen, vaikka lähes kolmella kymmenellä vastaajalla olisi kyselyn vastausten perusteella ollut mahdollisuus osallistua johonkin osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen. Kyselyssä oli runsaasti myös sellaisia vastaajia, jotka eivät osanneet sanoa onko heillä ollut mahdollisuus osallistua johonkin osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen.

Ei ole järjestetty	Ei ole ollut mahdollisuutta osallistua	Tiedonpuute
Ei ole tullut vastaan		
En ole tiennyt mahdollisuudesta osallistua	Ei ole saanut riittävästi tietoa	
En ole tiennyt kuinka päästä mukaan		
Olisin ollut kiinnostunut osallistumaan		
En ole saanut tietoa		
Hanke ei kohdistunut minuun	Hanke ei ole ollut henkilökohtaisesti sopiva	Elämäntilanne ja henkilökohtaiset syyt
Ei ole järjestetty sopivaa hanketta		
Hanke ei koskenut suoraan minua		
Ei ole aikaa osallistua	Ei ole aikaa osallistua	
Liian kiire		
Lapsiarjessa ei ole aikaa osallistua	Elämäntilanne ei mahdollista osallistumista	
Lasten kanssa vaikea osallistua		
Liian vaikea osallistua opiskelun takia		
Liian vaikea osallistua työn takia		
Töiden jälkeen ei jaksaa lähteä osallistumaan		
Hanke oli liian monivaiheinen	Hanke oli liian monivaiheinen ja raskas	Epäsopiva osallistumismuoto
Projektit ovat liian raskaita		
Vie liikaa aikaa		
Prosessit ovat liian vaikeita	Osallistuminen oli liian vaikeaa	
Osallistuminen oli liian vaikeaa		
Osallistuminen oli liian monimutkaista		
Osallistuminen oli tehty liian hankalaksi		
Tekniset ongelmat estivät osallistumisen	Tekninen ongelma	
Projektit eivät ole tehokkaita	Hankkeet eivät toimi	Merkityksettömyys
Hankkeet toteutetaan päättäjien ehdoilla		
Kansalaisia ei kuunnella		
Osallistumisesta ei ole hyötyä		
Hankkeet lapsenkengissä		
Tulosta ei tule		
Eivät toimi käytännössä		
Ei keskustella asiallisesti	Heikko keskustelukulttuuri	Vuorovaikutus ei toimi
Liikaa riitelyä		
Ei kannata mennä riittelemään		
En jaksaa mennä väittelemään		
Osallistuminen kiinnostaa mutta keskustelu ei	Suuri osallistujamäärä	
Liian paljon osallistua		
Vaikea saada ääntä kuuluviin		
Sosiaaliset tilanteet pelottavat		
Pienellä ihmisellä ei vaikutusmahdollisuuksia suuressa joukossa		
Haluaisin osallistua kotoa käsin	Ei sähköistä osallistumismahdollisuutta	Sähköisten osallistumismahdollisuuksien puute
Mahdollisuus osallistua myös sähköisesti		

Taulukko 12. Syitä osallistuvaan budjetointiin osallistumattomuuteen.

Taulukko 12 kuvaa tutkimukseen osallistuneiden vastaajien vapaassa tekstikentässä kertomia syitä osallistuvaan budjetointiin osallistumattomuuteen. Vapaaseen tekstikenttään vastasi yhteensä 42 vastaajaa. Vastaukset on analysoitu teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla siten, että vastaukset on

ensin ryhmitelty ja sen jälkeen muodostettu niistä alaluokkia ja teoriaan perustuvia pääluokkia. Vapaan tekstikentän kautta vastauksista nousi esiin monipuolisesti erilaisia syitä osallistumattomuuden taustalla. Ongelmina vastauksissa korostuivat näkemykset joiden mukaan osallistavat hankkeet ovat liian pitkiä ja monimutkaisia prosesseja. Keskustelukulttuuriin liittyvät ongelmat, kuten keskustelutilaisuuksien riittäisyys nousivat myös esiin. Analyysin perusteella keskeisimpiä syitä osallistumattomuudelle olivat tiedonpuute, elämäntilanne ja henkilökohtaiset syyt, epäsoviva osallistumismuoto, hankkeiden kokeminen merkityksettömiksi, vuorovaikutuksen toimivuuteen liittyvät ongelmat ja sähköisten osallistumistapojen puute. Tulikintani mukaan osallistuvan budjetoinnin tulevaisuuden hankkeiden järjestämisen kannalta merkittävimpiä olivat kuitenkin erityisesti vastaukset, joissa vastaaja kuvaili osallistumista ajatuksensa mukaan liian raskaaksi ja aikaa vieväksi vaikka olisikin kiinnostunut osallistumaan ja vaikuttamaan.

Vapaan tekstikentän vastaukset kertovat osallistumattomuuden taustalla olevista asioista ja syistä. Monet vastauksista olivat samankaltaisia valmiiksi annettujen vaihtoehtojen kanssa, joka viittaa siihen, että vastaajat ovat halunneet muotoilla vastauksiaan omin sanoin painottaakseen tiettyjä asioita. Usealla vastaajalla oli esimerkiksi tarve korostaa elämäntilanteensa merkitystä, jota voi pitää osallistumisen aikaa vievyyden laajemmin ilmaistuna synonyyminä. Vastauksensa kautta he nostivat kuitenkin esiin erityisesti lapsiperheiden ja opiskelijoiden aseman, ja siten huomion kiinnittämisen siihen kuinka nämä ryhmät otetaan osallistuvassa budjetoinnissa huomioon. Vastaajien tarve korostaa yksilöllisten elämäntilanteidensa merkitystä voidaan rinnastaa Barberin vahvan demokratian teorian saamaan kritiikkiin siitä, että kollektiivinen tahto voi jättää yksilöiden oikeudet merkityksettömään rooliin ja esimerkiksi vähemmistöjen edustajien asema voi jäädä huomioimatta. Kokonaisuutta arvioiden avoimen tekstikentän vastauksissa nousi esiin myös vuorovaikutuksellisuuden kautta yhteys deliberatiivisten demokratiateorioiden mukaisiin osallistumisen tapoihin. Yksi suurimmista pääluokista liittyi kirjaimellisesti vuorovaikutuksen toimimattomuuteen, joka viittaa keskusteluun pohjautuvien osallistumistapojen ongelmallisuuteen ryhmäkokojen kasvaessa ja keskustelukulttuurin tukiessa vain tietynlaista viestintää.

Kyselyn vastauksissa Oma Tesoma –hankkeeseen osallistumiseen motivoineena tekijänä hankkeeseen osallistuneet kertoivat mahdollisuuden vaikuttaa oman asuinalueensa asioihin. Osa osallistuneista oli kuitenkin osallistunut vain hankkeen alkuvaiheen tapahtumiin. Suuren osallistujamäärän tavoittamiseksi Oma Tesoma-hankkeen työpajat järjestettiin eri puolilla Tesomaa käyttäen erilaisia työtapoja ja myös jalkautuen alueelle. Tiedotuksen rooli ja erilaisten viestintäkanavien käyttäminen eri kohderyhmien tavoitteluksi koettiin kuitenkin kriittiseksi tekijäksi, joka vaikutti ihmisten osallistumisaktiivisuuteen. Lisäksi kireät aikataulut ja niukat henkilöstöresurssit vaikuttivat uudenlaisten sähköisten työvälineiden, tiedotuskanavien, verkko-osallistumisen keinojen ja mobiilisovellusten hyödyntämiseen liittyviin ongelmiin. (Koivumäki 2015, 14-15)

Vaikutushalukkuuteen liittyvissä kysymyksissä eri ikäryhmiä yhdisti se, että aiemmin kansalaisia osallistaviin hankkeisiin ja projekteihin osallistuneet olivat kiinnostuneita vaikuttamaan henkilökohtaisten asioidensa ja lähipiirinsä asioiden lisäksi laajemmin asuinalueen ja kaupungin kehittämiseen liittyviin asioihin. Osallistaviin hankkeisiin osallistumattomien, joista tässä tutkimuksessa käytetään nimitystä passiiviset, vastauksissa nousi esiin selkeä halu vaikuttaa omaan sosiaaliseen ympäristöönsä, eli henkilökohtaisiin ja lähipiirinsä asioihin. Sen sijaan halu vaikuttaa asuinalueen ja kaupungin asioihin jakoi laajasti mielipiteitä jokaisessa ikäryhmässä. Tämä on hyvin mielenkiintoinen havainto sen kannalta, että osa vastaajista ei koe asuinalueensa kehityksen vaikuttavan omaan tai lähiympäristönsä elämään siinä määrin, että he kokisivat tarpeelliseksi vaikuttaa tähän kehitykseen mahdollisuuden saadessaan.

Kysyttäessä tarkemmin osallistuvan budjetoinnin käyttökohteita aktiiviset olivat kaikissa ikäryhmissä hyvin kiinnostuneita jokaisesta valittavissa olevista käyttökohteista, joita olivat asuinalueen kehitys, koko kaupungin kehitys, kertaluontoiset hankkeet sekä kunnan jonkin toimialan määrärahojen käytön suunnittelu. Passiiviset sen sijaan olivat jokaisessa ikäryhmässä vähemmän kiinnostuneita useasta eri käyttökohteesta, ja moni olikin valinnut vain yhden tai kaksi valittavana olevista vaihtoehtoista. Heidän osaltaan suosituimmat kohteet olivat asuinalueen kehittäminen sekä kertaluontoiset hankkeet. Vapaan tekstikentän kautta tulleissa vastauksissa korostuivat myös halu vaikuttaa henkilökohtaisesti tärkeisiin asioihin sekä haluttomuus osallistua lainkaan osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin. Mielenkiintoinen havainto on se, että vaikka asuinalueen kehittäminen jakoi passiivisten mielipiteitä kysyttäessä vaikutushalukkuutta, oli se silti käyttökohteista suosituin vaihtoehto kaikissa ikäryhmissä. Passiivisillakin on siten havaittavissa jonkinlaista halua vaikuttaa ainakin asuinalueensa kuntalaisia koskeviin yhteisiin asioihin. Tavoiteltaessa laajasti osallistujia osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin sen käyttökohteena tulisi tämän tutkimuksen tulosten perusteella olla asuinalueen kehittäminen.

Osallistuvan budjetoinnin eri vaiheiden suhteen kaikkien ryhmien mielestä suosituin vaihtoehto oli olla mukana lopullisessa päätöksenteossa. Sen lisäksi alkuvaiheen ideointi sai myös osakseen hyvin paljon mielenkiintoa. Vaihtoehtojen arviointi ennen lopullista päätöksentekoa kiinnosti etenkin 49-64-vuotiaiden ryhmän vastaajia, ja myös jonkin verran muitakin ikäluokkia. Sen sijaan alkuvaiheen ideoinnin jälkeen tapahtuvan ideoiden jatkokehittely sai osakseen hyvin vähän mielenkiintoa kaikissa ikäryhmissä. Aktiivisten vastauksissa ilmeni, että he olivat hyvin paljon laajemmin kiinnostuneita useasta eri vaiheesta, kun taas passiivisten kohdalla kiinnostus kohdistui lähinnä lopullisen päätöksenteon ympärille. Tästä voidaan tehdä tulkinta, jonka mukaan osallistuvan budjetoinnin monivaiheisuus on yksi suurimmista rajoittavista tekijöistä etenkin niiden ihmisten suhteen, jotka eivät ole aiemminkaan osallistuneet kansalaisia osallistaviin hankkeisiin tai projekteihin.

Ajankäytön suhteen vastauksissa korostuivat huomattavan pienet kuukauden aikana käytettävissä olevat tuntimäärät. Vastauksissa ilmeni selkeästi, että nuoremmat ikäryhmät olivat valmiimpia käyttämään vähemmän aikaa verrattuna vanhempiin ikäryhmiin. Sen lisäksi aktiiviset olivat hieman valmiimpia käyttämään enemmän aikaa kuukauden aikana, kuin passiivisten ryhmään kuuluvat vastaajat. Osallistuvan budjetoinnin hankkeet ovat yleensä olleet hyvin monivaiheisia ja aikaa vieviä prosesseja. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella hankkeiden tulisikin viedä osallistujaa kohden vain noin yhden tunnin kuukaudessa, jotta mahdollisimman moni olisi valmis osallistumaan siihen. Tätäkin pienemmät ajat tukisivat etenkin passiivisten ryhmän saamista mukaan osallistumaan.

Tämän tutkimuksen tuloksista voidaankin huomata, että pienemmästä määrällisestä edustuksesta huolimatta aktiiviset kansalaisen suhtautuivat kyselyssä kaikkiin osallistuvan budjetoinnin toteutustapoihin verrattuna passiivisia positiivisemmin ja olivat valmiita käyttämään osallistumiseen ja yhteisen keskustelun käymiseen enemmän aikaa monipuolisempien menetelmien avulla. Lisäksi erityisesti läsnäoloa vaativat osallistumistavat vetävät kyselyn tulosten perusteella puoleensa huomattavasti innokkaammin jo valmiiksi aktiivisia kansalaisia. Liberaalin hallinnan ajattelumallien perusteella voitaisiin ajatella, että aktiivisten kansalaisten mielipiteiden kasautuminen ei ole ongelma, mikäli jokaisella on ollut oikeus osallistumiseen ja osallistumisen mahdollisuuksista on tiedotettu laajasti. Barberin vahvan demokratian teorian mukaan osallisuuden kasautumisen ilmiöön olisi kuitenkin oleellista puuttua ja kuntien viranhaltijoiden olisi tärkeää aktiivisesti kehittää kuntalaisten osallistamisen tapoja. Lisäksi kyselyn tulokset osoittivat, että myös liberaalin hallinnan ajattelumallin mukaisessa tiedotuksessa on ollut jo tähän mennessä ongelmallista jopa se, että kansalaiset eivät tiedä mitä osallistuva budjetointi tarkoittaa. Tutkimuksen tulosten perusteella siten sekä osallistumisen prosessien että osallistumisen käytännön toteutuksessa mahdollistuvan vuorovaikutuksen ja deliberaation varmistamiseksi olisi tulevaisuuden hankkeiden suunnittelussa ja järjestämisessä tärkeää panostaa erityisesti riittävän tiedon saamisen turvaamiseen. Tietoisuus on siten perusta sekä itse osallistumiselle mutta myös mahdollisuudelle osallistumisen erilaisissa toteutustavoissa käytävälle vuorovaikutukselliselle keskustelulle.

Barberin vahvan demokratian teorian mukaisesti kansalaisten osallistumisessa tulisi pyrkiä luovaan konsensukseen keskustelujen, yhteistyön ja yhdessä tehtävien päätösten avulla. Barberin teoriassa keskeisenä asiana korostui myös kansalaisten aktiivisen osallistumisen merkitys monivuotisiin prosesseihin. Peilattaessa tässä tutkimuksessa esiin nousseita ilmiöitä näihin Barberin näkökulmiin voidaan todeta, että myös tutkimukseen osallistuneet kansalaiset jakoivat Barberin ajatuksen yhteisesti tehtävien päätösten tärkeydestä. Lisäksi kansalaiset toivoivat osallistuvan budjetoinnin projekteilta jatkuvuutta ja kuntien sitoutumista yhteisen budjettivastuun jakamiseen. Toisin kuin Barberin teoriassa kansalaiset eivät kuitenkaan olleet valmiita käyttämään osallistumiseen kovin paljoa aikaa tai sitoutumaan itse monivuotisiin projekteihin. Tutkimukseen osallistuneiden vastauksissa korostuikin, että osallistumisen kannalta kuntalaiset toivoivat projektien olevan lyhyitä,

keskimääräiseltä ajankäytöltään kevyitä ja että osallistumisen tulokset olisi havaittavissa käytännössä osallistumisen jälkeen. Siten Barberin teoria pitkäjänteisestä ja yhteisymmärrykseen pyrkivästä keskustelusta ei osoittautunut kansalaisten mielestä toimivaksi.

Kyselyyn vastanneita tamperelaisia yhdisti mielipide siitä, että asukkaiden välinen vuorovaikutus koettiin tärkeäksi yhteisten asioiden hoitamisen kannalta. Tämä kertoo osaltaan siitä, että asukkaat kokevat keskustelujen käymisen asuinalueen ja kaupungin nykytilasta ja sen kehittämisestä tärkeänä. Samaan aikaan tulos on kuitenkin hieman ristiriidassa sen suhteen, että halu osallistua läsnäoloa vaativiin osallistumisen muotoihin tai vuorovaikutukseen muiden kanssa on alhainen. Lisäksi osallistumiseen kuukauden aikana käytettävissä oleva aika oli yllättävän vähäistä, jonka taustalla ovat ihmisten elämäntilanteiden lisäksi todennäköisesti myös kokemukset osallistumisen merkityksettömyydestä. Näin ollen voidaan todeta, että vaikka asukkaat kokevatkin vuorovaikutuksen ja vuorovaikutusmahdollisuuksien olemassa olon tärkeäksi, vain hyvin pienellä joukolla on oikeasti aikaa ja halua osallistua vuorovaikutusta vaativien menetelmien kautta yhteisten asioiden kehittämiseen.

Useat kyselyyn osallistujat nostivat vastauksissaan esiin keskustelutilaisuuksien vuorovaikutukseen liittyviä ongelmia. Koettuja ongelmia olivat esimerkiksi, että keskustelutilaisuudet eskaloituivat helposti liian kiivaaksi väittelyksi ja riitelyksi. Lisäksi koettiin, että keskustelutilaisuuksissa muihin osallistujiin suhtaudutaan hyvin kriittisesti ja esimerkiksi yhden vastaajan näkemyksen mukaan ”tällaisiin osallistuvat vain eläkeläiset ja fanaatikot”. Useat vastaajista korostivatkin sitä, että etenkin suurten osallistujamäärien keskustelutilaisuuksissa on vaikeaa saada omaa ääntä kuuluviin, eikä omia mielipiteitä edes välttämättä haluta sanoa ääneen kritiikin pelossa. Tämä on etenkin ongelma niille ihmisille jotka haluavat välttää joutumasta väittelyihin tai esimerkiksi kärsivät sosiaalisten tilanteiden pelosta vältellen ylipäänsä ihmiskontakteja.

Vuorovaikutukseen liittyvistä ongelmista huolimatta suurin osa vastaajista haluaisi, että heillä olisi mahdollisuus käydä keskustelua muiden osallistujien kanssa, mutta heillä ei olisi velvoitetta siihen. Tämä kertoo osaltaan siitä, että kyselyyn vastanneista useat olisivat ainakin alustavasti valmiita perustelemaan kantansa asioihin muille osallistujille tarpeen vaatiessa. Vuorovaikutuksen ei kuitenkaan tulisi vastaajien mukaan olla osallistumisen ehtona, jolloin keskustelutilaisuuksissani osallisuuden tunne olisi mahdollista saavuttaa myös pysymällä keskustelun ulkopuolella ja ohittamalla siten vuorovaikutukseen liittyvät haasteet.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat olleet esillä jo pitkään useissa hallitus- ja politiikkaohjelmissa (Lindholm 2012, 243). Tämä on näkynyt esimerkiksi jo vuonna 2014 tehdyssä demokratiapoliittisessa selonteossa, jonka mukaan kotimaisen demokratiapolitiikan keskiössä tulee olla hallinnon avoimuuden ja vuorovaikutteisuuden lisääminen sekä uudenlaisten vaikuttamis- ja osallistumiskeinojen kehittäminen kansalaisten liittämiseksi entistä tiiviimmin päätöksentekoon yhteisistä asioista (Valtioneuvoston demokratiaverkosto & Oikeusministeriö 2014). Tästä näkökulmasta osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kehittäminen olisi ensiarvoisen tärkeässä asemassa tulevaisuudessa.

Kansalaisten osallistumismahdollisuuksin kehittämiseksi tässä pääluvussa todetaan tutkimuksen tuloksista tehty keskeisimmät johtopäätökset sekä vastataan tutkimuskysymyksiin. Johtopäätökset rakentuvat tutkimuskysymyskohtaisesti siten, että jokainen luku vastaa omaan tutkimuskysymykseensä. Johtopäätökset yhdistävät tutkimuksen tulokset tutkielman alussa esitettyihin lähtökohtiin, teoreettiseen viitekehykseen ja käsitteistöön syventäen erittelyä tuloksista saadun tutkimustiedon avulla. Kaikella tällä tähdätään uudenlaisen tiedon esiin nostamiseen näkökulmiksi tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeita varten.

5.1 Kuntalaisten osallistumista rajoittavat ja mahdollistavat tekijät

Tutkimuksen tulosten perusteella kuntalaisten osallistumiseen osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin liittyy paljon osallistumista rajoittavia ja mahdollistavia tekijöitä. Analyysin perusteella vaikuttavimpia tekijöitä ovat erityisesti osallistumisen kohde, osallistumisen vaihe, osallistumiseen käytettävä aika ja osallistumisen käytännön toteutustapa. Tutkimuksen tuloksista voidaan tehdä johtopäätös, että mitä vahvempi yhteys osallistumisella on ihmisen omaan elämään sitä kiinnostuneempi hän on myös osallistumaan. Useat vastaajat mainitsivatkin vastauksissaan osallistumista rajoittavana tekijänä sen, että hanke ei kosketa heidän omaa elämäänsä. Osallistumisen mahdollistajana puolestaan koettiin se, että osallistuminen vaikuttaa suoraan joko omaan tai jonkun läheisen elämään.

Toteutetun kyselyn tulosten perusteella suurin ero aktiivisten ja passiivisten kansalaisten välillä on halutuissa osallistuvan budjetoinnin käyttökohteissa ja osallistumiseen käytettävässä ajassa. Aktiiviset olivatkin passiivisiin kansalaisiin verrattuna kiinnostuneempia useammista erilaisista käyttökohteista ja olivat valmiita keskimäärin käyttämään osallistumiseen huomattavasti enemmän aikaa kuin aktiiviset. Passiiviset osallistujat olivat sen sijaan lähinnä kiinnostuneita asuinalueen kehittämisestä ja kertaluontoisesti toteutettavista hankkeista. Lisäksi passiivisissa oli aktiivisiin verrattuna huomattavasti paljon enemmän vastaajia, jotka olivat valmiita käyttämään alle 30

minuuttia aikaa osallistumiseen kuukautta kohti. Kaikkiaan kaikkien vastaajien vastauksissa kuitenkin korostui, että osallistumisen tulisi onnistua melko nopeasti ja osallistumisen kohteen olla henkilökohtaisesti kiinnostava.

Sähköiset osallistumisen muodot, jotka eivät vaatisi läsnäoloa sai osakseen mielenkiintoa valtaosalta vastaajista. Osallistumisen muotojen suhteen oli havaittavissa, että vanhemmat ikäryhmät olivat nuorempia hieman kiinnostuneempia keskustelutilaisuuksista ja muista läsnäoloa vaativista osallistumistavoista. Sen ohella vanhemmat ikäryhmät olivat kuitenkin myös hyvin kiinnostuneita myös sähköisistä osallistumisen muodoista. Näiden tulosten pohjalta ylivoimaisesti suositumpi osallistumisen muoto olisikin sähköiset osallistumistavat, jotka eivät vaatisi osallistujilta läsnäoloa eivätkä ne myöskään vaatisi olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Anonyymien osallistumisten toivottiin olevan myös mahdollista. Keskustelumahdollisuus olisi oltava, mutta osallistujia ei tulisi vaatia käyttämään sitä vaan osallistumisen tulisi tapahtua jollain muulla tavalla. Yksi tällainen tapa voisi olla erilaisten vaihtoehtojen välillä äänestäminen, sillä se ei vaatisi osallistujalta kontaktia muihin osallistujiin eikä välttämättä vaatisi osallistujalta suurta ajankäyttöä. Valtaosa tähän kyselyyn vastaajista myös piti äänestämistä toimivana ratkaisuna päätettäessä yhteisistä asioista.

Tämän tutkimuksen tuloksista tehtyjen johtopäätösten mukaan tamperelaisten 18-64-vuotiaiden mielestä ihanteellinen osallistuvan budjetoinnin hanke, jonka kautta olisi mahdollista saada laajasti osallistujia kaikista ikäryhmistä sekä aktiivisten ja passiivisten joukosta, olisi erityisesti omaan asuinalueeseen sijoittuva kehityshanke. Hankkeessa tärkeää olisi erityisesti tunne siitä, että osallistuminen vaikuttaa heidän tai lähipiiriinsä henkilökohtaiseen elämään. Osallistumisvaiheena hankkeen tulisi mahdollistaa osallistuminen sekä alkuvaiheen ideointiin mutta lisäksi erityisesti myös lopulliseen päätöksentekoon. Osallistumisen tapana tulisi olla jokin sähköinen osallistumisen muoto, joka ei vaatisi läsnäoloa eikä pakotettua vuorovaikutusta muiden osallistujien kanssa, mutta jossa tulisi olla myös keskustelumahdollisuus sitä kaipaaville osallistujille. Osallistumisen olisi hyvä olla mahdollista myös anonyymisti. Ajankäytöllisesti osallistuminen saisi viedä osallistujalta enintään yhden tunnin kuukauden aikana. Tällainen ihanteellinen osallistuvan budjetoinnin hanke mahdollistaisi mahdollisimman suuren osallistujamäärän, joka koostuisi eri ikäryhmien ihmisistä eikä rajaisi osallistujia vain jo valmiiksi aktiivisiin kansalaisiin, joilla on jo valmiiksi mielenkiintoa osallistua kansalaisia osallistaviin hankkeisiin.

5.2 Näkökulmia vuorovaikutukseen

Kyselyyn vastanneet tamperelaiset toivat esiin halunsa vaikuttaa henkilökohtaisten asioidensa lisäksi myös läheistensä asioihin, joka tukee Barberin (2004) näkemyksiä sosiaalisten suhteiden vaikutuksesta ihmisten päätöksentekoon. Tämä tukee Barberin vahvan demokratian teorian mukaista käsitystä ihmisestä, joka poikkeaa liberaalien demokratiateorioiden kapeammasta

ihmiskuvasta, jossa ihmiset on perinteisesti nähty omia etujaan ja oikeuksiaan puolustavina atomistisina yksilöinä. Tutkimuksen tulosten perusteella omien etujen ja henkilökohtaisesti vaikuttavien asioiden lisäksi ihmiset ovat valmiita vaikuttamaan myös ainakin läheisesti heidän sosiaalisessa ympäristössään olevien ihmisten asioihin. Barberin teorian mukaisesti voidaan olettaa, että sosiaaliset suhteet myös vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin vuorovaikutuksen ja keskustelun myötä, jolloin ihmiset eivät puolusta pelkästään henkilökohtaisesti tärkeinä pitämiään omia etujaan ja oikeuksiaan. Osallistuminen osallistaviin projekteihin laajentaisi tätä sosiaalisten suhteiden verkostoa, tuoden heille esiin myös muiden ihmisten näkökulmia, jotka vaikuttaisivat lopullisten mielipiteidensä muodostumiseen. Muiden kuntalaisten kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen ohella osallistavat projektit avaavat vuorovaikutussuhteen myös kuntalaisten ja julkisen hallinnon välille. Tämä auttaa kuntalaisia havaitsemaan myös esimerkiksi ne taloudelliset realiteetit, joiden puitteissa julkinen hallinto toimii, tuoden sen myötä uudenlaisen näkökulman johon ihmiset voivat suhteuttaa omia ajatuksiaan. (Barber 2004, 197-198.)

Tutkimuksen tulokset kyseenalaistavat ihmisten halun olla vuorovaikutuksessa ja keskustella muiden ihmisten kanssa päätöksentekoprosessin yhteydessä. Tämä koskee etenkin läsnäoloa vaativia osallistumistapoja, joissa on suuri määrä ennestään tuntemattomia ihmisiä. Näin ollen voidaan kyseenalaistaa deliberatiivisten demokratiateorioiden mukaisten ihanteellisten osallistumistapojen onnistuneen toteuttamisen realistisuus nykyaikaisessa yhteiskunnassa. Vaikka olisikin ihanteellista, että ihmiset keskustelivat keskenään yhteisistä asioista keskittyen etenkin konfliktien ratkaisemiseen, eivät he näiden tulosten perusteella ole suurissa määrin valmiita osallistumaan keskustelutilaisuuksiin muun muassa vuorovaikutukseen liittyvien ongelmien vuoksi. Tämä luo jo lähtökohtaisen ongelman etenkin Barberin vahvan demokratian teorian mukaiseen näkemykseen, jossa konfliktit nähtäisiin mahdollisuuksina käsitellä erimielisyyksiä julkisen keskustelun kautta. Vahvan demokratian teoriassa konflikteja ei vältellä, mutta kyselyn tulosten perusteella ihmiset eivät ole valmiita käyttämään vapaa-aikaansa erimielisyyksien selvittelyyn. Jos ihmiset eivät ole valmiita keskustelemaan toistensa kanssa etenkin asioista, jotka voisivat tuoda vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat esiin, ei ihanteiden mukainen deliberatiivinen demokratiakaan voisi toimia ainakaan siinä muodossa kun se on perinteisesti ymmärretty.

Barberin vahvassa demokratiassa ihmiset nähdään sitoutuneina toimimaan kohtuullisuuden periaatteen mukaisesti, joka tarkoittaa heidän asettuvan muiden asemaan ja kykenevän katsomaan asioita heidän näkökulmistaan. Keskustelun ei nähdä olevan pelkästään puhumista ja kuulemista vaan myös tuntemista, ajattelua sekä reagoitua ja reflektointia. Kohtuullisuuden periaatteen mukaisesti tapahtuvat keskustelut ja mielipiteiden vaihtaminen muiden kanssa ovat siten tärkeässä roolissa ihmisten henkilökohtaisten mielipiteiden muodostumisen kannalta. Barberin vahvan demokratian mukaiset ajatukset ovat hyvin tärkeitä yhteisten asioiden kannalta, ja tutkimukseni tulosten mukaan ihmiset myös arvostavat keskustelun merkitystä, vaikka eivät olekaan perinteisten

läsnäoloa vaativien menetelmien kautta valmiita osallistumaan. Deliberatiivisten demokratiateorioiden mukaiset ihanteelliset keskustelut, joissa ihmiset pystyvät asettumaan muiden asemaan muovaten samalla omia näkökulmiaan koskettavat vain pientä aktiivisten ihmisten joukkoa. Deliberatiivisten demokratiateorioiden käytännön soveltamisen keskeinen kysymys onkin kuinka ne saataisiin osaksi sellaista osallistumisen menetelmää, joka saisi mahdollisimman usean ihmisen osallistumaan.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella ihmisten kynnys osallistua osallistuvaan budjetointiin on huomattavasti pienempi sähköisten osallistumismenetelmien, kuin läsnäoloa vaativien menetelmien kautta. Tavoiteltaessa mahdollisimman laajan joukon osallistumista olisi siten luontevaa hyödyntää läsnäoloa vaatimattomien sähköisten menetelmien mahdollisuuksia osallistuvan budjetoinnin hankkeissa. Voidaan kuitenkin pohtia kuinka sähköisten menetelmien tarjoamat keskustelumahdollisuudet vastaisivat deliberatiivisten demokratiateorioiden mukaisia vuorovaikutusta korostavia osallistumistapoja, etenkin tilanteissa joissa vain pieni osa osallistujista olisi aktiivisesti mukana keskusteluissa muiden ollessa passiivisesti mukana seuraten keskusteluja vain sivusta.

Deliberatiivisten demokratiateorioiden historia ulottuu vuosikymmenten taakse aikaan, jolloin teknologian ja digitalisaation vaikutus ihmisten elämään oli vielä hyvin marginaalista nykytilanteeseen verrattuna. Näin ollen teorioiden alkuperäisten kehittäjien näkemykset niiden käytännön toteuttamisen mahdollisuuksista eivät voineet ottaa huomioon teknologian vaikutusta ihmisten välisen vuorovaikutuksen siirtyessä sähköisiin kanaviin, ja toisaalta ei myöskään sähköisten menetelmien tarjoamia mahdollisuuksia ihmisten osallistumismahdollisuuksiin erilaisissa heitä osallistavissa hankkeissa. Nykyaikaiset sähköiset menetelmät tarjoavatkin deliberatiivisten demokratiateorioiden näkökulmasta katsoen mielenkiintoisia mahdollisuuksia kansalaisten välisen keskustelun mahdollistamiseksi. Kaiken keskiössä on kuitenkin edelleen ihmisistä itsestään lähtevä halu osallistua tähän vuorovaikutukseen.

5.3 Kuntalaisten huomioiminen tulevaisuuden hankkeiden suunnittelussa

Barberin vahvan demokratian teoria nojaa deliberatiivisen demokratian teorioihin ja painottaa ihmisten osallistumismahdollisuuksien laajentamista demokraattisessa prosessissa. Myös tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella kansalaisten näkökulmasta mahdollisuuksia ihmisten mahdollisuuksien parantamiseksi osallistuvan budjetoinnin prosesseihin osallistumiseen. Tutkimuksen tulosten perusteella kaikkien osallistuvaan budjetointiin liittyvien haasteiden, kuten aikaisempiin hankkeisiin liittyneiden vähäisten osallistujamäärien ratkaisemiseksi osallistuvan budjetoinnin hankkeita suunnittelevien kuntien olisi tärkeää muistaa, että osallisuusprojektien itsensä ei pitäisi olla ensisijaisia osallisuutta lisääviä tekijöitä, vaan tärkeämpää olisi löytää kuntalaisten

kannalta mielekkäitä osallistumisen tapoja, jotka toimisivat luontevana osana kunnan toimintaa projektien vaikuttavuuden takaamiseksi. Tutkimuksen tulosten perusteella onkin selkeästi tulkittavissa, että osallistuvan budjetoinnin projektien avulla tapahtuvan pelkän osallistumistapojen ja mahdollisuuksien lisäämisen sijaan olisi tärkeää panostaa osallistuvan budjetoinnin käytäntöjen suunnitteluun siten, että ne olisivat mielekkäitä ja houkuttelevia sille kohdejoukolle, joita osallistuvan budjetoinnin avulla halutaan tavoittaa. Tämän vuoksi tutkimuksen johtopäätösten yhteydessä onkin tärkeää katsoa tulevaisuuteen nostamalla tarkasteluun osallistuvan budjetoinnin hankkeiden toteuttajille tiivistetysti tämän tutkimuksen aikana esiin nousseita asioita, jotka mahdollistaisivat mahdollisimman suuren osallistujamäärän tavoittelun unohtamatta vuorovaikutuksen merkitystä yhteisistä asioista päätettäessä. Taulukkoon 13 onkin siten koottu tutkimuksen tulosten perusteella esiin tulleita käytännön tekijöitä, joita osallistuvan budjetoinnin hankkeita kehittävien kuntien kannattaa tämän tutkimuksen tulosten perusteella tulevaisuuden hankkeita suunnitellessaan pohtia.

<p>KOHDERYHMÄ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Hankkeen suunnitteluvaiheessa on merkityksellistä pohtia, keitä ovat tutkimuksessa tavoitellut osallistujat. - Kohderyhmä vaikuttaa muun muassa siihen, millaisia menetelmiä asukkaiden osallistamisessa kannattaa käyttää ja missä vaiheessa prosessia asukkaat kannattaa osallistaa prosessiin. - Myös se halutaanko osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen osallistaa ennestään passiivisia vai aktiivisia osallistujia kannattaa ottaa huomioon jo hankkeen suunnitteluvaiheessa.
<p>KÄYTTÖKOHDE JA AJOITUS</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Onnistuneen projektin suunnittelussa on tärkeää pohtia, mihin käyttökohteeseen projekti kohdistuu sekä missä vaiheessa prosessia osallistuvaa budjetointia toteutetaan. - Positiivisimmin asukkaat suhtautuvat osallistumiseen erityisesti itselleen merkityksellisiin ja itseään koskeviin asioihin ikäryhmästä riippumatta - Asukkaat ovat mieluiten mukana erityisesti alkuideoinnissa ja lopullisessa päätöksenteossa, mutta into ideoiden jatkokehittelyyn on selkeästi vähäisempää - Mikäli hankkeessa halutaan tavoittaa mahdollisimman laaja joukko osallistujia näitä ominaisuuksia kannattaa painottaa
<p>MENETELMÄT</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Erityisesti pienten ja tarkasti määriteltyjen kohderyhmien osallistamisessa valitulla menetelmällä saattaa tutkimuksen perusteella olla merkittävä vaikutus siihen, kuinka innokkaita asukkaat ovat osallistumaan suunniteltuun hankkeeseen. - Kohderyhmän perusteella on hyvä pohtia kannattaako projektissa kansalaisia osallistaa ennemmin sähköistä osallistumista painottavilla ja fyysistä läsnäoloa vaativilla menetelmillä. - Suuri osa asukkaista osallistuu mielellään sähköisiä osallistumismahdollisuuksia painottavaan projektiin, mutta erityisesti ikääntyvät pitivät myös erilaisista fyysisistä osallistumista vaativista keskustelutilaisuuksista
<p>KÄYTETTÄVÄ AIKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Erityisesti eri ikäisillä asukkailla on keskenään hyvin eri verran aikaa käytettävissä osallistumiseen osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin. - Ajankäyttöön vaikuttaa myös elämäntilanne. - Erityisesti nuoret olivat valmiita käyttämään osallistumiseen vähemmän aikaa muihin ikäryhmiin verrattuna - Tämän perusteella erityisesti nuorten opiskelijoiden mielipiteiden saamiseksi tutkimuksen tulosten perusteella kannattaa suosia tehokkaita ja lyhytkestoisia toteutustapoja.

<p style="text-align: center;">SUHDE VUOROVAIKU- TUKSEEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Asukkaat haluavat osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin sisältyvän mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, mutta he eivät kuitenkaan halua velvollisuutta olla vuorovaikutuksessa. - Onnistuneessa osallistuvan budjetoinnin hankkeessa onkin huomioitu mahdollisuudet monipuoliseen ja monikanavaiseen keskusteluun, joka ei kuitenkaan ole kaiken osallistumisen edellytys. - Vuorovaikutuksen näkökulmasta mieltäisempiä ovat pienet tilaisuudet - Keskustelutilaisuuksissa vuorovaikutusta vaikeuttaa monille asukkaille keskustelukulttuuriin liittyvät ongelmat kuten keskustelun riittävyys ja siitä johtuva vaikeus omien näkökulmien ilmaisemiseen
<p style="text-align: center;">OSALLISTUMISEN VAIKUTTAVUUS</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Asukkaille on tärkeää, että osallistuvan budjetoinnin kautta tapahtuva vaikuttaminen on todellista ja että osallistumisen tulokset ovat nähtävillä osittain jo prosessin aikana sekä myös prosessin jälkeen. - Asukkaat pitävät tärkeänä, että käytettävä rahasumma on valmiiksi varattu ja että osallistava taho on alusta asti täysin sitoutunut rahasumman käyttämiseen kuntalaisten haluamalla tavalla.

Taulukko 13. Hankkeiden suunnittelussa huomioitavia käytäntöjä.

Tutkimuksen tulosten perusteella ensinnäkin hankkeiden suunnittelun lähtökohtana tulisi olla se, millaista osallistujasegmenttiä mukaan tavoitellaan. Tutkimus osoittikin, että osallistumistavan valinta rajaa todennäköisesti heti osallistujajoukkoa. Yleisesti tarkastellen mahdollisimman suurta osallistujajoukkoa tavoiteltaessa tulisi suosia sähköisiä menetelmiä, joihin osallistuminen ei vaadi merkittävästi aikaa ja joissa osallistumiskynnys on siten alhainen. Menetelmien tulisi kuitenkin samalla mahdollistaa keskustelun käyminen muiden osallistujien kanssa ja ihmisten osallistuminen lopulliseen päätöksentekoprosessiin. Läsnaoloa vaativien osallistumistapojen kautta sen sijaan voidaan tavoitella etenkin aktiivista osallistumista suosivia ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita käymään vuorovaikutteista keskustelua muiden kanssa. Tutkimuksen tulosten perusteella tähän aktiivisten osallistujien joukkoon kuuluu pääosin ikääntyvää väestöä, joten läsnäoloa vaativat osallistumismenetelmät eivät välttämättä ole paras keino tavoiteltaessa osallistujia nuoremmista ikäluokista.

Tutkimuksen tuloksista muodostuikin selkeä johtopäätös siitä, että mahdollisimman suurta osallistujajoukkoa tavoittelevissa osallistuvan budjetoinnin hankkeissa fyysisten keskustelutilaisuuksien, työpajojen ja kävelykierrosten järjestäminen on tärkeää kyseenalaistaa ja pohtia kriittisesti niistä saatavaa hyötyä. Tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeiden järjestäjien haastava tehtävä onkin pohtia, onko järkevää tuhlaa resursseja erilaisiin läsnäoloa vaativiin osallistumistapoihin, jos niiden kautta mukaan saadaan vain rajallinen määrä jo valmiiksi aktiivisia kansalaisia? Tutkimus osoittikin, että jotta aiemmin osallistumattomat passiiviset kansalaiset saataisiin mukaan, on kynnys osallistumiseen saatava mahdollisimman matalaksi. Läsnaoloa vaatimattomat sähköiset menetelmät tarjoaisivat tulosten mukaan tähän fyysistä osallistumista vaativiin tilaisuuksiin verrattuna toimivamman ratkaisun.

Tutkimuksen viitekehyksen näkökulmasta osallistuvan budjetoinnin menetelmien soveltamisessa tulee osaltaan huomioida myös erilaisten yhteiskuntaryhmien sekä väestöryhmien merkitys.

Kaikkien soveltamistapojen ei tarvitse koskea kaikkia yhteiskunnan jäseniä, vaan yhteiskunta- ja väestöryhmien sisällä toteutettu deliberaatio lisää myös väestöryhmien sisällä koettua osallisuutta. Legitimaation ja kansalaisten monipuolisten mielipiteiden kuulemiseksi osallistuvassa budjetoinnissa olisi tutkimuksen perusteella kuitenkin tärkeää huomioida erilaisten yhteiskuntaryhmien äänen kuuluminen, jotta osallistuvan budjetoinnin toteuttamiseksi käytävä deliberatiivinen keskustelu ei muodostuisi vain valtaväestön väyläksi, jonka myötä yhteiskunnan pirstaleisuus ja eriarvoisuus vain lisääntyisi. Osallistuvan budjetoinnin tulevaisuuden hankkeiden suunnittelun kannalta tämä johtopäätös tarkoittaa sitä, että tulevaisuudessa osallistumisen muotoja rajaamalla ja kohdentamalla osallistuvan budjetoinnin kautta on mahdollista myös osallistaa erilaisia yhteiskunnan ja väestön ryhmiä ja saada niiden ääni kuuluviin yhteisiä asioita koskevassa päätöksenteossa.

Tutkimuksesta muodostuneiden johtopäätösten perusteella tulevaisuuden hankkeiden suunnittelussa on tehtävä päätöksiä myös sen suhteen, millaista painoarvoa ihmisten väliselle vuorovaikutukselle annetaan. Sähköiset menetelmät tarjoavat kyllä tarvittaessa mahdollisuuden keskusteluun, mutta tulosten mukaan suuri osa kansalaisista kuitenkin haluaisi osallistua myös olematta vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Näin ollen vuorovaikutuksen rooli osallistumisessa jäisi hyvin vähäiseksi, eikä osallistuvan budjetoinnin hankkeita voisi ajatella täysin deliberatiivisten demokratiateorioiden mukaisina kansalaisia osallistavina prosesseina. Pyrkimys osallistujamäärien maksimoimiseen vaatiikin todennäköisesti kompromissien tekemistä vuorovaikutuksellisten asioiden suhteen, ja ainakin osittain luopumista ajatuksesta, että kaikki asukkaiden välinen vuorovaikutus tapahtuisi kasvotusten erilaisissa läsnäoloa vaativissa keskustelutilaisuuksissa. Toisaalta vuorovaikutuksen puuttuminen asettaa hankkeita järjestäville kuntien viranhaltijoille entistä enemmän vaikeuksia sen suhteen, millä tavalla kansalaisilta tulleita mielipiteitä ja ehdotuksia painotetaan ja miten erilaisista ehdotuksista muodostetaan kansalaisten todellisia mielipiteitä vastaava konsensus. Näiden painopisteiden arvioinnissa kansalaisten välinen keskustelu olisi ensiarvoisen tärkeä erilasten vaihtoehtojen oikeutuksen arvioija.

Tutkimuksesta muodostui myös johtopäätös että osallistujille on tärkeää kokemus siitä, että heidän osallistumisellaan on todellista merkitystä. Tämän kannalta kuntien rooli on ensiarvoisen tärkeä, sillä rahallinen sitoutuminen päätösten taustalle on keskeisessä roolissa, jotta asukkaiden päätöksillä voidaan nähdä olevan konkreettisesti merkitystä. Lisäksi Barberin vahvan demokratian teorian mukaisesti osallistujat tulisi ottaa osaksi prosessia jo ideointivaiheessa, jolloin heille ei olisi jo valmiiksi annettuja vaihtoehtoja joiden välillä he kävisivät keskustelua ja tekisivät päätökset. Tätä tukevat myös tämän tutkimuksen aineiston kautta saadut tulokset, joiden mukaan ihmiset ovat kiinnostuneita osallistumaan jo alkuvaiheen ideointiin. Tutkimuksen tulosten perusteella päätöksillä oleva konkreettinen merkitys on pystyttävä tuomaan esiin jo markkinoitaessa tulevia osallistuvan budjetoinnin hankkeita potentiaalisille osallistujille. Useat vastaajat kertoivat yhdeksi keskeisesti

osallistumiseen vaikuttavaksi tekijäksi sen, että hankkeen on kosketettava heidän tai heidän läheistensä elämää henkilökohtaisesti, jotta he olisivat valmiita osallistumaan niihin. Tämän tutkimuksen aineiston kautta ei kuitenkaan pystytty tekemään selkeitä rajauksia sen suhteen millaisia nämä henkilökohtaiseen elämään liittyvät tekijät ovat. Eri ihmisillä on hyvin todennäköisesti erilaisia ajatuksia sen suhteen, missä määrin esimerkiksi heidän asuinalueensa kehittäminen vaikuttaa heidän tai heidän läheistensä elämään, ja he tekevät sen pohjalta päätöksen osallistuvatko hankkeeseen vai eivät. Hankkeiden järjestäjien tehtävänä tulisi kuitenkin olla sellaisen kuntalaisiin kohdistuvan viestinnän ja markkinoinnin luominen, joka korostaisi hankkeen merkitystä kuntalaisten ja heidän läheistensä kannalta. Kunnan ja kuntalaisten välisen vuorovaikutussuhteen tulisivatkin ajatella alkavan jo siinä vaiheessa, kun hanketta lähdetään viemään eteenpäin osallistujien saamiseksi mukaan. Lisäksi ihmisten saaminen mukaan hankkeisiin laajentaisi heidän näkökulmiaan asioita kohtaan, ja auttaisi hahmottamaan sekä suhteuttamaan omia ajatuksia muiden kuntalaisten ajatuksiin sekä julkisen hallinnon taloudellisiin reaaliteetteihin. Näin henkilökohtaisista syistä tapahtunut osallistuminen voisi luoda konsensusta erilaisten mielipiteiden ja näkökulmien välille.

Asukkaiden osallistaminen osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin vaikuttaa todennäköisesti positiivisella tavalla heidän osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteisiinsa, sillä he pääsevät olemaan rakentavalla tavalla mukana yhteisöllisessä projektissa, jossa pyritään kehittämään yhteisön jäsenten hyvinvointia. Stenvallin mukaan (2013, 75-76) osallisuuden tunteen syntyminen ei välttämättä vaadi aktiivista osallistumista, vaan se voi syntyä myös passiivisenkin toiminnan kautta. Näin ollen läsnäoloa vaativien osallistumismuotojen lisäksi erilaiset sähköiset osallistumismuodot, jotka eivät vaadi vuorovaikutusta muiden osallistujien kanssa voidaan myös nähdä osallisuutta lisäävinä tekijöinä yhteisöissä. Erilaisten osallistumismuotojen vaikutusten vertaileminen ihmisten osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteiden syntymiseen vaatisivat kuitenkin jatkotutkimuksen tekemistä koskien etenkin sähköisiä osallistumismenetelmiä.

Tarkasteltaessa luvun alussa taulukkoon kokoamiani tutkimuksen tulosten perusteella muodostamiani tulkintoja tulevaisuuden osallistuvan budjetoinnin hankkeissa tutkimuksen tulosten perusteella huomioitavista asioista on helppo huomata keskeisissä teemoissa useita yhtymäkohtia Kuntaliiton osallistuvan budjetoinnin oppaaseen. Oppaaseen kasaamassaan muistilistassa (Pihlaja 2007, 30-31) tärkeiksi hankkeiden suunnittelussa huomioitaviksi asioiksi on nostettu muun muassa hankkeiden huolellinen suunnittelu, selkeät pelisäännöt, hankkeen houkuttelevuuden korostaminen, pitkäjänteinen suhtautuminen, ennakkoluulottomuus, toteutuksen huolellinen suunnittelu ja tiedottaminen. Tutkimuksen perusteella voidaankin todeta, että asukkaat toivovat osallistuvan budjetoinnin projekteilta paljon sellaisia asioita, joihin hankkeiden suunnittelijat ovat jo osanneet varautua. Oppaaseen verrattuna tämä tutkimus toi kuitenkin ilmi oppaan neuvoja täydentäviä kansalaisnäkökulmia, joiden perusteella hankkeita suunnittelevat päättäjät voivat entistä yksityiskohtaisemmin huomioida asukkaiden näkökulmasta osallistumiseen vaikuttavia asioita. Siten

tutkimuksen tukevatkin jo tähän asti havaittuja ilmiöitä kuitenkin täydentäen aikaisempaa tietoa uudennlaisilla näkökulmilla.

Tutkimukseen osallistuneiden tamperelaisten vastausten perusteella on selvää, että tulevaisuudessakin suoran demokratian rooli ei ole edustuksellista demokratiaa korvaava vaan suora demokratia toimii edustuksellista demokratiaa täydentävänä vaikuttamisen muotona. Yli 45 prosenttia vastaajista olikin vähintään samaa mieltä, että he luottavat päätöksentekijöiden tekevän yhteisön kannalta oikeita päätöksiä ja yli 56 prosenttia piti äänestämistä toimivana ratkaisuna yhteisistä asioista päätettäessä. Toisaalta kuitenkin heitä jotka eivät osanneet sanoa mielipidettään, oli päätöksentekijöitä käsittelevässä kysymyksessä 28 prosenttia ja äänestämistä käsittelevässä kysymyksessä 21 prosenttia. Tämä joukko onkin edustukselliseen demokratiaan tyytymättömien lisäksi potentiaalista joukkoa, jotka voisivat olla tulevaisuudessa kiinnostuneita ilmaisemaan mielipiteitään osallistuvan budjetoinnin mahdollistaman asukkaiden ja päättäjien välisen uudennlaisen keskusteluyhteyden myötä. Julkisen sektorin toiminnan kannalta osallistuva budjetointi tarjoaakin tämän tutkimuksen perusteella muodostamieni tulkintojeni mukaan kaikista siihen liittyvistä haasteista huolimatta erinomaisen keinon osallistaa ihmisiä lisäten alueellista yhteisöllisyyttä sekä lisäten julkisen sektorin toiminnan ulkoista vaikuttavuutta.

5.4 Pohdinta tulosten perusteella ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksen tuloksia arvioitaessa voidaan mielestäni todeta, että tutkimus antoi melko laajan kuvauksen kansalaisten kokemuksista ja ajatuksista osallistuvan budjetoinnin menetelmiin osallistumisesta. Kyselyllä saatu reilu 400 vastausta käsittänyt aineisto edusti hyvin laajasti tutkimuksen kohdejoukon erilaisuutta. Kyselyyn vastasikin esimerkiksi kaikkien sukupuolten edustajia lähes kaikista tutkimusjoukon rajauksen mukaisista ikäryhmistä. Lisäksi vastaajien joukossa oli erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä sekä muutamia jo aikaisemmin osallistuvan budjetoinnin hankkeisiin osallistuneita henkilöitä. Validiutta heikentää kuitenkin osittain se, että vastaajien ikäjakaumassa oli kohtuullisen suuria eroja, jotka näkyivät etenkin rajauksen reunoilla esimerkiksi yli 60-vuotiaiden vähäisenä määränä suhteessa muihin ikäluokkiin. Lisäksi tuloksia arvioitaessa on syytä huomioda, että aineisto on kerätty vain yhden kaupungin asukkailta. Jossakin muussa kaupungissa toteutettuna, kysely olisikin voinut saada erilaisia vastauksia kaupunkikohtaisista käytännöistä riippuen. Lisäksi pienemmässä kaupungissa, ihmiset olisivat voineet kokea osallistuvan budjetoinnin eri tavoin verrattuna tutkimuksen kohteena olleen Tampereen kaltaiseen isoon kaupunkiin.

Kokonaisuutena tutkimukseen valittujen tutkimusmenetelmien avulla pystyttiin tavoittamaan tutkimustehtävän asettelun mukaisesti haluttua tietoa asukkaiden ajatuksista ja kokemuksista osallistuvaa budjetointia kohtaan. Vaikka kysely levisikin laajasti sosiaalisessa mediassa, aineistoa

voidaan pitää kuitenkin tulkintani mukaan pääsääntöisesti luotettavana, sillä kaikissa analyysissa huomioiduissa vastauksissa vastaajat olivat taustatietoja täyttäessään ilmoittaneet vastaavansa tutkimuksen kohdejoukkoa. Siten voidaan todeta, että kyselyyn vastanneiden vastauksista pystyi tekemään tutkimuksen asettamissa rajoissa luotettavia päätelmiä ja tulkintoja. Toisaalta noin 400 vastaajaa on hyvin pieni otanta Tampereen kokoisen kaupungin asukkaista kaikkia kuntalaisia koskevien yleistettävissä olevien tulosten aikaan saamiseksi ja kysely tuotekin joitakin yksittäisiä vastauksia. Kyselyn lähettäminen sosiaalisen median kautta vaikutti myös siihen, että vastaajajoukko koostui jo valmiiksi sellaisista ihmisistä, jotka käyttävät Facebookin kaltaisia sähköisiä keskustelukanavia hyväkseen. Tämä vaikutti todennäköisesti sähköisten menetelmien korostuneeseen suosioon kyselyn tuloksissa etenkin vanhempien ikäryhmien osalta. Joistakin yksittäisistä tuloksista huolimatta, tuloksista löytyi kuitenkin useita selkeästi yhteisiä tekijöitä eivätkä tulokset siten voi olla täysin sattumanvaraisia. Lisäksi tarkasteltaessa tutkimuksen tuloksia alussa määritellyn teoreettisen viitekehyksen valossa voidaan todeta, että teoria tukee saatujen tulosten merkityksellisyyttä ja paikkansapitävyyttä. Tämäkin osoittaa, että tutkimuksen tulokset ovat myös tämän tutkimuksen ulkopuolella laajemmin sovellettavissa. Myös kaikkien tässä tutkimuksessa Oma Tesoma –hankkeeseen osallistuneiden kokemukset osallistuvan budjetoinnin projektiin osallistumisesta olivat saman suuntaisia kuin hankkeen virallisessa loppuraportissa. Tämä kertoo myös osaltaan hankkeeseen osallistuneiden henkilöiden tutkimuksessa ilmoittamien kokemusten luotettavuudesta.

Kokonaisuudessaan arvioni mukaan tutkimusta voidaan pitää pyrkimyksissään onnistuneena, vaikka tutkimuksen tulokset eivät olekaan yleistettävissä kaikkiin suomalaisiin tai edes kaikkiin tamperelaisiin ihmisiin. Tutkimus oli ensimmäinen sovellukseni teoriaohjaavan sisällönanalyysin käyttämisestä sekä lähtökohtaisesti määrällisen että laadullisen aineiston analyysiin. Oman arvioni mukaan kehittämäni sovellus menetelmästä onnistui kuitenkin tuomaan aineistosta esiin sen keskeisiä piirteitä sekä mahdollisti monipuolisten tulkintojen tekemisen tutkittavasta aiheesta. Siten, vaikka menetelmä ei useissa analyysin kohdissa kapeaksi jääneen otoksen vuoksi mahdollistanut luotettavien vertailujen tekemistä, aineisto onnistui kuitenkin tuomaan esiin monipuolisesti kansalaisten osallistumiseen liittyviä mahdollistavia ja rajoittavia piirteitä, joita osallistuvan budjetoinnin hankkeiden parissa työskentelevät ammattilaiset voivat hyödyntää kehittäessään ja suunnitellessaan tulevaisuuden osallistuvaa budjetointia. Samalla tutkimus toimi avauksena ilmiön laajemmalle tarkastelulle tulevaisuudessa.

Tutkimuskohteen moniulotteisen luonteen vuoksi tutkimuksen toteuttamisen aikana minulle heräsi useita uusia tutkimusaihetta ympäröiviä kysymyksiä. Myös tutkimuksen taustaksi keräämäni lähdekirjallisuus nosti esiin näkökulmia, joita ei ollut tutkielman laajuuden vuoksi mahdollista tarkastella tämän tutkimuksen yhteydessä. Ensimmäinen mieleeni syntynyt kiinnostava jatkotutkimusaihe olisi saman tutkimusaiheen jatkaminen laajemmassa kontekstissa.

Mielenkiintoista voisikin olla esimerkiksi erilaisen tutkimusmenetelmän avulla tarkastella tutkimuksessa laajempaa kohdejoukkoa ja erityisesti saada aineistoon mukaan tähän tutkimukseen verrattuna enemmän sellaisia vastaajia, joilla on jo jonkinlaista kokemusta osallistuvan budjetoinnin toimivuudesta. Tämän toteuttaminen vaatisi todennäköisesti yhteistyötä osallistuvan budjetoinnin hankkeiden kanssa osallistujien tavoittamiseksi.

Lisäksi tulevaisuudessa osallistuvaan budjetointiin liittyvää tutkimusta olisi mielestäni tämän tutkimuksen tulosten valossa mielenkiintoista tehdä myös yhdistämällä kansalaisten ja hankkeiden toteutuksesta vastaavien päättäjien näkökulmien tarkastelun samaan tutkimukseen. Tutkimus voisikin olla mielenkiintoista toteuttaa esimerkiksi tarkastelemalla kansalaisten ja hankkeista toteuttavien päättäjien välistä dialogista keskustelua, jossa he pohtivat osallistuvan budjetoinnin hankkeiden toteutusta ja osallistumiseen vaikuttavia mahdollistavia ja rajoittavia tekijöitä. Dialogisessa vuorovaikutuksessa voisi molemmin puolin nousta esiin erityisesti monenlaista osallistuvaan budjetointiin osallistumiseen liittyvää hiljaista tietoa, joka voisi tuottaa aivan uudenlaista ymmärrystä sekä hankkeiden järjestäjien käsityksistä että kansalaisten kokemuksista osallisuuteen liittyvistä mahdollisuuksista ja rajoituksista.

Yhteiskunnassa vallitseva eriarvoistuminen, mielipiteiden polarisoituminen ja erilaisissa ympäristöissä asuvien ja eri tavalla ajattelevien ihmisten välisen vuorovaikutuksen vähäisyys yhdistettynä julkisen hallinnon ja kansalaisten heikkoon vuorovaikutussuhteeseen luo mielestäni otolliset mahdollisuudet tutkia osallistuvaa budjetointia menetelmänä entistä syvemmin deliberatiivisuutta ja osallisuutta korostavien demokratiateorioiden kautta. Osallistuvan budjetoinnin taustalla oleva perusajatus, jonka kautta ihmiset saataisiin mukaan yhteisölliseen päätöksentekoon havaiten samalla taloudelliset realiteet joiden rajoissa päätöksiä luodaan, on erinomainen. Globaalisti tarkasteltuna sillä on ollut huomattavia positiivisia vaikutuksia etenkin Latinalaisessa Amerikassa. Keskeinen kysymys onkin se, millaisessa muodossa osallistuvaa budjetointia tulisi Suomen kontekstissa toteuttaa, jotta se samalla palvelisi käyttötarkoitustaan, mutta innostaisi myös kansalaisia osallistumaan sen kautta tapahtuvaan yhteisiä asioita koskevaan päätöksentekoon.

LÄHDELUETTELO

Afonso, W. (2017). Citizens engaging government: participatory budgeting in Greensboro, North Carolina. *Public Administration Quarterly*, Randallstown. Vol. 41, no 1, 7-42.

Ahonen, V. & Rask, M. (2019). Osallistuvan budjetoinnin mallit ja trendit Suomessa. Uutta kuntalaissa. Kuntaliiton julkaisusarja 2/2019. Helsingin yliopiston Kuluttajatutkimuskeskus.

Alasuutari, P. (2011). Laadullinen tutkimus. 2.0. Tampere: Vastapaino.

Barber, B. (2004). *Strong Democracy: Participatory Politics for New Age*. Uudistettu painos. Berkeley: University of California press.

Cabannes, Y. (2015). The impact of participatory budgeting on basic services: municipal practices and evidence from the field. *Environment & Urbanization* Vol. 27, no 1, 257–284.

Clayton, J. (2010). When Should the Public Be Involved in Public Management? Teoksessa: Rosemary O’Leary, David van Slyke & Soonhee Kim (toim.) *The Future of Public Administration Around the World*. Washington, D.C.: Georgetown University Press

de Sousa Santos, B. (1998). Participatory Budgeting in Porto Alegre: Toward a Redistributive Democracy. *Politics Society*. Vol 26, no 4. 461-510.

Dryzek, J. (2000). *Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations*. Oxford, Oxford University Press.

Ebdon, C. & Franklin, A. (2006). Citizen Participation in Budgeting Theory. *Public Administration Review*. Vol 66, no 3, 437-447.

Heikkilä, T. (2014). Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2006). *Tutki ja kirjoita*. 12. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Holdo, M. (2014). Field Notes on Deliberative Democracy – Power and Recognition in Participatory Budgeting. Uppsala: Uppsala Universitet.

Holdo, M. (2016). Reasons of Power: Explaining Non-cooptation in Participatory Budgeting. *International journal of urban and regional research* Vol 42, no 2. 378-394

Hurme, J. (2017). Osallistuva budjetointi. Pro gradu –tutkielma. Julkisjohtaminen. Vaasan yliopisto: filosofinen tiedekunta.

Häikiö, L. & Salminen, J. (2016). Osallistuvan budjetoinnin oikeudenmukaisuus. *Janus* Vol. 24, no 4, 340-357.

Ganuz, E. & Baiocchi, G. (2012). The Power of Ambiguity: How Participatory Budgeting Travels the Globe. *Journal of Public Deliberation* Vol 8, no 2. Article 8. Saatavissa osoitteesta: <http://www.publicdeliberation.net/jpd/vol8/iss2/art8/>. (Luettu 26.3.2019)

Goldfrank, B. (2012). The World Bank and the Globalization of Participatory Budgeting. *Journal of Public Deliberation* Vol. 8, no 1. Saatavissa osoitteesta: <http://www.publicdeliberation.net/jpd/vol8/iss2/art7/>. (Luettu 26.3.2019)

Gutmann, A. & Thompson, D. (2004). *Why Deliberative Democracy?* Princeton, USA: Princeton University Press.

Koskinen, J. (2017). *Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Koivumäki, T. (2015). *Osallistuvan budjetoinnin ja palvelumuotoilun pilotointi Tesoman alueen kehittämisessä. Osallistuva budjetointi -pilotin loppuraportti, helmikuu 2015. Tampereen kaupunki, Oma Tesoma -hanke*.

Kuntalaki 410/2015. Saatavissa osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410> (Luettu 3.9.2018)

Kyllönen, A. (2017). *Kuntalaisten osallisuus – Osallisuusohjelmien kuntalaisille tarjoamat demokraattisen osallisuuden keinot*. Kandidaatintutkielma. Lapin yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Lindholm, A. (2012). Kansalaisten vaikutusmahdollisuudet ympäristöpolitiikkaan. Teoksessa: K, Paakkunainen (toim.) *Suomalaisen politiikan murroksia ja muutoksia*. Helsinki: Unigrafia, 243-260.

Luomala, A. & Puumala, T. (2010). *Budjetti – julkinen salaisuus vai salainen julkisuus. Kunnallissalan kehittämissäätiön Polemia-sarjan julkaisu nro 78*. Sastamala: Kunnallissalan kehittämissäätiö KAKS.

Nabatchi, T. (2010). *Why Public Administration Should Take Deliberative Democracy Seriously*. Teoksessa: O'Leary, R., Van Slyke, D. & Kim Soonhee. (2010) *The Future of Public Administration around the World*. Washington, D.C., USA: Georgetown University Press

Neilimo, K. & Uusi-Rauva, E. (2010). *Johdon laskentatoimi*. Helsinki: Edita.

O'Leary, R., Van Slyke, D. & Kim Soonhee. (2010). *The Future of Public Administration around the World*. Washington, D.C., USA: Georgetown University Press.

Pekola-Sjöblom, M. & Sjöblom, S. (2002). *Kansalaisten osallistumisaktiivisuus muutoksessa*. Teoksessa: Kirsti Kohonen & Toni Tiala (toim.): *Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi*. Helsinki: Sisäasianministeriö.

Pihlaja, R. (2017). *Osallistuva budjetointi kunnissa ja maakunnissa*. Suomen kuntaliitto.

Pihlaja, R. & Sandberg, S. (2012). *Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 27/2012.

Salminen, J., Häikiö, L. & Lehtonen, P. (2016). *Osallistuva budjetointi hallinnollisena ja poliittisena käytäntönä*. Hallinnon tutkimus 35 (1), 60-75, 2016. 1/2016.

Shah, A. (toim.) (2007). Participatory Budgeting. Public Sector Governance and Accountability Series. World Bank. Washington, D.C.

Sillanpää, L. (2013). Deliberating Service Delivery: Survey of the outcomes and challenges of participatory budgeting in the UK. Finnish Institute in London. Saatavissa osoitteesta: <http://www.finnish-institute.org.uk/en/articles/625-reportdeliberating-service-delivery> (Luettu 2.10.2018)

Siltaniemi, A., Hakkarainen, T., Londén, P., Luhtanen, M., Perälähti, A. & Särkelä, R. (2011). Kansalaisbarometri 2011 – Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Sintomer, Y., Herzberg, C. & Röcke, A. (2008). Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges. International Journal of Urban and Regional Research Vol 32, no 1. 164-178.

Sintomer, Y., Herzberg, C., Röcke, A. & Allegretti, G. (2012). Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting. Journal of Public Deliberation. Voi 8, no 2. Saatavissa osoitteesta: <https://www.publicdeliberation.net/jpd/vol8/iss2/art9/> (Luettu 3.3.2019)

Sirkkanen, H. & Jousilahti, J. (2012). Uusi demokratia. Yhteenveto foorumin tarinasta, viesteistä ja taustasta. Sitra. Saatavissa osoitteesta: <https://www.scribd.com/doc/85217864/Uusi-Demokratia-foorumin-yhteenveto> (Luettu 1.4.2019)

Smith, G. (2009). Democratic Innovations – Designing Institutions for Citizen Participation. Cambridge, UK: Cambridge University Press

Stenvall, E. (2013). Osallistu, osallista. Ole osallinen – mistä oikein on kyse? Versus: Alue- ja ympäristötutkimuksen kriittinen keskustelutarja 1/2013.

Sveriges Kommuner och Landsting. (2011). Medborgarbudget i Sverige, Europa och världen: En skrift från project medborgardialog. Saatavissa osoitteesta: <http://webbutik.skl.se/sv/artiklar/medborgarbudget-i-sverige-europa-och-varlden.html>. (Luettu 17.9.2018)

Tampereen kaupunki Oma Tesoma –hanke. (2015). Osallistuva budjetointi ja palvelumuotoilun pilotointi Tesoman alueen kehittämisessä. Saatavissa osoitteesta: http://www.pirkanmaa.fi/files/files/aluekehitys/kuntakehitys/osallistuvan_budjetoinnin_loppuraportti.pdf (Luettu 10.10.2018)

Tampereen kaupunki. (2016). Osallistuvan budjetoinnin kokeilu Tesomajärven alueen kehittämisessä. Osallistuvan budjetoinnin seminaari 30.3.2016.

Valtioneuvoston demokratiaverkosto & Oikeusministeriö (2014). Avoin ja yhdenvertainen osallistuminen. Demokratiapoliittinen selonteko. Selvityksiä ja ohjeita, nro 15. Saatavissa osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-369-6>. (Luettu 1.4.2019)

Valtioneuvosto. (2015). Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Saatavissa osoitteesta <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>. (Luettu 26.3.2019)

Valtiovarainministeriö, Kunta- ja aluehallinto-osasto. (2013). Osallistuva budjetointi: Muistio. Saatavissa osoitteesta: ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/Osallistuva_budjetointi.pdf. (Luettu 26.3.2019.)

Vartiainen, P. (2011). Osallistumisen oikeutus: deliberatiivisen demokratian legitiimit piirteet. Teoksessa E, Hyyryläinen. & O-P, Viinamäki. (toim.) Julkinen hallinto ja julkinen johtaminen. 54-63

Vilkkä, H. (2014). Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Wampler, B. (2000). A Guide to Participatory Budgeting. International Budget Partnership. Saatavissa osoitteesta: https://www.partizipation.at/fileadmin/media_data/Downloads/themen/A_guide_to_PB.pdf (Luettu 1.4.2019)

Warren, M. (1996). What should we expect from more democracy? Radically democratic responses to politics. Political theory Vol 24 No 2. 241-270.

LIITE 1. Sähköinen lomakekysely**Kysely osallistuvasta budjetoinnista**

Mitä on osallistuva budjetointi?

Osallistuvassa budjetoinnissa asukkaat otetaan mukaan pohtimaan millaisiin käyttökohteisiin kunnan taloudelliset resurssit käytetään. Asukkaat pääsevät sen kautta kertomaan mielipiteensä asuinaluettaan ja kaupunkiaan koskeviin asioihin sekä vaikuttamaan päätöksentekoon. Kyse on siten demokratian ja talouden yhdistämisestä.

Kyselyssä kartoitetaan millaisiin käyttökohteisiin ja millaisin keinoin asukkaat ovat valmiita soveltamaan osallistuvaa budjetointia. Kyselyyn vastaamiseen menee 5-10 minuuttia ja se koostuu pääasiassa monivalintakysymyksistä. Kyselyyn vastaaminen onnistuu parhaiten tietokoneella. Vastaukset käsitellään anonymisti.

Kyselyn avulla kerätään aineistoa hallintotieteen pro gradu-tutkielmaan, joka toteutetaan Lapin yliopistossa. Mikäli sinulla on kysyttävää kyselyyn tai tutkimukseen liittyen, voit olla yhteydessä sähköpostitse osoitteeseen antkylo@ulapland.fi

Mielipiteelläsi on merkitystä. Kiitos osallistumisestasi!

1. Sukupuoli? *

- ☐ Nainen
- ☐ Mies
- ☐ Muu
- ☐ En halua kertoa

2. Ikä? ***3. Tämänhetkinen asuinkunta? *****4. Olen ***

- ☐ Työelämässä
- ☐ Työtön
- ☐ Opiskelija
- ☐ Eläkeläinen

5. Olen kuullut aiemmin osallistuvasta budjetoinnista? *

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

6. Kuinka hyvin koet ennestään tietävästi mitä osallistuva budjetointi on? *

- ☐ Erittäin hyvin
- ☐ Hyvin
- ☐ Jonkin verran
- ☐ Huonosti
- ☐ En ollenkaan

7. Minulla on ollut mahdollisuus osallistua johonkin osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen? *

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei
- ☐ En osaa sanoa

8. Olen osallistunut johonkin osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen? *

- ☐ Kyllä
- ☐ En

9. Mikä on viimeisin osallistuvan budjetoinnin hanke johon olet osallistunut? *

Hankkeen nimi?	
Kaupunki?	

10. Mikä sai sinut osallistumaan kyseiseen hankkeeseen?

11. Millä tavoin hankkeeseen osallistuminen tapahtui?

Kerro esimerkiksi millaisin keinoin osallistuminen tapahtui tai kuinka kauan osallistumiseen meni aikaa.

12. Arvioi väittämät *

Arvioi seuraavia väittämiä osallistumasi hankkeen näkökulmasta.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Kokemus hankkeesta oli positiivinen	☐	☐	☐	☐	☐
Koin että minulla oli mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin	☐	☐	☐	☐	☐
Koin että prosessi oli vuorovaikutteinen	☐	☐	☐	☐	☐
Koin että kaikilla osallistujilla oli tasapuoliset mahdollisuudet vaikuttaa	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin osallistua samankaltaiseen hankkeeseen uudestaan	☐	☐	☐	☐	☐

13. Oletko osallistunut johonkin muuhun osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen? *

Voi valita yhden tai useita vaihtoehtoja.

- ☐ Kyllä
- ☐ En, ei ole ollut mahdollisuutta
- ☐ En, en ole ollut kiinnostunut
- ☐ En, olen kokenut osallistumisen liian aikaavieväksi
- ☐ En, olen kokenut osallistumisen liian vaikeaksi
- ☐ En, osallistumistapa on vaikuttanut epämieluisalta
- ☐ En, en ole uskonut osallistumisellani olevan merkitystä
- ☐ Jokin muu syy, mikä? _____

Mikäli vastasit kysymykseen 8 "ei", kysely jatkuu kysymyksestä 14.

14. Miksi et ole osallistunut osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen?

Voi valita yhden tai useita vaihtoehtoja.

- ☐ Ei ole ollut mahdollisuutta
- ☐ En ole ollut kiinnostunut
- ☐ Olen kokenut osallistumisen liian aikaavieväksi
- ☐ Olen kokenut osallistumisen liian vaikeaksi
- ☐ Osallistumistapa on vaikuttanut epämieluisalta
- ☐ En ole uskonut osallistumisellani olevan merkitystä
- ☐ Jokin muu syy, mikä? _____

15. Olen osallistunut aiemmin asukkaita osallistaviin tapahtumiin tai hankkeisiin, joilla on vaikutettu asuinalueen tai kaupungin kehitykseen? (muut kuin osallistuvan budjetoinnin hankkeet) *

- ☐ Kyllä
- ☐ En

16. Arvioi seuraavat väittämät *

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Haluan vaikuttaa itseäni koskeviin asioihin	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan vaikuttaa läheisiäni koskeviin asioihin	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan vaikuttaa asuinaluettani koskeviin asioihin	☐	☐	☐	☐	☐
Haluan vaikuttaa koko kaupunkia koskeviin asioihin	☐	☐	☐	☐	☐

17. Millaisiin käyttökohteisiin haluaisit kuntalaisten voivan vaikuttaa osallistuvan budjetoinnin kautta? *

Voi valita yhden tai useita vaihtoehtoja.

- ☐ Kunnan jonkin toimialan määrärahojen käytön suunnittelu
- ☐ Kertaluontoisesti toteutettavat hankkeet kuten investoinnit ja remontit
- ☐ Asuinalueen tai kaupunginosan kehittäminen
- ☐ Prosenttiosuuden käyttäminen kunnan budjetista koko kaupungin kehittämiseksi
- ☐ Muu käyttökohde, mikä? _____

18. Missä vaiheessa haluaisit olla vaikuttamassa? *

Voit valita yhden tai useita vaihtoehtoja.

- ☐ Alkuvaiheen ideoinnissa
- ☐ Ideoiden jatkokehittelyssä
- ☐ Erilaisten vaihtoehtojen arvioinnissa
- ☐ Lopullisessa päätöksenteossa

19. Kuinka paljon aikaa osallistuessasi olisit valmis yhteensä käyttämään yhden kuukauden aikana? *

- ☐ Enintään 15 minuuttia
- ☐ Enintään 30 minuuttia
- ☐ Enintään 1 tunti
- ☐ Enintään 2 tuntia
- ☐ Enintään 5 tuntia
- ☐ Enintään 10 tuntia
- ☐ Enintään 15 tuntia
- ☐ Enemmän kuin 15 tuntia

20. Arvioi seuraavat väittämät *

Arvioi seuraavia väittämiä keskustelutilaisuuksien, työpajojen ja muiden läsnäoloa vaativien osallistumistapojen näkökulmasta.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Haluaisin osallistua keskustelutilaisuuksiin, työpajoihin tai muihin läsnäoloa vaativiin toteuttamistapoihin	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua ennestään tuntemieni ihmisten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua ennestään minulle tuntemattomien ihmisten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua itseni kanssa samanikäisten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua kaikenikäisten kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua tilaisuuksiin, joissa on suuri määrä ihmisiä	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua tilaisuuksiin, joissa on pieni määrä ihmisiä	☐	☐	☐	☐	☐

21. Arvioi seuraavat väittämät *

Arvioi seuraavia väittämiä sähköisesti tapahtuvien osallistumistapojen näkökulmasta, jotka eivät vaadi läsnäoloa.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Haluaisin osallistua sähköisesti tapahtuviin toteuttamistapoihin, jotka eivät vaadi läsnäoloa	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin että osallistuminen vaatii tunnistautumisen omalla nimellä	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua anonymisti	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin käydä keskustelua sähköisillä alustoilla	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin että kaikilla kaupunkilaisilla olisi mahdollisuus nähdä mielipiteeni	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin että vain muilla osallistujilla olisi mahdollisuus nähdä mielipiteeni	☐	☐	☐	☐	☐
Haluaisin osallistua ilman, että minun tulee olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa	☐	☐	☐	☐	☐

22. Arvioi seuraavat väittämät *

Arvioi kaupungin ja asukkaiden välisen vuorovaikutuksen sekä päätöksenteon nykytilaa.

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Olen tyytyväinen kaupungin ja asukkaiden väliseen vuorovaikutukseen	☐	☐	☐	☐	☐
Koen että asukkailla on mahdollisuus kertoa mielipiteensä	☐	☐	☐	☐	☐
Koen että asukkaiden mielipiteillä on merkitystä	☐	☐	☐	☐	☐
Luotan että päätöksentekijät tekevät yhteisön kannalta oikeita päätöksiä	☐	☐	☐	☐	☐
Minulle on selkeää, mitä erilaiset asuinalueeni ja kaupungin uudistamisen toimet maksavat	☐	☐	☐	☐	☐

23. Arvioi seuraavat väittämät

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	En osaa sanoa	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Olen valmis osallistumaan osallistuvan budjetoinnin hankkeeseen tulevaisuudessa	☐	☐	☐	☐	☐
On tärkeää että kaupunki on sitoutunut osallistuvassa budjetoinnissa antamaan tietyn rahasumman asukkaiden käytettäväksi	☐	☐	☐	☐	☐
On tärkeää että ihmiset keskustelevat yhdessä asuinalueellaan ja kaupunkiaan koskevista yhteisistä asioista	☐	☐	☐	☐	☐
Äänestäminen on toimiva ratkaisu pääätettäessä yhteisistä asioista	☐	☐	☐	☐	☐